

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE VE LETONYA TEMEL EĞİTİM SİSTEMLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin BAYAN

Danışman: Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ

TOKAT
Kasım, 2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ danışmanlığında hazırlamış olduğum ‘‘Türkiye ve Letonya Temel Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması’’ adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

13/11/2023

Hüseyin BAYAN

JÜRİ KABUL VE ONAY

Hüseyin BAYAN tarafından hazırlanan “**Türkiye Ve Letonya Temel Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 13/11/2023 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) : Prof. Dr. Fikret GÜLAÇTI

Üye : Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ

Üye : Doç. Dr. Hanife Gamze HASTÜRK

ONAY

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Akademik çalışmam süresi boyunca yardımını, desteğini, bilgisini ve tecrübesini hiç esirgemeyen, görüş ve yönlendirmeleri ile her zaman yol gösterici olan değerli danışmanın Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan, bugünlere gelmemde çok büyük emeği geçen, aldığım her kararda ve yaptığım her işte desteklerini hep arkamda hissettiğim, engin hayat tecrübeleriyle her zaman yol gösteren, maddi ve manevi hiçbir desteği esirgemeyen, çok değerli ve sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Eğitimin geçmişini incelediğimizde ilk zamanlardan beridir ülkelerin sahip oldukları eğitim durumlarını ele alarak değerlendirmek ve etkili ve verimli yenilikler ve güncellemeler yapmak adına farklı ülkelerin eğitim sistemlerini inceleme çalışmaları yapan eğitim düşünürleri var olmuştur. 1800'lü yıllara gelindiğinde bu olgu daha sistemli hale gelmiş ve karşılaştırmalı eğitim uzmanlık alanının ortaya çıktığı görülmüştür. Karşılaştırmalı eğitim kapsamında yapılan çalışmalar ile uluslar kendi sahip oldukları eğitim sistemleriyle farklı ulusların eğitim sistemlerini karşılaştırma fırsatı bulmuşlardır. Bu şekilde uluslar sahip oldukları eğitim sistemlerinin artı ve eksi taraflarını görmüş, değişen dünya düzeninde gerçekleşen yenilikleri daha yakından takip etme ve bu doğrultuda iyileştirmeler yapabilme olanağı bulmuşlardır.

Türkiye, kurulduğu ilk zamanlardan beridir çağdaş bir eğitim sistemine sahip olmak adına çalışmalar yürütmüştür. Bu kapsamda ülkeye farklı ülkelerden özellikle de Batı'dan eğitim çalışanları ve uzmanları davet edilmiş ve bu uzmanların tavsiyeleri üzerine eğitim üzerine yenilikler yapılmıştır.

Günümüzde ülkelerin gelişmişlik seviyelerini belirleyen en önemli etkenlerden birisi; belki de en önemlisi eğitimli bir toplum yapısına sahip olmasıdır. Bir ülkenin eğitimli bir toplum yapısına sahip olmasının temelinde ise o ülkenin sahip olduğu eğitim sistemi yatmaktadır. Bu sahip olunan eğitim sistemi ne kadar işlevsel, etkili ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilme bakımından yeterli ise o ülke iyi bir eğitim sistemine sahiptir diyebiliriz. İyi bir eğitime sahip olmaya katkı sağlayacak en önemli çalışmalardan biri de karşılaştırmalı eğitim çalışmalarıdır. Bu anlayış doğrultusunda bu çalışmada 208 ülke içerisinde başarılı eğitim sistemine sahip ülkeler sıralamasında 21. sırada bulunan Letonya eğitim sisteminin incelenmesi ve Letonya ve Türkiye eğitim sistemlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Her iki ülkenin eğitim sistemleri ayrı ayrı incelenmiş sonrasında iki ülkenin eğitim sistemlerinin karşılaştırılması yoluna gidilmiştir.

ÖZET

TÜRKİYE VE LETONYA TEMEL EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bayan, Hüseyin

Yüksek Lisans, Temel Eğitim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Karataş

Kasım 2023, xiii + 89 sayfa

Bu çalışma ile Türkiye ve Letonya temel eğitim sistemlerinin incelenip iki ülke temel eğitim sistemleri arasında karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır. Bu yüksek lisans tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm olan giriş bölümünde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımları, ikinci bölüm olan kavramsal çerçevede karşılaştırmalı eğitim, karşılaştırmalı eğitimin tarihçesi, karşılaştırmalı eğitimin amacı, karşılaştırmalı eğitimin faydaları, üçüncü bölümde araştırmanın yöntem kısmında araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analizi, dördüncü bölümde Letonya ve Leton temel eğitim sistemi ile ilgili bilgiler, beşinci bölümde Türkiye ve Türk temel eğitim sistemi ile ilgili bilgiler ve son olarak da altıncı bölümde de iki ülke temel eğitim sistemlerinin karşılaştırılması ele alınmış ve buradan hareketle ulaşılan bilgilerle genel bir değerlendirme yapılmıştır. Araştırma kapsamında eğitimin yanında Türkiye ve Letonya ile ilgili nüfus, kültürel, politik yapılar gibi farklı alanlar ile ilgili bilgiler de verilmiş ve bu yapıların o ülkenin temel eğitimine olan etkileri de incelenmiştir.

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme yöntemi ile hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında konu ile ilgili birçok yerli ve yabancı doküman incelenmiştir. İnceleme sonucunda da dokümanlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda iki ülke temel eğitim sistemleri karşılaştırmalı eğitim sistemi disiplini dahilinde karşılaştır.

Çalışmanın sonucunda Türkiye ile Letonya temel eğitim sistemi arasında başta öğretmen özellikleri olmak üzere, istikrarlı ve nitelikli bir eğitim yapısı, öğrencilere sağlanan sosyal hizmetler, okulların donanımı, öğretmen başına düşen ideal öğrenci sayıları, mahalli idarelerin eğitime verdiği destek, okullardaki denetim birliği gibi konularda önemli farklılıkların olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Sistemi, Karşılaştırmalı Eğitim, Temel Eğitim, Türkiye, Letonya

ABSTRACT

COMPARISON OF TURKISH AND LATVIAN PRIMARY EDUCATION SYSTEMS

Bayan, Hüseyin

Master's Thesis, Division Of Primary Education

Advisor: Prof. Dr. Mehmet Karataş

November 2023, xiii + 89 pages

In this research, it was aimed to examine the basic education systems of Turkey and Latvia and make a comparison between the basic education systems of the two countries. This master's thesis consists of six chapters. In the first part, the introduction, the problem statement of the research, problem statement, sub-problems, purpose, importance, assumptions, limitations and definitions, in the second part, comparative education in the conceptual framework, the history of comparative education, the purpose of comparative education, the benefits of comparative education, in the third part, the method part of the research. The model of the research, the collection and analysis of data, information about Latvia and the Latvian basic education system in the fourth chapter, information about Turkey and the Turkish basic education system in the fifth chapter, and finally the comparison of the basic education systems of the two countries in the sixth chapter are discussed and based on this, the obtained results are discussed. A general evaluation was made with the information. Within the scope of the research, in addition to education, information about different areas such as population, cultural and political structures regarding Turkey and Latvia was also given, and the effects of these structures on the basic education of that country were also examined.

This study was prepared using the document analysis method, which is one of the qualitative research methods. Within the scope of the research, many domestic and foreign documents related to the subject were examined. As a result of the examination, in line with the information obtained from the documents, the basic education systems of the two countries were compared within the discipline of comparative education system.

As a result of the study, there are significant differences between the Turkish and Latvian basic education systems in issues such as teacher characteristics, a stable and qualified education structure, social services provided to students, equipment of schools, ideal number of students per teacher, support given by local administrations to education, unity of supervision in schools. It has been observed that .

Key Words: Education System, Comparative Education, Primary Education, Türkiye, Latvia

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Problem Cümlesi.....	2
Alt Problemler	2
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi.....	3
Sınırlılıklar.....	4
Sayıtlar.....	4
Tanımlar	5
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
Eğitim	7
Temel Eğitim	7
Karşılaştırmalı Eğitim	8
Karşılaştırmalı Eğitimin Tarihçesi.....	9
Karşılaştırmalı Eğitimin Amacı.....	11
Karşılaştırmalı Eğitimin Faydaları	11
BÖLÜM III.....	13
YÖNTEM.....	13
Araştırmanın Modeli	13
Verilerin Toplanması	13
Verilerin Analizi.....	14
BÖLÜM IV	15
LETONYA.....	15

Letonya.....	15
Letonya'nın Siyasi Yapısı.....	15
Letonya'nın Demografik Yapısı.....	17
Letonya'nın Ekonomik Özellikleri.....	18
Letonya'nın Kültürel Özellikleri.....	19
LETON EĞİTİM SİSTEMİ.....	20
Letonya Anayasası'na Göre Eğitim.....	20
Letonya'da Temel Eğitim.....	24
Letonya'da Temel Eğitimin Süresi.....	25
Letonya'da Temel Eğitimin Yönetimsel Özellikleri.....	25
Letonya'da Temel Eğitimdeki Öğrenci Mevcutları.....	26
Letonya'da Okullaşma Oranı.....	27
Letonya Temel Eğitim Programı.....	27
Letonya Temel Eğitim Sisteminde Sınıf Tekrarı ve Sınıf Geçme.....	29
Letonya Temel Eğitiminin Ekonomik Özellikleri.....	30
Letonya Temel Eğitim Sisteminde Öğrencilere Sunulan Hak Ve Hizmetler.....	30
Letonya Temel Eğitim Yapısının Denetlenmesi.....	31
Letonya'da Temel Eğitim Kademesinde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Özellikleri.....	33
i. Letonya'da Sınıf Öğretmenliği Eğitimi.....	33
ii. Letonya'da Sınıf Öğretmenlerinin Çalışma Süresi.....	35
iii. Letonya'da Sınıf Öğretmenlerinin Ekonomik Olarak Durumları.....	36
BÖLÜM V.....	37
TÜRKİYE.....	37
Türkiye.....	37
Türkiye'nin Siyasi Yapısı.....	37
Türkiye'nin Demografik Yapısı.....	38
Türkiye'nin Kültürel Özellikleri.....	41
TÜRKİYE EĞİTİM SİSTEMİ.....	42
Türkiye Anayasası'na Göre Eğitim.....	42
Türkiye'de Temel Eğitim.....	45
Türkiye'de Temel Eğitimin Süresi.....	46
Türkiye'de Eğitimin Yönetimsel Özellikleri.....	47
Türkiye'de Temel Eğitimdeki Öğrenci Mevcutları.....	48
Türkiye'de Okullaşma Oranı.....	49
Türkiye Temel Eğitim Programı.....	49

Türkiye Temel Eğitim Sisteminde Sınıf Tekrarı ve Sınıf Geçme	51
Türkiye Temel Eğitiminin Ekonomik Özellikleri	51
Türkiye Temel Eğitim Sisteminde Öğrencilere Sunulan Sosyal Hak Ve Hizmetler ...	52
Türkiye Temel Eğitim Yapısının Denetlenmesi.....	52
Türkiye’de Temel Eğitim Kademesinde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerin Özellikleri	53
i. Türkiye’de Sınıf Öğretmenliği Eğitimi	53
ii. Türkiye’de Sınıf Öğretmenlerinin Çalışma Süresi	55
iii. Türkiye’de Sınıf Öğretmenlerinin Ekonomik Olarak Durumları	55
BÖLÜM VI	57
TÜRKİYE VE LETONYA TEMEL EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	57
Türkiye Ve Letonya’nın Siyasi Yönden Karşılaştırılması.....	57
Türkiye Ve Letonya’nın Nüfus Yönünden Karşılaştırılması	58
Türkiye Ve Letonya’nın Ekonomik Yönden Karşılaştırılması.....	59
Türkiye Ve Letonya’nın Kültürel Yönden Karşılaştırılması	60
Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitimlerinin Yapısı Yönünden Karşılaştırılması	61
Türkiye Ve Letonya Temel Eğitim Sürelerinin Karşılaştırılması	63
Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitimlerinin Yönetimsel Yapıları Yönünden Karşılaştırılması	64
Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitimdeki Öğrenci Mevcutlarının Karşılaştırılması	65
Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitimde Okullaşma Oranlarının Karşılaştırılması.	66
Türkiye Ve Letonya’da Temel Eğitim Programlarının Karşılaştırılması	67
Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitim Sisteminde Sınıf Tekrarı ve Sınıf Geçme Yönünden Karşılaştırılması	69
Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitiminin Ekonomik Özellikleri Yönünden Karşılaştırılması	70
Türkiye Ve Letonya’da Temel Eğitim Sisteminde Öğrencilere Sunulan Sosyal Hak Ve Hizmetlerin Karşılaştırılması.....	71
Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitim Yapısının Denetlenmesi Yönünden Karşılaştırılması	72
Türkiye Ve Letonya’da Temel Eğitimde Çalışan Sınıf Öğretmenlerinin Özelliklerinin Karşılaştırılması	74
TIMSS Ve PISA sınavlarında Türkiye ve Letonya’nın Karşılaştırılması	78
BÖLÜM VII	79
SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKÇA	84

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AR – GE: Araştırma ve Geliştirme

BM: Birleşmiş Milletler

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

IMF: Uluslararası Para Fonu

İGR: İnsani Gelişme Raporu

KPSS: Kamu Personel Seçme Sınavı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

OECD: Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü

PISA: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı

TIMSS: Uluslararası Matematik Ve Fen Bilimleri Araştırması

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

YDS: Yabancı Dil Sınavı

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
Şekil I	Letonya Eğitim Sistemi	23
Şekil II	Türkiye Eğitim Sistemi	44

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Günümüz dünyasında değişimlerin çok çabuk ve sürekli olduğu bir dönemde yaşamaktayız. Buna bağlı olarak günlük alışkanlıklar, toplum yapısı ve değerler de değişmektedir. Değişim ile birlikte eş zamanlı olarak sürekli geliştirme ve iyileştirme süreci de devam etmektedir. Günümüzde ülkelerin gelişmişlik seviyelerini belirleyen en önemli etkenlerden birisi; belki de en önemlisi eğitilmiş bir toplum yapısına sahip olmasıdır. Bir ülkenin eğitilmiş bir toplum yapısına sahip olmasının temelinde ise o ülkenin sahip olduğu eğitim sistemi yatmaktadır. Bu sahip olunan eğitim sistemi ne kadar işlevsel, etkili ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilme bakımından yeterli ise o ülke iyi bir eğitim sistemine sahiptir diyebiliriz.

Ülkeler eğitim sistemlerini iyileştirmek ve geliştirmek için ise sahip oldukları eğitim sistemi ile diğer ülkelerin eğitim sistemlerini karşılaştırmakta ve sonucunda sahip oldukları eğitim sisteminin durumunu tespit edip, eksikliklerini görme ve bu eksikliklerini giderme yoluna gitmektedirler (Türkoğlu, 2020). Yapılan araştırma ve incelemelere baktığımızda ise ülkeler kendi eğitim sistemlerini daha çok dünyada eğitim sistemindeki başarısıyla adından sıkça söz ettiren Finlandiya gibi ülkelerin eğitim sistemleri ile karşılaştırmışlardır (Çelik, 2016). Literatüre baktığımızda bununla ilgili çok fazla araştırma ve inceleme bulabiliriz. Her ne kadar eğitim sistemlerini iyileştirmek isteyen ülkelerin sahip oldukları eğitim sistemini, bu tür eğitimde başarılı sayılan ülkelerin eğitim sistemleri ile karşılaştırmaları çok doğal bir durum olsa da ne yazık ki genellikle sadece Finlandiya üzerine çalışmalar yapılarak (Demirkan, 2018; Engin, 2017) farklı ülke eğitim sistemi örneklerine pek yer verilmemiştir. Buradan yola çıkarak dünya ortalamasına göre iyi eğitim sistemine sahip başka ülke örneklerini de incelemek faydalı olacaktır. Böylelikle bu ülkelerin eğitim sistemleri ile de sahip olunan eğitim sistemi karşılaştırılabilir ve benzer ve farklı alanlar tespit edilerek o ülkenin eğitim sisteminde

eksik olan yönler belirlenerek bu alanlarda geliştirmeler yapılabilir. Ayrıca literatüre bu alanda çeşitlilik getirilmiş olup farklı ülke eğitim sistemleri ile ilgili bir kaynak sağlanacaktır. Buradan yola çıkarak bu çalışmada klasikleşmiş Finlandiya eğitim sistemi karşılaştırmasından ziyade ikisi de Avrupa Bologna Eğitim Sisteminin üyesi olan Türkiye ve bu sürecin üyesi olan ülkeler içerisinde 9. Sırada yer alarak eğitimdeki başarısı ile adından söz ettiren Letonya eğitim sistemleri karşılaştırılacak, benzer ve farklı alanlara vurgu yapılacaktır.

Eğitim sisteminin yapı taşı temel eğitimidir. Eğitim sistemleri karşılaştırmalarına yönelik araştırma ve incelemelere baktığımızda daha çok temel eğitim sistemi üzerinde durulmuştur (Bakioğlu, 2013). Bunun en önemli sebebi ise ülkelerin neredeyse tamamında diğer eğitim kademelerine nazaran temel eğitimin zorunlu olması ve buna bağlı olarak karşılaştırma yapılırken daha kolay ve eşit olanaklar sağlamasıdır (Yıldırım, 2010). Bilinen bir gerçektir ki bir ülkenin temel eğitim sistemi ne kadar iyiye o ülkenin eğitim ve öğretim alanında temel iyi atılmış olur ve ortaöğretim, yükseköğretim gibi sonraki eğitimin üst kademelerinde eğitim öğretim işi daha kolay, akıcı ve işlevsel olur. Bu yüzden bu çalışmada temel eğitim sistemi üzerinde durulacak Letonya ile Türkiye'nin temel eğitim sistemleri karşılaştırılacaktır.

Problem Cümlesi

Türkiye ve Letonya temel eğitim sistemlerinin özellikleri, benzer ve farklı yönleri nelerdir?

Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesi odağında aşağıda yer alan alt problemler sunulmaktadır:

1. Türkiye ve Letonya'nın politik, toplumsal, kültürel, ekonomik yapıları ve bu durumların eğitim sistemleri üzerindeki etkileri nelerdir?
2. Türkiye temel eğitim sisteminin genel yapısı nasıldır?
3. Letonya temel eğitim sisteminin genel yapısı nasıldır?
4. Türkiye ve Letonya'nın temel eğitim sistemlerinin benzer yönleri nelerdir?
5. Türkiye ve Letonya'nın temel eğitim sistemlerinin farklı yönleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, PISA gibi uluslararası sınavlarda başarılı sonuçlar elde eden, Sovyetler Birliği'nden kalma bir eğitim geçmişine sahip ve bağımsızlığı sonrasında Avrupa Birliği'ne entegre olmuş Letonya temel eğitim sistemini inceleyip Leton temel eğitim sistemini Türk temel eğitim sistemi ile karşılaştırarak iki ülke temel eğitim sistemlerinin benzer ve farklı yönlerini ortaya koymaktır.

Araştırmanın Önemi

Geçmiş dönemlere baktığımızda Türk eğitim sistemi sürekli bir değişim ve gelişim süreci içerisinde (Akyüz, 2008). Özellikle bilgi çağı olarak adlandırdığımız son süreçte bilgi ve bilimin hızlı bir şekilde ilerlemesi ve değişmesi sebebiyle Türk eğitim sistemi daha çok değişime ve gelişime ihtiyaç duymakta ve çağa ayak uydurmak durumundadır (Gür, 2009). Bu yüzden eğitim sisteminde yenilikler yapmak kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Bu yüzden ki geçmişe baktığımızda yenilik adı altında Türk eğitim sisteminin sürekli değiştiğini görürüz ama bu değişim ne yazık ki içerik, yöntem, işleyiş gibi tüm alanları ile ele alınmayıp genelde sadece sistem ve isim değişiklikleri ile olmuş bu durum da eğitim alanındaki eksiklikleri giderme anlamında ihtiyaçlara tam anlamıyla cevap verememiş ve sonuçta da başarısız bir eğitim sistemi var olmuştur (Çelik, 2009)

Eğitim sisteminde, güçlü bir alt yapıya dayanmayan, tutarsız, işlevsel olmayan sürekli değişimler olunca bu durum eğitim sistemi üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Yıldırım, 2011). Temel sağlam olmadığı için her yenileme sürecinde eğitim sistemi tekrar tekrar verimsiz sonuçlar doğurmakta bu durum da nesilleri etkileyen kritik hatalara sebep olabilmektedir. Bu yüzden bir ülkenin eğitim sistemi değiştirilirken kapsamlı, eksiklikleri gidermede ihtiyaçlara cevap verebilen, sonuçları öngörülebilir, toplumun tüm kesimlerine hitap eden ve iyi çalışılmış bir araştırma ve hazırlık süreci sonucunda değişiklik gerçekleştirildiğinde ancak iyi ve kaliteli bir iyileştirme sürecinden bahsedebiliriz. Bu yapılan çalışma ve buna benzer çalışmalar bu tür kaliteli değişiklik ve iyileştirmeler anlamında sağlam kaynak olma özelliği taşıyacaktır.

Bir ülkenin eğitim sistemini iyileştirmede en çok başvurulan yöntem karşılaştırma yöntemidir (Göksoy, 2013). Bu yönteme yönelik çalışmaların ilk örneklerine dünya genelinde 1800'lü yıllarda rastlanmakta ve bu tarihten itibaren günümüze geleceye kadar

sürekli önemini artırmış olmasına rağmen Türkiye’de ne yazık ki çok geç kalınmış, ancak son dönemlerde eğitim sistemleri karşılaştırma çalışmaları yapılmaya başlanmıştır buna rağmen bu alanda yapılan çalışmalar istenilen seviyede değil çok sınırlıdır. Ülkemizin iyi ve işlevsel bir eğitim sistemine ulaşabilmesi için eğitim sistemleri karşılaştırmaları ile ilgili çalışmalarına önem verilmelidir. Bu anlayış doğrultusunda bu çalışmada 208 ülke içerisinde başarılı eğitim sistemine sahip ülkeler sıralamasında 21. sırada bulunan Letonya eğitim sisteminin incelenmesi ve Letonya ve Türkiye eğitim sistemlerinin karşılaştırılması amaçlanmakta ve bu alanda literatürde pek yer verilmeyen Letonya eğitim sistemi incelenecektir.

Eğitim sistemleri karşılaştırmaları çalışmalarına baktığımızda Türkiye de dâhil olmak üzere ülkelerin çoğu kendi eğitim sistemlerini klasikleşmiş olarak Finlandiya eğitim sistemi ile karşılaştırmış bu durum da farklı ülke eğitim sistemlerini inceleme ve araştırma, Finlandiya örneğinden farklı içeriklere bakma eksikliği doğurmuştur. Bu çalışma ile buna benzer çalışmaların aksine Finlandiya ile değil dünya standartlarına göre başarılı bir eğitim sistemine sahip olan Letonya temel eğitim sistemi incelenecek, aynı zamanda da Türk eğitim sisteminin gelişimine ve literatüre katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma Türkiye ve Letonya temel eğitim sistemi ile sınırlandırılmış diğer eğitim kademelerine yer verilmemiştir. Karşılaştırma yapılırken ülke olarak sadece Türkiye ve Letonya belirlenmiş, başka ülke örneklerine yer verilmemiştir. Letonca bilinmediği için Letonya eğitim sistemi ile ilgili araştırma yapılırken Letonca kaynak yerine İngilizce ve Türkçe kaynaklar incelenmiştir.

Sayıtlar

Letonya ve Türkiye eğitim sistemi ile ilgili yapılan araştırmalarda incelenen literatür kaynaklarındaki bilgilerin doğruyu yansıttığı düşünülmektedir. İki ülke eğitim sisteminin sadece temel eğitim ele alınsa da burada ulaşılan sonucun diğer eğitim kademeleri için de benzerlik gösterdiği varsayılmaktadır.

Tanımlar

Eğitim: Bireyin davranışlarının, belirli amaçlar doğrultusunda, yaşantılar yoluyla ve planlı olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesi sürecidir. Özetle eğitimin tanımı için davranışların değiştirilmesi sürecidir denebilir. Fidan'a göre ise eğitim insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir (Fidan, 1996).

Temel Eğitim: Bireylerin hayatında karşılaşılabileceği problemleri aşmada, yaşadığı topluma ait değer olgularına uyum sağlama konusunda, sağlıklı, çalışkan ve başarılı bir birey olabilmesi için ihtiyaç olan temel bilgi ve becerilerin kazandırıldığı süreçtir. (Başaran, 1982)

Eğitim Sistemi: Eğitim kurumlarının gerektirdiği görevlerin yerine getirilmesi için oluşturulmuş toplumsal birimlerdir.

Karşılaştırmalı Eğitim: Ülkelerin eğitim sistemlerinin incelenmesi ve farklı ülke eğitim sistemlerinin benzer ve farklı yönlerini ortaya konması ile ortaya çıkan sonuç dahilinde kişilerin eğitimine yönelik oluşturulan disiplindir (Yılmaz, 1992). Türkoğlu da benzer şekilde karşılaştırmalı eğitimin tanımı için farklı ülke ve kültürlerin iki ya da daha fazla eğitim sisteminin farklılıklarını ve benzerliklerini tanımlamada yardımcı olan, birbirine benzer görünen durumları açıklayıp kişileri eğitime konusunda faydalı düşünceler getiren disiplindir açıklamasında bulunmuştur (Türkoğlu, 1985).

Bologno Eğitim Süreci: 1999'da başlamış olup Avrupa'daki birçok ülke tarafından benimsenmiştir. Bu süreç, lisans ve yüksek lisans programları arasında benzerlik ve uyum sağlamayı hedefler ve öğrencilerin farklı ülkelerdeki yüksek öğrenim kurumları arasında daha kolay geçiş yapmalarına imkan tanır.

OECD: 1961 yılında kurulmuş uluslararası bir kuruluştur. Üye ülkeler arasında ekonomik işbirliği ve kalkınmayı teşvik etmeyi, politika analizi yapmayı ve üyeler arasında bilgi ve deneyim paylaşımını sağlamayı amaçlar. OECD'nin temel amacı, üye ülkeler arasında ekonomik politika koordinasyonunu desteklemek, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek, ticaretin serbestleştirilmesini sağlamak, istikrarlı büyümeyi desteklemek ve sosyal refahı artırmaktır. Ayrıca, çeşitli politika alanlarında analizler ve raporlar üreterek üye ülkeleri bilgilendirir ve politika önerileri sunar. OECD'nin üyeleri genellikle gelişmiş ekonomilere sahip ülkelerdir.

TIMSS: öğrencilerin matematik ve fen bilimleri konularındaki bilgi ve becerilerini ölçer ve bu verileri farklı ülkeler arasında karşılaştırmayı amaçlar. Bu araştırma genellikle belirli yaş gruplarındaki öğrenciler arasında yapılmaktadır. TIMSS'in amacı, uluslararası düzeyde eğitim sistemlerinin etkililiğini değerlendirmek, öğrenci başarılarını izlemek ve eğitim politikalarını şekillendirmeye yardımcı olmaktır.

PISA: 15 yaşındaki öğrencilerin okuma, matematik ve fen bilimleri alanlarında yeteneklerini değerlendirmek için tasarlanmıştır. Bu değerlendirme, öğrencilerin sadece akademik bilgi düzeylerini değil, aynı zamanda problem çözme, eleştirel düşünme ve iletişim becerilerini de ölçer. PISA sonuçları, eğitim sistemlerinin etkililiğini karşılaştırmak, güçlü ve zayıf yönleri belirlemek, politika oluşturuculara rehberlik etmek ve eğitimde uluslararası standartları geliştirmek amacıyla kullanılır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Eğitim

Bireyin davranışlarının, belirli amaçlar doğrultusunda, yaşantılar yoluyla ve planlı olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesi sürecidir. Özetle eğitimin tanımı için davranışların değiştirilmesi sürecidir denebilir. Fidan’a göre ise eğitim ‘insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir’ (Fidan, 1996).

Temel Eğitim

Bireylerin temel bilgi ve becerileri edinmelerine odaklanan bir eğitim seviyesidir. Temel eğitim, genellikle ilkokul ve ortaokul düzeylerinde verilir ve okuma, yazma, matematik gibi temel becerilerin yanı sıra genel bilgiye de vurgu yapar. Temel eğitim, bireylere günlük yaşamlarında gerekli olan temel yetenekleri kazandırır ve daha üst düzey eğitimlere temel oluşturur (Başaran, 1992).

Letonya'da temel eğitim, genellikle 6 yaşından itibaren başlar ve 15 yaşına kadar sürer. Bu süreç, ilkokul (pamatizglītība) ve ortaokul (papildināmās izglītības iestādes) olarak iki aşamada gerçekleşir. Letonya'da eğitim sistemi, çok disiplinli bir yaklaşım benimser ve öğrencilere dersler aracılığıyla temel bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlar. Temel eğitim, temel bilimler, yabancı dil eğitimi, sanat, kültür ve spor alanlarını içerebilir (Jakaitiene, 2017; Zelvy, 2017).

Türkiye'de temel eğitim, ilkokul aşamasından oluşur. İlkokul, genellikle 6 yaşında başlar ve 4 yıl sürer. Türkiye'de temel eğitim, Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler, yabancı dil eğitimi ve din kültürü ve ahlak bilgisi gibi dersler aracılığıyla öğrencilere geniş bir eğitim yelpazesi sunar. İlkokul öğrencilere temel bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlar ve daha sonraki eğitim seviyelerine hazırlar.

Her iki ülkede temel eğitim, genel bilgi ve becerilerin yanı sıra kişisel ve sosyal gelişimi desteklemeyi hedefler. Her iki sistem de resmi olarak düzenlenmiş eğitim programlarına ve müfredatlara sahiptir. Ancak, eğitim yaklaşımları, öğretim yöntemleri ve program ayrıntıları ülkeden ülkeye farklılık gösterebilir. Her iki ülkenin temel eğitim

sistemleri, öğrencilerin temel eğitimlerini tamamladıktan sonra daha üst düzey eğitimlere geçişlerini sağlamayı amaçlar.

Karşılaştırmalı Eğitim

Karşılaştırmalı eğitim ülkelerin eğitim sistemlerinin incelenmesi ve farklı ülke eğitim sistemlerinin benzer ve farklı yönlerinin ortaya konması ile ortaya çıkan sonuç dahilinde kişilerin eğitimine yönelik oluşturulan disiplindir (Yılmaz, 1992). Türkoğlu da benzer şekilde karşılaştırmalı eğitimin tanımı için farklı ülke ve kültürlerin iki ya da daha fazla eğitim sisteminin farklılıklarını ve benzerliklerini tanımlamada yardımcı olan, birbirine benzer görünen durumları açıklayıp kişileri eğitme konusunda faydalı düşünceler getiren disiplindir açıklamasında bulunmuştur (Türkoğlu, 1985).

Karşılaştırmalı eğitim disiplini ve bu kapsamda yapılan çalışmalar dünyadaki eğitim sorunlarını kökten çözme gibi bir amaç gütmemektedir. Tam aksine farklı ülkelerin eğitim sistemlerini inceleyerek ve karşılaştırarak ülkelerin eğitim sistemleri ile ilgili problemleri, bunlara sebep olabilecek etkenleri belirlemede ve gidermede, eğitim sorunlarını çözmede daha geniş bir bakış açısı ile yaklaşmayı sağlar (Aytaç, 1985).

Karşılaştırmalı eğitim ülkelerin eğitim sistemlerini karşılaştırırken ekonomik, psikolojik ve sosyolojik gibi kuramları göz önünde bulundurarak bir eğitim sistemleri karşılaştırma çalışması ortaya koyar. Günümüzde bilgilerin kolay ulaşılabilir olması sebebi ile istatistik kuramına da sıkça başvurmakta bir ölçüt olarak kullanmaktadır. Bu yüzden ki karşılaştırılmalı eğitim araştırmaları için istatistiksel ve gözlemsel bir bilim tanımlaması da yapılmaktadır. Buradan yola çıkarak da literatürde Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi olarak yer edinmektedir ve doğal olarak bilimin doğası gereği diğer bilim dalları gibi yöntem olarak deney ve gözlem ile birlikte yürümektedir. Eğitim biliminde yapılan diğer çalışmalar ile iç içedir (Ültanır, 2005).

Karşılaştırmalı eğitim ülkelerin ve ulusların eğitim sistemi ile ilgili problem ve bu problemlere yönelik çözüm arayışlarında farklı ülkelerin benzerliklerinden faydalanıp yargılara varan ve problemlerin çözümüne yönelik öneriler ortaya koyan bir bilimdir (Kenneth, Lauwerys, Neff, Varış, 1979).

Genel olarak baktığımızda karşılaştırmalı eğitim, iki veya daha fazla ülke eğitim sistemlerinin incelenmesi ve sonucunda benzer ve farklı durumları ortaya koyarak,

karşılaştırılan ülkelerdeki benzer problemleri gidermeyi amaçlayan eğitim temelli bir uzmanlıktır.

Karşılaştırmalı Eğitimin Tarihçesi

İlk zamanlardan beri ülkelerin ve toplumların başka ülkelerdeki eğitim öğretim faaliyetlerini inceleyerek, araştırarak, farklı ülke eğitim sistemlerini karşılaştırarak kendi eğitim sistemleri için yol haritaları hazırlama ve eğitim sistemlerini oluşturma yoluna gitmişlerdir.

Geçmiş çağlara baktığımızda Yunanların, Pers eğitim sistemini incelediğini ve kendi eğitim sistemlerinden çok farklı olduğunu görmüşler ve Pers eğitim sistemindeki başarılı uygulamaları kendi ülkelerinde de uygulama yoluna gitmişlerdir. Eflatun'un da genellikle kent devleti olan birçok ülkenin eğitim sistemini inceleyip ünlü eseri Devlet'i yazdığı ve kendi ülkesinin eğitim sistemi ile ilgili sorunlarını gidermeye çalıştığı bilinmektedir. Romalıların da Yunan düşünürlerin düşüncelerini benimsemesi ile Yunan eğitim sistemi Roma'da yaygınlaşmaya başlamış ve etkili olmuştur (Erdoğan, 2003).

Toplumların farklı toplum eğitim türlerini gözlemlemesi ve kendi ülkelerinde uygulama durumu ortaçağda da sürmüştür. Daha çok skolastik düşüncenin hüküm sürdüğü Avrupa, bilimsel olarak en parlak dönemini yaşayan İslam dünyasının eğitim faaliyetlerini ve öğretilerini yakından incelediğini biliyoruz.

Aydınlanma Çağı olarak bilinen 17. yüzyılda prenslikler şeklinde hüküm süren Alman toplumlarında eğitim alanında yenilikler yapmak için reformist düşünürler görevlendirilmiştir. Komenski gibi eğitim alanında uzman kişiler, Avrupa'nın önde gelen ülkelerine gidip reformlar gerçekleştirmiştir. Rus Çarlığı 18. Yüzyılın ortalarında, Avrupa'dan özellikle Fransa'dan uzman ve düşünürlere Rusya'da eğitim alanında reformlar yapması için ülkesine davet etmiştir. Lessing Fransa, İngiltere, Hollanda gibi bazı Avrupa ülkelerini ziyaret ederek eğitim ile alanında incelemelerde bulunmuştur. Aydınlanma Çağı'nda gerçekleşen bu etkileşimler ve çalışmalar karşılaştırmalı eğitim biliminin geçmişten günümüze ilerlemesine katkı sağlamıştır (Ergün, 1985).

İlk zamanlardan beri toplumlar, farklı ülke ve kültürlerin eğitim uygulamalarını ve sistemlerini gözlemleyip ve inceleme yapmışlar da karşılaştırmalı eğitim bilimin tam anlamıyla eğitim alanında bir bilim olarak anılmaya başlaması 1800'lü yıllarda gerçekleşmiştir. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde yazılan "Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir

Çalışma Ve Öngörüşler’’ başlıklı kitabın yazarı Marc Antoine Jullien karşılaştırmalı eğitimin ilk temsilcisi olarak kabul edilir. Karşılaştırmalı eğitim kavramı olarak karşımıza ilk defa Jullien’in kitabında çıkmaktadır. Yine kitapta karşılaştırmalı eğitimin amacı, yöntemine yönelik bilgiler ilk kez bu kitapta karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan, 2003).

1800’lü yıllarda temelleri atılan karşılaştırmalı eğitim bilimi İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bilim olarak yasal statüye gelmiştir. Ve o zamandan beri bu alanda yapılan çalışmalar ve üretilen içerikler ile eğitim alanına farklı bakış açıları getirmektedir (Genç Sel, 2004).

Günümüzde globalleşme, teknolojinin ilerlemesi, insanların ve toplumların etkileşiminin artması eğitimin uluslararasılaşmasını da beraberinde getirmiştir. Dünya genelinde bilinen ve kabul gören PISA gibi sınavlar ile ülkeler kendi eğitim sistemlerinin uygulanabilirliğini ve başarılı olup olmadığını diğer ülke eğitim sistemleri karşısındaki durumunu görmelerini ve eksikliklerini gidermeye çalışmalarını sağlamış bu durum da karşılaştırmalı eğitime olan ilgili artırmış ve bu alanla ilgili çalışmalara hız kazandırmıştır.

Ülkemizde de karşılaştırmalı eğitim çalışmaları kapsamında Türk eğitim sisteminin farklı ülke eğitim sistemleri ile karşılaştırılması örneklerini ilk olarak Osmanlı Devleti’nde görmekteyiz. Osmanlı Devleti’nin zayıfladığı son dönemlerde Avrupalı ülkelerin eğitim sistemleri incelenmiş ve karşılaştırma çalışmaları ile yapılmıştır. Bu kapsamda yurtdışına özellikle Avrupa’ya öğrenci gönderilmeye başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da John Dewey gibi birçok eğitim uzmanı ülkeye davet edilmiştir.

20. yüzyılın ortalarına yaklaşırken Türkiye’de bugünkü anlamda karşılaştırmalı eğitim çalışmaları yapılmaya başlamış, birçok ülke eğitim sistemi incelenmiş ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Buradan hareketle Türk eğitim sisteminde köklü değişimler ve iyileştirmeler yapılmıştır. (Aytaç, Avrupa Birliği’ne üyelik perspektifi bünyesinde Türk eğitim sistemi, Avrupa Birliği eğitim yapısına entegre edilmeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmektedir. 2005 yılında yapılandırmacı eğitime geçilmesiyle bu süreç daha da önem kazanmıştır (Yüceer, Coşkun Keskin, 2012).

Karşılaştırmalı Eğitime benzer bir eğitimbilim dalı Eğitim Tarihi’dir. Ancak bu ikisinin arasında hem araştırma metodu hem de incelenen alan bakımından önemli farklar

vardır; eğitim tarihi eğitim olgularını tarihi kronolojiye göre dikey esasta incelerken, karşılaştırmalı eğitim belli bir zaman kesiminde ve yatay olarak inceler.

Karşılaştırmalı Eğitimin Amacı

Karşılaştırmalı eğitiminin esas amacı, ülkelerin sahip olduğu eğitim sistemlerinin, barındırdığı problem durumlarının ortadan kaldırılması veya en azından iyileştirilebilmesi için veri toplayarak incelemelerde bulunarak ve eğitim üzerinde sorunu oluşturan etkenlerin diğer ülke eğitim sistemlerinde ne şekilde olumlu yöne evrildiği örneklerini inceleyerek işlevsel, başarılı ve uygulanabilir bir eğitim sistemi oluşturabilecek fikirler elde etmektir (Demirel, 2000).

Karşılaştırmalı eğitim alanında önemli çalışmalar yapan Erdoğan, karşılaştırmalı eğitimin amacına ilişkin; eğitime yönelik herkes tarafından kabul görecekt veriler toplamak, eğitimin barındırdığı problem durumlarını ortadan kaldırmak amacıyla öne sürülecek tavsiye ve düşüncelere temel kaynak olabilecek bilgileri edinmek, ülkelerin kendi eğitim sistemlerinin farklı ülke eğitim sistemlerindeki kendisinininkinden farklı yönlerini, değişim süreçlerini, işleyiş şekillerini inceleyip bunları kendi eğitim sistemi üzerine entegre ederek yeni ve işlevsel bir eğitim politikası elde etmeye yönelik bilgilerin oluşturulması ifadelerini kullanmıştır (Erdoğan, 2003).

Karşılaştırmalı Eğitimin Faydaları

(Erdoğan, 2003; Kubow, 2007)

- Eğitim sistemlerinin barındırdığı problemlere yönelik bulduğu çözüm yolları içinden en iyi çözüm yolu önerisini görmemize yardımcı olur.
- Eğitime yönelik bir çalışma olduğu için incelediği eğitim sistemi ile ilgili bilgi sahibi olmamızı sağlar.
- Ülkelerin eğitim sistemlerine yönelik incelemeler yaptığı için o ülkenin eğitim sistemine etki eden ekonomik, politik gibi durumlarını ortaya koyar.
- Eski ve günümüz eğitim sistemlerinden yola çıkarak ileride nasıl bir eğitim sisteminin şekilleneceği hakkında öngörülerde bulunmamıza yardımcı olur.
- Ülkelerin sahip olduğu eğitim sistemlerinde olması gerekip de olmayan ya da yanlış olan uygulamaları fark etmemizi sağlar.

- Eğitim sistemlerinin işlevsel ve uygulanabilir olup olmadıkları hakkında fikir sahibi oluruz.
- Eğitim uygulamalarına ülkelerin sadece kendi bakış açılarıyla yaklaşımlarının önüne geçilip farklı ülke perspektiflerinden de bakmaları sağlanır.
- Karşılaştırmalı eğitim küresel eğitimin gelişimine katkı sağlar, küresel eğitimin barındırdığı problemleri çözer tüm dünyada kabul gören kuramlar ortaya koyar.
- Farklı ülkelerin eğitim sistemlerindeki sahip oldukları benzer sorunları farklı yollardan nasıl çözdüklerini ve en iyi çözüm yolunun hangisi olduğunu görmemizi sağlar.
- Karşılaştırmalı eğitim ülkelerin eğitim seviyeleri hakkında bilgi verir. Ülkeler, dünya genelinde eğitim alanında kendilerinin nerede olduğunu görme fırsatı yakalar ve dünya ortalamasını yakalamaya çalışmaya yönelik planlama ve stratejiler geliştirme yoluna giderler.
- Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarını incelediğimizde eğitim uygulamaları karşılaştırılan ülkelerin eğitim sistemleri ile ilgili bilgi edinebilmemizin yanı sıra o ülkelerin politik, kültürel, ekonomik durumları hakkında da bilgi sahibi oluruz.
- Karşılaştırmalı eğitim, çalışmalarını daha çok eğitim bilimine yönelik yaptığı için eğitim biliminin gelişimi açısından büyük önem taşır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, elde edilen bilgilerden hareketle olgu ve durumlar ile ilgili önceden ulaşılmamış sonuçları ilişkilendirip açıklamaktır. Doküman inceleme yöntemi ise araştırmaya konu olan problem durumu ile ilgili tez, makale, mevzuat, kitap ve dergi gibi yazılı kaynaklar ile araştırma konusuyla ilgili internet sitelerinde yer alan bilgilerin incelenmesi ve bir araya getirilmesidir (Akgün, Büyüköztürk, Demirel, Karadeniz, Kılıç-Çakmak, 2008). Letonya ve Türkiye'nin coğrafi, politik, ekonomik ve sosyal yapısı ile ilgili bilgi verildikten sonra iki ülkenin genel eğitim sisteminden bahsedilip buradan yola çıkarak temel eğitim sistemleri ele alınıp karşılaştırılmıştır. Yapılmış olan bu çalışma sürecinde karşılaştırmalı eğitim sistemleri üzerine yapılan araştırmalarda sıklıkla başvurulan dört yaklaşımdan biri olan ve bu tür karşılaştırma çalışmalarına yönelik en uygun olan yatay yaklaşım kullanılmıştır. Yatay yaklaşım ile birbirinden farklı olan eğitim sistemlerinin unsurları ayrı ayrı ele alınarak birbiriyle aynı doğrultuda bütün olarak incelenmesidir. (Erdoğan, 2003). Araştırmada yatay yaklaşım metodunu kullanarak Türkiye ve Letonya'nın temel eğitim sistemleri ele alınıp benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama amacıyla Türk ve Leton temel eğitim sistemlerini ayrı ayrı ya da mukayeseli olarak inceleyen makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, dergi ve kitaplar ile internet araştırmaları incelenerek verilerin çözümlenmesinde bu ulaşılan, kullanılan, yararlanılan dokümanlar analiz edilip sentezlenmiştir.

Letonya ve Türkiye temel eğitim sistemlerinin karşılaştırıldığı bu çalışmada öncelikle her iki ülkenin karşılaştırılmasında kullanılacak başlıklar belirlenmiştir. Bu başlıklar doğrultusunda literatür taranmış ve ilgili ülkelerin temel eğitim sistemine yönelik araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır. Letonya ve Türkiye'nin uluslararası değerlendirme sınavlarındaki başarı düzeyi belirlenirken PISA ve TIMSS raporlarından yararlanılmıştır. İki ülkenin siyasî yapıları, nüfus özellikleri, ekonomik ve kültürel yapılarına ait veriler ilgili bakanlıkların resmî web sayfalarından elde edilmiştir. Her iki

ülkenin eğitim sistem ve yapıları belirlenirken ülkelerin anayasa, yasa ve mevzuatlarından yararlanılmıştır. Türkiye'nin nüfus özellikleri belirlenirken TÜİK verileri, eğitim istatistikleri belirlenirken Milli Eğitim Bakanlığı istatistikleri kullanılmıştır. Letonya'ya ait veriler Letonya İstatistik Kurumundan, Dünya Bankası verilerinden, T.C. Dış İşleri Bakanlığı Riga Büyükelçiliğinden, ülkeye yapılan çalışma ziyareti raporlarından, tez, kitap, dergi, makale gibi basılı bilimsel kaynaklardan ayrıca Eurydice gibi eğitim alanında uluslararası çalışmalar yapan kurullardan elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri analiz edilirken de içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi çalışılan konu ile ilgili araştırma yapılırken yazılı, sözel ve diğer materyallerin sistemli bir biçimde incelenmesi diye tanımlanır. (Aslan ve Tavşancıl, 2001).

Çalışmada kullanılmış olan veri toplama aracını başlıca araştırmaya konu olan iki ülkenin eğitim sistemi ile ilgili ülkelerin mevzuatları, bakanlık raporları, eğitime yönelik yapılan çalışmalar, makaleler, tezler, uluslararası kuruluşların raporları ve internetten konuyla ilgili elde edilen veriler oluşturmuştur.

Çalışma evrenini Türkiye ve Letonya'nın eğitim sistemleri oluşturmaktadır. Bu çalışmanın örnekleme olarak ise Türkiye ve Letonya'nın temel eğitim sistemleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

BÖLÜM IV

LETONYA

Ülkelerin eğitim sistemleri, ülke yapısını oluşturan tarihi, siyasi, ekonomik, nüfus, toplumsal ve sosyal olgulardan etkilenmekte ve bu olguları önemli oranda etkilemektedir. Bu yüzden bir ülke eğitim sistemi incelenirken bu tür etkenleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Burada da Letonya temel eğitim sistemi incelenirken eğitim sistemini etkileyen etkenlere değinilmiştir.

Letonya

Letonya ya da resmi adıyla Letonya Cumhuriyeti Kuzeydoğu Avrupa’da yer alan bir Baltık Ülkesidir. Ülkenin kuzeyinde Estonya, doğusunda Rusya ve Beyaz Rusya (Belarus), güneyinde Litvanya, batısında ise Baltık Denizi bulunmaktadır. İsveç ile de Baltık Denizi dolayısıyla komşudur. Yüzölçümü 64.589 km²’dir. Ülke topraklarının çoğunluğu geniş düzlüklerden oluşur. Nüfusu 2023 yılı itibariyle 1.830.287’dir. Nüfusun çoğunluğunu Letonlar oluştururken ülkede azımsanmayacak bir Rus nüfusu vardır. Başkenti ve en büyük şehri Riga’dır. Letonya nemli karasal iklim yapısına sahiptir bu yüzden Kuzey’de olmasına rağmen kışları çok sert geçmez.

Uzun yıllar kadar Sovyetler Birliği’nin bir parçası olan Letonya, 1991 yılında kazandığı bağımsızlık sonrası çok yol kat etmiş; 2004 yılında Avrupa Birliği’ne ve NATO’ya üye olmuştur. Her yıl Avrupa Birliği ülkeleri içinde yüksek ekonomik büyüme oranı ile adından söz ettirmektedir.

Letonya’nın Siyasi Yapısı

Kuzeydoğu Avrupa’da Baltık Denizi’nin doğu kıyısında üç Baltık Devletinden biri olan Letonya topraklarına ilk yerleşmeler M.Ö. 3000’li yıllarda Hint Avrupa kökenli Leton ve Litvanlar’ın atalarıdır. Letonca, Hint Avrupa kökenli bir dil olmasına rağmen günümüzde sadece güney komşusu Litvanya’nın resmi dili olan Litvanca ile akrabadır. 1100’lü yıllarda ticaret amacıyla Letonya topraklarına gelen Almanlar bugünkü Letonya’nın başkenti Riga’yı kurmuşlar ve zor kullanarak Letonlar’ı Hristiyanlaştırmışlardır. Letonlar, Avrupa’da Hristiyanlık dinini en son benimsemiş topluluklardan biri sayılır ve günümüzde de Leton kültürü Hristiyanlık öncesi pagan

kültürüne ait birçok ritüeller ve simgeler barındırmaktadır (Riga Büyükelçiliği, Letonya Ülke Notu, 2023).

1200'lü yılların başında Töton şövalyeleri Letonya topraklarında Livonya Konfederasyonunu kurmuşlardır. Daha sonrasında 1200'lü yılların sonuna doğru Letonya'nın birçok şehri Hansa Birliği'ne katılmıştır. Bu katılım ile birlikte başkent Riga Doğu Baltık kıyılarında ticaretiyle önemli bir yer tutan şehir olmuş ve gelişmeye başlamıştır.

16. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise Livonya Savaşı ile Letonya toprakları önce Litvanya Grandüklüğünün sonrasında Litvanya-Lehistan(Polonya) Birliği'nin bir parçası haline gelmiştir. Polonya'nın 1793 yılında dağılmasıyla birlikte Letonya, Rusya Çarlığı'nın eline geçmiştir.

Birinci Dünya Savaşı yıllarına kadar Rus İmparatorluğu boyunduruğu altında olan Letonya bağımsızlığını ilan etmişse de bu durum çok uzun sürmemiş İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Alman işgaline uğramıştır. Savaşın sona ermesi ve Almanya'nın yenilmesiyle tekrar Rus egemenliğine girip Sovyetler Birliği'nin bir parçası olmuştur. Asıl ve son bağımsızlığını Sovyetlerin dağılmasıyla 1991 yılında kazanmış o günden beri çok yol kat ederek hem NATO'ya hem de AB'ye üye olmuştur. Günümüzde Avrupalı, demokratik, yaşam standartları iyi durumda olan bir ülke olarak bilinmektedir (vizem.net, 2023).

Letonya'nın yönetim şekli cumhuriyettir. Ülkedeki siyasi otoritenin en başında cumhurbaşkanı bulunur. Cumhurbaşkanı meclis tarafından dört yıllığına seçilir. Parlamenter demokrasi yönetim sistemine sahip ülkede 100 sandalyesi bulunan bir meclis (Saeima) her dört yılda bir yapılan seçimle yenilenmektedir.

Letonya politik yapısı, başbakanın seçilen hükümete başkanlık ettiği parlamenter sistem temsili demokrasi ile çok partilidir. Ülke yönetim yapısı güçler ayrılığı ilkesini benimsemiştir. Letonya'da yürütme yetkisi hükümettedir. Saeima olarak adlandırılan meclis ülkenin yasama organıdır. Yargı sistemi de bağımsız mahkemeler aracılığıyla ilerlemektedir (OECD, 2023).

100 sandalyeli parlamentoya girebilmek için partilerin %5 seçim barajını aşmaları gerekmektedir. Ülkede seçimler 4 yıl arayla yapılmaktadır. Seçimler genellikle Ekim ayının ilk cumartesine gelen günde yapılmaktadır (OECD, 2023).

2020 yılında yapılan değişiklikle Saeima mevcut 110 belediyeyi ve 9 cumhuriyet şehrini 36 belediye (novadi) ve 7 eyalet şehrinden (valstspilseta) oluşan toplam 43 yerel yönetim birimine indiren yasa reformunu onaylamıştır (OECD, 2020).

Letonya'nın Demografik Yapısı

Kuzeydoğu Avrupa, Baltık Denizi kenarında Litvanya ve Estonya arasında konumlanan Letonya, 2015 yılından başlayan ve günümüze kadar devam eden süreçte nüfusu en çok azalan üçüncü ülkedir.

Letonya nüfus yapısı 1900'lü yıllarda yaşanan iki dünya savaşı, Sovyet işgali, sürgün ve katliamlar gibi büyük felaketlerden çok etkilenmiştir. Sovyet işgali öncesi Letonya topraklarında yaşayan Letonlar'ın oranı ülkenin %75'ini oluşturmaktayken işgal sonrası Sovyet baskısı, sürgün, sınır dışı gibi uygulamalar neticesinde yakın geçmişteki bağımsızlık döneminde etnik Letonlar'ın nüfusu %50'lere kadar gerilemiştir. Eskiye kıyasla şimdiki nüfus oranları daha az olan Leton halkı dünyada nüfus artışı en az olan etnik halklardan biridir (The Worldbank, 2023).

Letonya günümüzde bağımsız bir ülke olsa da ülkede sadece Leton ulusu yaşamamaktadır: Büyük oranda Sovyetler'den kalma Rus, Belaruslu (Beyaz Rus) ve Ukraynalı azınlıklar bulunmaktadır.

Ülkede nüfus sayımı en son 2021 yılında yapılmıştır Bu son yapılan nüfus sayımına göre ülke nüfusu 1,880,000 civarındadır. Bu nüfus miktarının 2050 yılına gelindiğinde 1,200,000'lere kadar düşeceği öngörülmektedir. Nüfusun %15'ini 0-14 yaş arası, %9'nu 15-25 yaş arası, %40'nı 25-54 yaş arası, %14'ünü 55-64 yaş arası, %20'sini de 65 yaş üzerindeki bireyler oluşturmaktadır (Statistics Latvia, Age Structure Of Population On, 2021)

Letonya'da resmi dil Letonca'dır. Ülkede nüfusun %62,2'si resmi dil olan Letonca'yı %37,2'si Rusça konuşmaktadır (OECD, 2023). Her ne kadar Rusça ülkede resmi dil olmasa da geçmişteki Ruslar'ın uygulamış olduğu asimilasyon sebebiyle ülkedeki nüfusun büyük çoğunluğu Rusça'yı konuşmaktadır. Letonlar'ın geneli Rusça'nın geçmişteki uygulamalarla dayatılması; öğrenilmeye mecbur bırakılması sebebiyle Rusça bilseler de konuşmak istememektedirler. Ülkedeki Rus azınlık da bağımsızlık sonrası Rusça'nın yerine geçen resmi dil olan Letonca'yı mecbur kalmadıkları sürece konuşmamak istememektedirler.

Letonya’da nüfusun %79’u Hristiyanlık dinine mensuptur. Bu Hristiyan nüfusun %34’ü Luteryan, %25’ Katolik, %19’u Ortodoks mezhebine mensuptur. Nüfusun %20’si ise hiçbir dine bağlı değildir (OECD, 2023).

Letonya’nın Ekonomik Özellikleri

AB ortak pazar anlaşmasının bir parçası olan Letonya açık bir ekonomi prensibine sahiptir. 1999 yılında Dünya Ticaret Örgütüne, 2004 yılında Avrupa Birliğine, 2014 yılında AB ortak para birimi kapsamında Euro Bölgesine, 2016 yılında da Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü (OECD)’ye üye olmuşlardır. Dünya genelinde kabul gören Dünya Bankası’nın verilerine göre ülkeler arası iş yapma kolaylığı sıralamasında dünyada 14. sırada yer almaktadır. 2011 yılı İGR’ye (İnsani Gelişme Raporu) göre Letonya, dünya genelinde insani gelişmişlik düzeyi olarak en iyi ülkelerden biridir (European Comission Report, 2012).

Ülke ekonomisi, 2007’ye gelindiğinde %10 üzeri GSYİH büyümesine ulaşmışsa da emlak piyasası ve cari açığın fazla olması sebebiyle 2009 yılında yaşanan küresel ekonomik krizde derinden etkilenmiştir. Aynı dönemde yaşanan banka krizi sebebiyle de ülke gayri safi yurtiçi hasılası %20’ye varan daralmaya girmiştir. Yaşanan kriz ile AB ve IMF gibi kuruluşlar yapılan anlaşmalar gereği ülkeye büyük oranlarda fon ve mali kaynak aktarımı yapmıştır. Kriz sonrası alınan mali yardımların da katkısıyla 2011’e gelindiğinde ülke ekonomisi %6’ya varan GSYİH ile AB üyeleri içinde ekonomik olarak en hızlı büyüyen ülkelerden biri olmuştur (European Comission Report, 2012).

Letonya 2014 yılı itibariyle eski para birimi olan Lats’ı kullanmayı bırakıp AB ortak para birimi olan Euro’yu kullanmaya başlamıştır. Eski para birimi Lats, Euro’dan daha değerli bir para birimi olmasına rağmen AB ile entegre bir ekonomi politikasına sahip olmak adına böyle bir değişim süreci yaşanmıştır.

Ülke ekonomisinin temelini orman ürünleri, kimya sanayi, tarım ve lojistik sektörü oluşturur. Ülke sahip olduğu coğrafi yapı dolayısıyla uçsuz bucaksız orman düzlüklerini barındırır. Bu durum da kereste sanayi ve orman ürünleri açısından ülkeyi avantajlı konuma getirmektedir. Ülke genel olarak kar yağışlı ve soğuk bir iklime sahip olmasından dolayı tarımsal ürünler daha çok kış mevsimine uygun olarak yetişen patates gibi ürünlerden oluşmaktadır. Denize kıyısı olan bir ülke olmasına rağmen deniz ürünlerinden yeteri kadar yararlanamamaktadır. Kuzey komşusu Estonya gibi Letonya’da

dijital çağı yakından takip etmekte iletişim ve bilim sektörüne yatırım yapıp karşılığını da büyük oranda almaktadır. Günümüzde Baltık Devletleri Avrupa Birliği'nin teknoloji merkezlerinden biri olma yönünde emin adımlarla ilerlemektedirler.

Letonya'nın dış ticaret ortakları hem ithalatta hem de ihracatta benzerlik göstermektedir. Letonya'nın en çok ticaret yaptığı ülkeler; Litvanya, Estonya, Rusya, İsveç, Polonya ve Almanya'dır. Türkiye ile olan ekonomik ilişkilerine baktığımızda da iki ülkenin birbirine yaptığı yatırım oranlarının benzer oranda olduğu görülmektedir. İki ülkenin ticaret hacmi 300 milyon dolara yaklaşmıştır.

Letonya'nın Kültürel Özellikleri

Tarih boyunca İsveç, Almanya ve Rusya gibi büyük güçlerin egemenliği altında yaşamış olan Letonya, bugünkü sosyo-kültürel yapısının oluşumunda kendi öz kültürünün yanı sıra egemenliği altında yaşadığı bu ülkelerin kültürlerden de fazlasıyla etkilenmiştir. Buna örnek olarak ülkede fazlaca Rusça konuşulması, Sovyet mimarisinden örnekler barındırması, bazı kademelerde Sovyet devlet ve düşünce yapısını barındırması ve son olarak Sovyetlerden bağımsızlığını ilan etmesi gibi durumlar sebebiyle Letonya, Doğu Avrupalı eski bir Sovyet ülkesi olarak düşünülmektedir. Halbuki küçük ülke olması ve çok tanınan bir ülke olmamasına rağmen Letonya, geçmişi çok gerilerde bırakıp çok yol kat ederek günümüz modern Avrupa ailesinin bir parçası olmayı başarmış AB ve NATO üyeliğiyle ekonomi, demokrasi, insan hakları gibi konularda iyi bir ülke konumuna gelmiştir.

Letonya küçük bir ülke olmasına ve az bir nüfus barındırmasına rağmen kültürel olarak çok büyük bir çeşitliliğe sahiptir. Leton halkı Avrupa'da Hristiyanlığı en geç benimseyen toplumlardan biridir. Belki de Hristiyanlık dininin tam yerleşememesinden kaynaklı günümüz Leton kültürü içerisinde Hristiyanlık öncesi eski pagan kültüre ait bir çok ritüel, inanış ve davranış biçimi bulunmaktadır. Bugün ülkede kutlanan tören ve festivallerin çoğunun kökeni de bu Hristiyanlık öncesi pagan kültüre dayanmaktadır. Bu festivallerden en bilineni is Ligo Festivalidir. Ligo Festivali baharın gelişini kutlamaya yönelik tüm ülke halkının katılımıyla coşkulu bir şekilde gerçekleştirilen bir etkinliktir.

Letonya bir Avrupa ülkesi olması ve AB'ye üyelik süreciyle birlikte AB normlarını benimsemesi sebebiyle ülkede bireylerin eşit haklara sahip olması ve adil bir

hukuk sisteminin işlemesi gibi durumlar söz konusudur. Leton toplumu çalışkan ve üreten bir toplum olsa da bu konuda diğer AB üye ülke toplumlarına nazaran daha geridedir. Bunun sebebi de Sovyetlerden kalma çalışma kültürünü tam anlamıyla terk edememeleridir.

Ülkede iş imkânlarının kısıtlı olması ve işsizlik oranının AB ortalamasının üzerinde olması gibi durumlar sebebiyle ülke büyük oranda Batı Avrupa ülkelerine göç vermekte bu da ülkede yetişmiş genç işçi açığı sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu tür ekonomik istihdam sorunları sebebiyle de ülke, dışarıdan göç alan, tercih edilen bir ülke değildir.

Letonlar, bu zamana kadar birçok ülke işgaline uğrayıp kendi kültürünü yaşayamadığı ve dillerini konuşamadıkları için var olma psikolojisi ile öz kültürel değerlerini korumaya çalışmakta ve bunları hayatların her anında yaşatmaktadırlar. Dünyada eşine az rastlanan bir halk şarkıları ve dansları birikimleri vardır. Buna yönelik olarak gerçekleştirilen kutlama ve festivallerle rekorlar kitabına dahi adlarını yazdırmışlardır. Gerçekleştirilen festival kapsamında on binlerce kişi aynı anda Leton halk şarkılarını seslendirip dans etmiştir.

Leton halkı, okuma yazma oranı yüksekliği bakımından dünyanın önde gelen ülkelerindendir. Leton edebiyatı geçmişte Rus ve Rusça baskısı altında hayatta kalmaya çalışmış ve büyük gelişmeler kaydetmiştir. Bu durum da Letonca'nın da Rus asimilasyonu karşısında direnmesini sağlamıştır. Ülke bağımsızlıktan sonra dildeki birçok Rusça kökenli kelimeleri ayıklamış ve yerine Proto-Leton sözcükleri getirmişlerdir.

LETON EĞİTİM SİSTEMİ

Letonya Anayasası'na Göre Eğitim

Tüm dünyada kabul gören ve birçok uluslararası anlaşma ile de dile getirilen, ülkelerin kendi ülke vatandaşlarına yönelik gerçekleştirdiği tüm uygulamalar o ülkenin vatandaşına verdiği kıymeti gösterir. Bu kapsamda ülkeler vatandaşlarına çağdaş yöntemlerle donatılmış, günümüze uygun, gereksinimlere yanıt verebilen, ücretsiz ve kaliteli bir eğitim fırsatı sunmalıdır. Bunun için eğitim durumu neredeyse dünyadaki tüm

Ülkelerin anayasalarında yer edinerek anayasal olarak eēitim hakkı resmi güvenceye alınmıştır.

Letonya anayasasına göre her Letonya Cumhuriyeti vatandaşı, Letonya Cumhuriyeti tarafından verilmiş vatandaş olmayan Letonya pasaportu sahipleri, Avrupa Birliēi, Avrupa Ekonomik Alanı lkeleri ve İsviçre vatandaşları, Avrupa Topluluēunda Letonya için oturma izni bulunan daimi ikametghları, sahip olduēu vatansız kişiler Letonya Cumhuriyeti tarafından düzenlenmiş bir seyahat belgesi, Letonya Cumhuriyeti için geçerli bir oturma iznine sahip üçüncü ülke vatandaşları veya vatansız kişiler, mülteci veya alternatif bir statüye sahip kişiler ve Letonya Cumhuriyeti içinde geçici koruma almış kişiler Letonya’da eēitim için eēit haklara sahiptir ve ücretsiz yararlanabilmektedir. Letonya eēitim sistemine göre temel eēitim zorunludur. lke vatandaşları 2 yıllık okul öncesi eēitim ile sonrasındaki 9 yıllık temel eēitim kademelerini tamamlamaları gerekmektedir. 9 yıllık temel eēitim kademesini tamamladıktan sonra 2 yıl daha orta eēitim ya da 3 veya 4 yıllık meslek veya normal lise eēitimi alınabilir. Letonya’da lise eēitiminin ardından da 4 yıl süreyle niversite veya ēretmen eēitimi adı verilen lisans eēitimi alınabilmektedir. Lisans eēitimi sonrası da yüksek lisans ve doktora eēitimleri ile devam etmektedir (Hamanovska, 2002).

Letonya’daki kapsayıcı eēitim politikası, seçilen okul türü veya eēitim programı ne olursa olsun her ērencinin etnik kimliēini ve kökenini korumasına, dinini ve kültürünü geliştirmesine ve diēer ulusların kültürlerine, geleneklerine ve dinlerine saygılı davranmasına yönelik yetiştirir (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Letonya’da eēitim sistemi ulusal, belediye ve kurumsal olmak üzere üç düzeyde yönetilmektedir. Saeima (Parlamento), Bakanlar Kurulu ve Eēitim ve Bilim Bakanlıēı ulusal düzeyde ana karar alma organlarıdır. Eēitim ve Bilim Bakanlıēı ulusal eēitim kurumlarını denetleyen, eēitim standartlarını belirleyen ve ēretmen eēitimi içerik ve prosedürlerini belirleyen eēitim politikası geliştiren ve uygulayan kurumdur (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

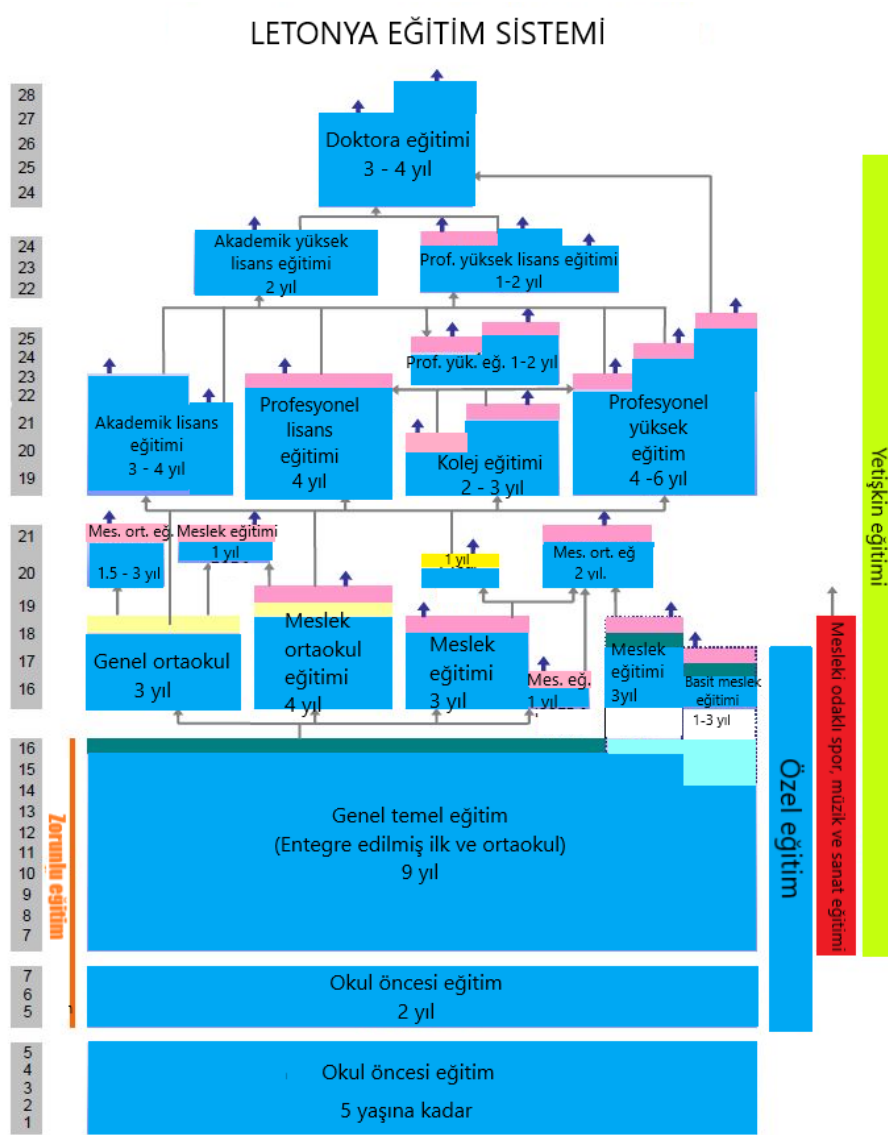
Letonya’da devlet okulları ve belediyelere ait okullarda eēitim dili resmi dil olan Letonca’dır. Diēer eēitim dillerinde yapılacak olan eēitim, özel eēitim kurumlarının yanı sıra, ülkede bulunan azınlıklar için oluşturulan eēitim programları o azınlık dilinde devlet ve belediye okullarında da yapılabilir. Başka bir dilde temel veya ortaēretim alan bir

öğrenci aynı anda resmi dili de öğrenir ve bakanlık tarafından ulusal olarak hazırlanan prosedür ve kapsamı izleyerek resmi dilde bir sınava girer. Hangi dilde eğitim alınırsa alınsın mesleki yeterlilik sınavları resmi dilde yapılmaktadır. Çoğunlukla akademik olarak Lisans (Bakalarus), Yüksek lisans (Magistrs), ve Doktora (Doktor) derecesi almak için ortaya konulan tez, makale gibi bilimsel yazıların resmi dilde olması gerekmektedir (Melbārdis, 2009).

Letonya’da devlet veya belediye tarafından yaptırılan veya finanse edilen kamu kurumlarında okul öncesi, temel ve orta öğretim için öğrenim ücreti devlet veya belediye bütçesinden karşılanmaktadır. Özel eğitim kurumları ise kendi belirleyecekleri tutar karşılında öğrenim vermektedirler.

Yükseköğretim programlarında, ilgili akademik yılda devlet üniversiteleri alımlarında belirli sayıdaki öğrenci kontenjanı için öğrenim ücretini devlet karşılar ve o kontenjana yerleşen öğrenciler devlet bursu alır. Her yükseköğretim kurumu devletin belirlediği kontenjan harici yerleşen öğrenciler için kendisi bir ücret belirleyebilir. Her öğrenci yükseköğretim programlarındaki öğrenimi için devlet garantili kredi alma hakkına sahiptir. Yabancı uyruklu veya herhangi bir vatandaşlığı bulunmayan öğrenciler öğrenim ücretini ilgili eğitim kurumuyla yaptığı anlaşma kapsamında kendisi öder. Avrupa Birliği ülkeleri vatandaşları ve çocukları için öğrenim ücreti, Letonya Cumhuriyeti vatandaşları gibi aynı kapsamda karşılanır (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Şekil I: Letonya Eğitim Sistemi

Şekil I: Letonya Eğitim Sistemi: Letonya’da eğitim sistemi, Milli Eğitim Ve Bilim Bakanlığı tarafından yönetilen bir yapıya sahiptir. Temel eğitim kademeleri anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise olarak sıralanır. Yükseköğretim ise üniversiteler tarafından yürütülür. İşte Letonya’nın eğitim sistemi hakkında genel bir bakış:

1. Okul Öncesi Eğitimi (Pirmsskolas izglītība): 1 ila 5 yaş arasındaki çocuklar için gönüllü bir öğrenme aşamasıdır. Bu, çocuklara temel beceriler kazandırmayı amaçlayan bir ön eğitim sürecidir.
2. İlkokul (Pamatskolas izglītība): 6 ila 15 yaş arasındaki çocuklar için zorunlu olan bu aşama, temel eğitimi kapsar. İlkokul (1-6. sınıflar) ve ortaokul (7-9. sınıflar) olarak iki bölümden oluşur.
3. Orta Eğitim (Vidusskolas izglītība): Ortaokulu tamamlayan öğrenciler, genellikle 16-18 yaş arasında, lise veya teknik okullarda orta öğretime devam ederler. Bu aşama genellikle genel veya mesleki eğitim programlarını içerir.
4. Üniversite ve Yüksekokullar (Augstskolas un augstskolu koledžas): Letonya'da bir dizi devlet ve özel üniversite bulunmaktadır. Yükseköğrenim genellikle lisans (bakalaura), yüksek lisans (mağistra) ve doktora (doktora) düzeylerini içerir.
5. Mesleki Eğitim (Profesionālā izglītība): Mesleki eğitim ve öğretim, gençlerin mesleki beceri kazanmalarına ve istihdam edilebilirliklerini artırmalarına odaklanır.

Letonya'da Temel Eğitim

Temel eğitimin amacı, toplum ve bireysel yaşam için gerekli olan temel bilgi ve becerilerin edinilmesi için fırsatlar sağlamak, sürekli eğitimin temelini atmak, öğrencinin düzenli gelişimini desteklemek ve bireyin kendisine, ailesine, topluma, devlete ve çevresine karşı sorumlu bir tutum geliştirmesini sağlamaktır. Ulusal temel eğitim standardı temel eğitimin değerlendirilmesi için amaç ve görevleri, zorunlu müfredatı, ilke ve prosedürleri belirler.

Pamatskola (ilkokul) adı verilen eğitim kurumlarında genel anlamda kapsamlı eksiksiz bir temel eğitim programı verilmektedir. İlk altı sınıfın eğitim programları ilkokullar (sakumskola) tarafından sağlanır. Ortaokulları (vidusskola) da kapsayan Leton temel eğitim sisteminde ortaokullarda da yine kapsamlı bir temel eğitim programı sunulmaktadır. Ayrıca temel zorunlu eğitim arodskola (meslek okulu), specialas izglitibas iestade (özel eğitim kurumları), vakara/mainu skola (akşam/vardiya okulu), internatskola (yatılı okul), socialas vai pedagogiskas korekcijas izglibatas iestade (çocuk ıslah okulu) gibi temel eğitim kapsamına giren farklı okul türlerinde de temel eğitim programları sağlanmaktadır (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Letonya’da Temel Eğitimin Süresi

Yaşadığımız çağda ülkeler günümüzün ulaştığı teknolojiyi, bilimsel olguları, gelişmişlik seviyelerini yakalamak için sahip olduğu ülke vatandaşlarının yetiştirilmesi ve geliştirilmesi için zorunlu olarak eğitim sistemine dâhil etmektedir. Bu durumun bilincinde olan çoğu ülke zorunlu eğitimin yanı sıra verimli bir şekilde zorunlu temel eğitim sistemini uzatma yoluna gitmektedir.

Letonya’da zorunlu temel eğitim 9 yıldır. 9 yıllık temel eğitim 7 yaşından itibaren tüm çocuklar için zorunludur ve genellikle ortalama 16 yaşına kadar tamamlanır ama gerekli durumlarda maksimum 18 yaşına kadar da devam edebilmektedir. Eğer okula başlayacak çocuk 6 yaşında ise temel eğitime katılmak için yeterliliğini kanıtlayabilirse okula 6 yaşında da başlanabilir (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Zorunlu 2 yıllık okul öncesi eğitim sonrası, entegre edilmiş basit ortaokul programını da kapsayan temel eğitim kesintisiz olarak 9 yıl devam eder. Bu 9 yıllık eğitim sürecinin ilk kademesinde eğitim öğretim sınıf öğretmenleri tarafından yapılmaktadır. Temel eğitimin ikinci kademesine gelindiğinde ise her ders için farklı branş öğretmenleri eğitim öğretim sürecine dahil olmaktadır. Letonya’daki zorunlu eğitimin süresi diğer Avrupa Birliği üye ülkelere oranla kısadır fakat bu kısa olan zorunlu temel eğitim sürecinin verimli bir şekilde değerlendirilmeye çalışılmaktadır (European Comission Report, 2022).

Letonya’da Temel Eğitimin Yönetimsel Özellikleri

Letonya’da eğitim ile ilgili her şey Letonya Eğitim ve Bilim Bakanlığı sorumluluğundadır. Letonya’da eğitime yönelik alınan kararlar ve atılan tüm adımlar Letonya Parlamentosu (Saeima), Bakanlar Kurulu ve Letonya Eğitim ve Bilim Bakanlığı ortaklığında kararlaştırılır ve uygulanır. Eğitim ve Bilim Bakanlığı, ülkenin eğitim ile ilgili hedeflerini, yöntemlerini ve içeriğini, uygulamadaki temel esasları geliştirme ve iyileştirme gibi faaliyetler yürütür. Ayrıca Letonya’da her belediyenin eğitim ile ilgili kendi karar alma ve denetleme komisyonları mevcuttur ve bu yönde geniş haklara sahiptirler. Belediyeler bünyesinde eğitim yapan okullar geniş özerklik haklarına sahip olsalar ve yerel yöneticiler tarafından yönetilseler de en temelde Eğitim ve Bilim Bakanlığına bağlıdırlar (Melbārdis, 2009).

Letonya’da bir okula müdür veya yönetici olmak için öğretmenlik veya yine eğitim ile ilgili bir bölümden en az lisans mezuniyeti yeterliliği gerekmektedir. Okul idarecilerinin okullarda görevlendirilmesi bakanlık bilgisi dâhilinde yerel yönetimler bünyesinde başvuru ve mülakat ile yapılmaktadır. Okul yöneticileri bulundukları okulun en üst kademesini oluşturur, yönetim, denetleme, finansal durum, yapılacak iş ve işlemlerin belirlenmesi ve yürütülmesi gibi tüm süreçlerden sorumludur (Burceva, 2006).

Letonya’daki okullarda görev yapan yöneticilere yönelik direk bir değerlendirme süreci bulunmamaktadır. Okulun sahip olduğu akademik ve diğer tüm alanlardaki başarısı, ulusal düzeyde belirlenen eğitim programlarının amaç ve hedeflerine ne derece ulaşıldığı gibi olgular okul yönetiminin ve yöneticilerini başarılı olup olmadığını göz önüne sürer. Ulusal ve yerel düzeyde gerçekleştirilen eğitim ve hizmet içi eğitimler ile okul yöneticilerinin bilgi ve birikimleri artırılması ve güncellenmesi amaçlanmaktadır.

Letonya’da Temel Eğitimdeki Öğrenci Mevcutları

Ülkelerin sahip oldukları çocuk ve genç nüfus o ülkelerin kalkınmasına yönelik önemli insan kaynağı gücünü oluşturur. Bu insan gücü kaynağını etkili ve verimli kullanmanın yolu bu sahip olunan çocuk ve genç nüfusunu eğitim sürecine dâhil etmek ve iyi eğitmektir. Bu şekilde ülkenin gelişimi ve kalkınması için gereken en iyi yatırımın yapılmış olur.

Letonya’nın nüfus özellikleri Avrupa Birliğindeki diğer ülkelerde olduğu gibi nüfus oranının büyük oranda yaşlı kesimin hakim olduğu bir nüfus yapısı barındırır. Bu sebeple çocuk ve genç nüfus oranı düşüktür. Doğal olarak Letonya’da eğitim öğretime katılan ve eğitilen kişi sayısı az sayıda olmaktadır. Bu durum nüfusu gün geçtikçe azalan Letonya için önlem alınması gereken kritik bir sorun haline gelmektedir. Diğer yönden çocuk ve genç ülkede nüfusunun az sayıda olması beraberinde eğitimde az öğrenci sayılı sınıf ve birebir eğitim alanında daha fazla olanak sağlamakta bu durum da kaliteli bir eğitim yapısına sahip olma sonucunu doğurmaktadır.

Resmi olarak tanınan kaynaklardan derlenen Dünya Bankası kalkınma göstergelerini koleksiyonuna göre Letonya’daki temel öğrencilerinin sayısının 2020 yılında 120050 olduğu bildirilmiştir. Bu sayı 2 milyon nüfuslu küçük bir ülke için önemli bir orandır. Ülke nüfusunun %5’inden fazlası temel eğitim sürecine dahil olduğunu

göstermektedir. Burada Letonya'daki temel eğitim süresinin ortaokulu da kapsayan 9 yıllık süreçten oluştuğu göz ardı edilmemelidir (The Worlbank, 2023).

Letonya'da Okullaşma Oranı

Letonya Cumhuriyeti Anayasasına göre ülkede temel eğitim vatandaşlara zorunlu ve ücretsiz sağlanmaktadır. Elde edilen verilere göre ülkedeki okullaşma oranı sırasıyla okul öncesi eğitimde %93, temel eğitimde %97, ortaöğretimde %94 ve yükseköğretimde %95 oranındadır. Okullaşma oranının en yüksek olduğu kademe temel eğitim kademesidir. Genç nüfusu ifade eden 15-25 yaş aralığındaki kesimin okuma yazma oranı neredeyse %100'e yakındır. Ülkede okul öncesi ve temel eğitim sürecinin zorunlu olması okullaşma oranının yüksek olmasının en büyük etkenlerden biridir. Bu eğitim kademelerinin zorunlu tutulması ve bireylerin küçük yaşlardan eğitim sürecine dâhil edilmesi Letonya'nın eğitim öğretime verdiği değeri göstermektedir (Eurydice, Avrupa'da Eğitime İlişkin Önemli Veriler, 2022).

Letonya Temel Eğitim Programı

Günümüzde yürürlükte olan Letonya temel eğitim programı 2018'de onaylanmış ve Eylül 2020'den beridir yürürlüktedir. Program (2020 – 2021 eğitim öğretim yılından itibaren 1., 4. ve 7. sınıflarla kademeli olarak devreye giriyor ve 2022 – 2023 eğitim öğretim yılına kadar tam olarak uygulanması planlanmaktadır.) her ders alanı için toplam ders sayısını 3 yıllık 3 döneme dağıtır. Okulun çalışma içeriğini esnek bir biçimde planlamasına ve öğrenme sürecini elde edilecek sonuçlara, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve okulun olanaklarına göre düzenlemesine olanak sağlar. Bu durum okul iş takviminde toplam eğitim – öğretim günlerinin veya saatlerinin sayısında bir artışa yol açmaz, ancak okullara öğretme ve öğrenmeyi nasıl organize edecekleri konusunda daha fazla esneklik sağlar (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Temel eğitim programı; dil (Letonca, yabancı diller, azınlık ana dilleri), sosyal ve sivil (sosyal bilimler, sosyal bilimler ve tarih, Letonya ve dünya tarihi), sanatta kültürel anlayış ve kendini ifade etme (görsel sanatlar, müzik, edebiyat, tiyatro), doğa bilimleri (fen bilimleri, fizik, kimya, biyoloji, coğrafya), matematik, teknoloji (mühendislik, teknoloji ve tasarım, bilişim teknolojileri), sağlık ve fiziksel aktivite (spor ve sağlık) konularıyla birlikte yedi çalışma alanında yapılandırılmıştır.

Drama, teknoloji ve tasarım, mühendislik becerileri gibi ders ve konular 2018 yılında kabul edilen yeni programla birlikte müfredata eklenmiş ve bu konular temel eğitimde basit de olsa tanıtılmıştır. Modern gereksinimlere uygun olarak bilişim teknolojileri birinci sınıftan itibaren yoğunlaştırılmış bir biçimde ilk kademe olan birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda diğer derslerle entegre edilmiş şekilde yer almıştır. Drama ve tiyatro ise bütünleşik bir ders olarak ilk üç sene müfredatta yer bulur. Daha önceki programda altıncı sınıfta verilmeye başlanan yabancı dil dersi yeni program ile dördüncü sınıfa çekilmiştir.

Letonya’da ilkokullarda haftada 5 gün eğitim – öğretim yapılır. Haftalık ders saati birinci sınıfta 22, ikinci sınıfta 23, üçüncü sınıfta 24, dördüncü sınıfta 26, beşinci sınıfta 28, altıncı sınıfta 30, yedinci sınıfta 32, sekizinci ve dokuzuncu sınıflarda 34’tür. Her hafta, sınıf öğretmeni tarafından düzenlenen, ders saati (klases stunda) veya yetiştirme adı verilen tüm sınıflar için ek bir ders vardır (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Okullar, bazı zorunlu derslerin düzenlenmiş eğitim sürelerini ayarlama esnekliğine sahiptir: bir ilkokul, zorunlu bir derste ki ders sayısını, okulun gelişim planında tanımlanan önceliklere göre, kendi içindeki toplam ders sayısının %10’unu geçmeyecek şekilde artırabilir veya azaltabilir.

Etnik azınlık eğitim programları için okul, yabancı diller de dahil olmak üzere bir eğitim öğretim dönemindeki toplam ders saatinin en az %80’i oranında resmi dil olan Letonca dilinde alınması gereken dersleri ve konuları belirler. Ayrıca etnik azınlık eğitim programı sunan okullar kendi seçtikleri bazı ek dersleri sunma olanağına sahiptirler.

Müfredat gereği öğretilen derslerin yanı sıra; değerler eğitimi, iletişim kültürü, vatanseverlik ve demokratik katılım, trafik güvenliği, sorunlara çözüm üretme, zor durumlarla başa çıkabilme, sağlıklı yaşam, kişisel gelişim, liderlik, eleştirel ve yaratıcı düşünme, finansal okuryazarlık, girişimcilik ve kariyer rehberliği gibi becerilerin kazandırılması için her sınıf kademesinde haftada en az bir saat rehberlik dersi yapılmaktadır (Hamčanovska, 2002).

Veli izni koşuluyla isteğe bağlı olarak öğrenci grupları için koroda şan, dans, bando, tiyatro, tasarım ve yabancı dil gibi seçmeli dersler de alınabilir yalnız bu seçmeli derslere katılım zorunlu değildir.

Öğrenmede güçlük çeken ve ek derse ihtiyaç duyan veya yetenekli öğrenciler için bireysel dersler verilmektedir.

Letonya uzun bir geçmişe dayanan ve başarılı bir müfredat dışı eğitim geleneğine sahiptir. Müfredat dışı eğitim ilgi alanına dayalı eğitim ya da hobi eğitimi olarak da adlandırılmaktadır. Ülkede eğitim sürecindeki öğrencilerin %70'i müfredat dışı etkinliklere katılmaktadır ve bu müfredat dışı etkinlikler okullar veya ilgi alanına yönelik kurumlar tarafından sağlanmakta ve desteklenmektedir (Eurydice, Avrupa'da Eğitime İlişkin Önemli Veriler, 2022).

Letonya Temel Eğitim Sisteminde Sınıf Tekrarı ve Sınıf Geçme

Sınıf öğretmenleri, 1 – 10 arası bir değerlendirme ölçeği ve notsuz bir sistem (geçti/kaldı veya tanımlayıcı değerlendirme) kullanarak öğrencilerin ilerlemesi hakkında sürekli değerlendirme yürütür. Tanımlayıcı değerlendirme, öğrencilerin ebeveynlerine, öğrencilerin ilerlemesi hakkında bilgi, beceri ve öğrenmeye yönelik tutum ve derse katılımının gelişimini açıklayan kısa bir sözlü ve yazılı değerlendirme raporu almaları anlamına gelir.

Öğrenme performansının değerlendirilmesini oluşturan kriterler elde edilen bilginin kapsamı ve kalitesi, öğrenilen beceriler, öğrenme süresine yönelik tutum ve öğrenme performansı geliştirme dinamikleridir. Öğrenci başarısı birinci sınıfta notsuz olarak yani tanımlayıcı bir değerlendirme kullanılarak değerlendirilir. 2. ve 3. sınıfa gelindiğinde ise Letonca, matematik, azınlıklar için Letonca dersleri için 1 – 10 arası puanlama sistemi ile değerlendirme yapılırken diğer dersler için tanımlayıcı değerlendirme kullanılır. 4. sınıftan 9. sınıfa kadar tüm dersler 1 – 10 arası puanlama sistemi ile değerlendirme yapılır.

Leton temel eğitim sisteminde bir sonraki yıla geçiş otomatik olarak gerçekleşir. Sene sonu verilen okul karnesi, okul müdürünün ve idaresinin öğrenci için bir sonraki sınıfa geçişiyle ilgili kararını içerir. İlk dört sene sınav olmadığı için karne notuna göre sınıf tekrarı 5. sınıftan itibaren başlar. 5. sınıftan 9. sınıfa kadar müfredatta yeterince başarı gösteremeyen ve birden fazla dersten 10 üzerinden 4 not ortalamasının altında alan öğrenciler sınıf tekrarı yapar. Sınıf tekrarı için sınıf öğretmeni önceliğinde oluşturulan komisyon öğrenciyi sınav ve teste tabi tutabilir. Yönetmeliğe göre öğrenme güçlüğü olduğu belgelenen öğrenciler sadece bir sene sınıf tekrarı yaparlar ve bir sonraki üst

kademeye geçmesi için öğretmenler tarafından desteklenir (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Letonya’da temel eğitimin son kademesi olan 9. sınıfı bitirdikten sonra öğrenciler ülke geneli yapılan ulusal sınavları geçmek zorundadırlar. Temel eğitim süreci boyunca öğrenilen dersler ve konulardan oluşan bu sınav sonucu öğrenciler 9 yıllık bütünsel temel eğitim bitirme diploması alırlar.

Letonya Temel Eğitiminin Ekonomik Özellikleri

Bilinen bir gerçektir ki ülkelerin eğitim için harcadığı para ne kadar çoksa ülke eğitim başarısının artması da o kadar muhtemeldir. Ülkeler kalkınmak ve gelişmek için vatandaşını çok iyi yetiştirmelidir. Bunun için de bireyi yetiştirme için en önemli araç olan eğitime olabildiğinde kaynak aktarmalıdır.

Devlet ve belediye bünyesindeki okullarda okul öncesi eğitim, temel eğitim ve lisedeki eğitim maliyetleri devlet ve belediye bütçelerinden karşılanır. Devlet eğitim kurumları, yıllık Devlet Bütçe Kanununa göre devlet bütçesinden, belediye kurumları ise belediye bütçelerinden finanse edilir.

Özel eğitim kurumları kurucuları tarafından finanse edilirken, bir özel okul akredite edilmiş temel ve genel orta öğretim programları sağlıyorsa devlet ve belediyeler finansmana katılır. Bir öğrencinin başka bir belediyenin okuluna nakli olması halinde ilgili belediyeler arasında geçici uzlaşma yapılır.

Merkezi devlet bütçesinden fon yıllık olarak tahsis edilir ve yerel belediyeler düzeyinde bölünür. Eğitim kurumları, bağış ve sponsorluk, hizmet sunumu gibi diğer gelir kaynaklarından ekstra finansman alabilirler.

Letonya, AB yapısal fonları tarafından sağlanan mali desteği, özellikle eğitimle ilgili çeşitli yönlerin ve konuların ihale usulü yoluyla iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için kullanmaktadır.

Letonya Temel Eğitim Sisteminde Öğrencilere Sunulan Hak Ve Hizmetler

Letonya gibi birçok Avrupa Birliği ülkesinde sosyal devlet anlayışı gereği çocuklara sağlanan hak ve hizmetler dünya ortalamasına göre oldukça yüksek

düzyededir. Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Letonya'da da aile ve çocuklara yönelik yapılan yardımlar ailelerin gelir durumu, etnik yapısı ve toplumdaki pozisyonu gibi durumlara bakılmaksızın eşit bir şekilde maddi ve manevi olarak tüm vatandaşlara sağlanmaktadır. Birçok AB ülkesinde olduğu gibi Letonya'da da bu durum gerek yaşlanan nüfusa karşı genç nüfusu artırmak gerekse vatandaşın yaşam koşullarını geliştirip ülkenin geleceği olarak görülen çocukların en iyi şekilde yetişmesine yönelik önemli bir durum olarak görülmektedir. Bu sebeple belirli bir yaş altında çocuğu olan tüm aileler bu hak ve hizmetlerden ve yardımlardan yararlanabilmektedir (Hacıbayramoğlu, 2009).

Letonya'daki yerel yönetimler eğitim ile ilgili etkin sorumlulukları mevcuttur. Devlet kontrolü altında eğitim görülecek okulların ve diğer eğitim kurumlarının yaptırılması ve sonrasındaki süreçte yürütülmesi yerel yönetimlerin eğiti ile ilgili başlıca görevlerindendir. Aynı zamanda zorunlu temel eğitim kapsamında eğitim öğretim süreci boyunca kullanılacak olan ders kitapların, okullarda kullanılan araç ve gereçlerin, okul bulunmayan uzak bölgelerden okul bulunan belediyelere ulaşım konusunda ihtiyaç olunan toplu taşımanın, gün içerisinde okulda verilen beslenmenin büyük çoğunluğu belediyeler tarafından karşılanmaktadır.

Letonya'da eğitim öğretim gören öğrencilere yönelik sağlanan maddi desteğin yanı sıra öğrencilerin ihtiyacı olan psikolojik ve rehberlik hizmetleri gereği tüm okullarda en az bir rehber öğretmen, özel eğitim öğretmeni, okul sağlık personeli hemşire bulunmaktadır. Bu şekilde okulda gerçekleşecek kriz anına hemen müdahale edilebilmektedir.

Belediyelerin kendi bünyesinde okul dışında açtıkları ve gerçekleştirdikleri çocuklara yönelik sportif ve sanatsal kurslara belediye ve okul işbirliğiyle öğrencilerin katılımı teşvik edilmekte ve öğrencilerin okul sonrası vakitlerini yararlı bir şekilde değerlendirmeleri sağlanmakta, bireysel ve bedensel gelişimleri desteklenmektedir.

Letonya Temel Eğitim Yapısının Denetlenmesi

Letonya'da Temel Eğitim Yasası gereği ülkede temel eğitim sisteminin yönetimi ile ilgili prosedürlerden ve eğitim politikalarını uygulamaya yönelik gerçekleştirilen adımlardan Letonya Milli Eğitim ve Bilim Bakanlığı sorumludur. Güncellenen yasa

gereği Letonya Milli Eğitim ve Bilim Bakanlığı yanı sıra yerel yönetimlere de temel eğitim kurumlarını denetlemeye yönelik yetkiler verilmiştir. Bunun sebebi ise belediyelerin kendi bünyesindeki temel eğitim kurumlarının finansmanını sağlamasıdır.

Letonya’da okulları denetlemenin asıl amacı okul yönetimini ve okulda görev yapan öğretmenleri sürekli kontrol altında tutmak değil eğitim kurumlarının ihtiyaçları hakkında bilgi toplamak, kurumun eksikliklerini gidermek ve okulun ve öğrencilerin başarı durumu önündeki engelleri ortadan kaldırıp başarıyı sağlamaktır.

Eğitim Kanunu, Genel Eğitim Kanunu ve Mesleki Eğitim Kanunu, genel ve mesleki eğitim okulların ve ilgili eğitim programlarının akredite edilmesini şart koşmaktadır. Akreditasyon süreci Bakanlar Kurulu Yönetmeliği ile belirlenir. Dış değerlendirme, Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından onaylanan uzman ekip tarafından gerçekleştirilir. Okul müdürlerinin akreditasyonlarının ve sertifikalarının organizasyonu ve yönetimi, Devlet Eğitim Kalitesi Hizmetinin sorumluluğundadır. Eğitim kurum ve programlarının akreditasyonu ile okul müdürlerinin sertifikasyonu birlikte yürütülmektedir.

Günümüzde Letonya’da okul içi değerlendirme, dış değerlendirme ile yakından bağlantılıdır. Okul işleyişinin yanı sıra öz değerlendirme ve dış değerlendirme aynı kriterler adı altında yürütülmektedir. Dış değerlendirme, Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından onaylanan uzman ekipler tarafından gerçekleştirilir. Uzman ekip, bir ekip lideri ve dış değerlendirme ilkeleri, iş organizasyonu, değerlendirme kriterleri, değerlendirme seviyeleri, değerlendirme sürecinde açıklama ve uygulamalar, değerlendirme yöntemleri, değerlendirme süreci ve rapor geliştirme gibi eğitim programlarını tamamlamış uzmanlardan oluşur. Uzmanlar genellikle okul yöneticileri ve yükseköğretim kurumlarının öğretim görevlileri arasından seçilir (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Uzmanların okul denetlemesi okul belgelerinin doğrulanması, öğretme ve öğrenme sürecinin gözlemi, öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin ve okul idaresinin görüşlerinin alınması süreçlerinden oluşur. Değerlendirme sürecinde bir okul müfredat, eğitim öğretim, öğrenci başarısı, öğrenciye sunulan destek, okul ortamı, okul kaynakları, okulun çalışma şekli, yönetim olmak üzere 8 alanda değerlendirilir.

Değerlendirme sonunda uzman ekip bir rapor hazırlar okulun akredite edilmesini veya okul müdürünün sertifikasyonunun reddedilmesini önerir. Bu öneri tavsiye

niteliğindedir. Öneriyi oy çokluğuyla kabul eden Genel Eğitim Akreditasyon Okul Müdürlerinin Belgelendirilmesi Komisyonuna sunulur. Okullara akreditasyon ve okul müdürlerine verilen sertifikalar 6 yıllığına verilir bu yüzden okulların denetlenmesi her 6 yılda bir yeniden yapılır.

Letonya’da Temel Eğitim Kademesinde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Özellikleri

Letonya’da Leton ulusu eğitim öğretimi ön planda tutmakta ve eğitime çok büyük bir önem vermektedir. Toplum genelinde halk arasında eğitilmiş bir kişi olmak çok varlıklı zengin bir birey olmaktan daha önemli görülmektedir. Ülkede öğretmenlik mesleği maddi açıdan çok iyi bir gelir getirmese de maddi kazancı öğretmenliğe nazaran çok maaş alınan doktorluk, mühendislik ve avukatlık gibi meslek gruplarına göre daha çok ilgi ve saygı görmektedir. Ülkede küçük büyük tüm kesimler öğretmenlere büyük saygı göstermektedirler. Okulların açıldığı ilk gün, öğretmenler günü gibi eğitim ve öğretmenlik mesleği için önemli olan özel günlerde öğrenci ve veliler çiçek ve hediyeler ile öğretmenlere sevgi ve saygılarını göstermektedirler. Toplum tarafından öğretmenlik mesleğinin bu şekilde çok değerli hissettirilmesi ve önem verilmesi bu görevi yapan öğretmenlerin de öğretmenlik mesleğini büyük bir özveri ve saygıyla yapmalarına olanak sağlamaktadır. Letonya’da öğretmenlik mesleği en popüler mesleklerden biri olarak görülmektedir.

i. Letonya’da Sınıf Öğretmenliği Eğitimi

Letonya’da temel eğitimin başarılı olmasının en büyük etkenlerinden birisi temel eğitimde görev yapan sınıf öğretmenleridir. Bu yüzden öğretmenlik mesleğini icra edecek öğretmenlerin seçilmesine ve yetiştirilmesine Letonya hükümeti tarafından çok büyük önem verilmektedir. Letonya, ülkede eğitim başarısının anahtarının kaliteli ve iyi yetişmiş öğretmenlerin elinde olduğunu farkındadır. Letonya’da öğretmenlik mesleği en çok ilgi gören mesleklerden biridir. Bu sebeple öğretmen olabilmek için çok sayıda başvuruda bulunmakta belli eğitim ve aşamalardan geçerek bu mesleği edinmeye çalışmaktadır.

Sınıf öğretmenliği eğitimi veren üniversitelerin lisans programlarına girmenin öncelikli koşulu bir lise mezuniyet belgesine sahip olmak olsa da üniversitelerin kendi program ve uzmanlık alanına bağlı olarak ek seçme ve yerleştirme koşulları ve yöntemleri olabilir. Son zamanlarda devlete bağlı yükseköğretim kurumları lise sonrası devlet

tarafından gerçekleştirilen merkezi sınav puan ve sıralamalarına göre alım gerçekleştirilmektedir. Buna ek olarak bazı üniversiteler programa alım yaparken lise mezuniyet notunu da göz önünde bulundurmaktadır. Puan ve mezuniyet not ortalaması bazında alım yapıldıktan sonra bazı üniversiteleri mülakat süreci de mevcuttur. Üniversitelerin neredeyse tamamında öğretmenlik eğitimi veren bir programa yerleşme için yaş kriteri veya belirli bir bölgede ikamet zorunluluğu şartı yoktur (Melbārdis, 2009).

Üniversitelerde sınıf öğretmenliği eğitimi veren bir lisans programını bitirdikten sonra yüksek lisans programına kabul sürecinde genellikle adayın ileride yapacağı çalışmaları hakkında yazdığı bir makalenin sunumu, tartışılması ve bununla ilgili bir mülakat yapılır. İş deneyimi şartı aranmaz.

Letonya’da sınıf öğretmenleri yükseköğrenim düzeyinde eğitilirler. Akademik ve profesyonel olmak üzere öğretmen eğitimi sağlayan iki program vardır. Akademik yükseköğrenim iki aşamaya ayrılır. Lisans derecesi ilk aşamadan sonra, Yüksek lisans ikinci aşamadan sonra verilir. Letonya’da yükseköğretimde lisans programları 3 veya 4 yıl sürer. Yüksek lisans programları ise genellikle 2 yıl sürer ve sonrasında elde edilen yüksek lisans derecesi doktora sürecine geçiş sağlar. Letonya’da yükseköğrenim birinci ve ikinci olmak üzere iki düzeyde gerçekleşir. Sınıf öğretmenliği eğitimi çoğunlukla ikinci düzey yüksek mesleki eğitim programları tarafından sağlanır. Bunun yanında sadece mesleki yeterlilik sağlayan ve yüksek lisans programlarına erişim sağlayan bazı birinci düzey programlar da mevcuttur (Melbārdis, 2009).

Yükseköğretim kurumlarındaki profesyonel programlar; daha yüksek profesyonel pedagojik eğitime götüren lisans eğitiminden sonra 1 – 2 yıllık programlar (ardışık model) ve 4 veya 5 yıllık lisans programlarına entegre profesyonel eğitim programları (eşzamanlı model) olarak iki türlü de yapılabilmektedir.

Letonya’da öğretmenlik eğitimi kapsamında üniversitede lisans döneminde stajlar ve uygulamalar öğretmenlik eğitimi sürecinin zorunlu bir parçasıdır. Uygulama dersleri tüm lisans dönemi boyunca alınan 240 AKTS kredilik dersin 39 AKTS kredilik kısmını oluşturmaktadır. Bu staj dönemi öğretmenlik mesleği çalışma sürecinden sayılmaz ve maaş verilmez. Letonya’da bir öğrenci, öğretmenlik mesleğini edinmek için gereken yeterliliği sağlayıp öğretim programlarını başarıyla tamamladıktan sonra öğretmen olarak çalışmaya hak kazanır. Herhangi öğretmenlik eğitimi veren bir lisans programından mezun olan kişi mezuniyet sonrası süreçte 4 yıl içerisinde eğitim ile ilgili bir alanda

çalışmazsa öğretmenlik yetkinliğini yitirmiş sayılır ve eğitim ile ilgili bir alanda çalışmak isterse tekrardan eğitim alması gerekir (Melbārdis, 2009).

Bir bütün olarak bakıldığında sınıf öğretmeni eğitiminin pedagojik kısmı teorik ve pratik olmak üzere iki bileşenden oluşur. Belirli bir eğitim kademesinde çalışmak üzere eğitilen öğretmenler, müzik ve resim gibi sanat dersleri, spor dersleri, yabancı dil dersleri ve Letonca dersi gibi spesifik bilgi ve yetenek gerektiren alanlarda öğretmenlik yapamaz.

ii. Letonya’da Sınıf Öğretmenlerinin Çalışma Süresi

Her ülkenin öğretmenlerinin çalışma süresi birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Öğretmenler için yönetmelikler çerçevesinde belirlenen çalışma süresi okulda öğretmenin eğitim verdiği zaman dilimidir. Ancak öğretmenlikte çalışma süresi sadece okulda ders anlatımı sırasında geçen zaman değildir. Öğretmenin ders sırasında eğitim – öğretim uygulamaları haricinde okul içinde ve dışında gerçekleştirilen derse hazırlık, öğrenci rehberliği ve yönlendirmesi, öğrenci gözlemlenmesi gibi yapılması gereken birden fazla görevi bulunmaktadır. Bu sebeple öğretmenler için mesai planlaması yapılırken bu tür okulda fiili ders anlatımı harici geçirilen vakitler göz önünde bulundurulması buna göre ayarlanmalıdır.

Letonya’da eğitim öğretim yılındaki gün sayısı yıldan yılan değişebilir. Eğitim ve Bilim Bakanlığı her yıl bununla ilgili yönetmelikler çıkarır. Eğitim öğretim döneminin başlangıç tarihi okulun ilk günüdür. Genellikle Eylül ayının ilk pazartesi gelen 1, 2 veya 3 Eylül tarihleridir. Eğitim öğretim döneminin bitiş tarihi ise okulun son günüdür. Eğitim öğretim dönemi 1. sınıftan 9. sınıfa kadar 170, 9. sınıflarda 185 günden oluşur. Letonya’da temel eğitim veren okullar haftanın 5 günü eğitim öğretim faaliyetlerini gerçekleştirirler. Hafta sonu olan cumartesi ve Pazar günleri okul kapalıdır. Haftalık ders saati eğitim kademelerine göre farklılık gösterir. Sınıf kademesi yükseldikçe haftalık ders saati artar. Eğitim öğretim dönemi süresince resmi tatiller harici belediyelerin tatil konusunda bünyelerinde bulunan ve finansmanını sağladığı okullar için kendi kararlarını alma hakkı vardır (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Letonya’da eğitim – öğretimde geçirilen süre gün bazında diğer AB ve OECD ülkeleri ile kıyaslandığında her ne kadar fazla görünse de eğitim – öğretimde geçirilen ders saati bakımından diğer ülke ortalamalarına nazaran daha az ders saatine sahip olduğu

görülmektedir. Ders saati sayısından ortalamanın altında olsa da Letonya eğitim başarısı anlamında birçok OECD ülkesini geride bırakmaktadır. Bu da ders saati süresinin etkili ve verimli geçirildiğinin göstergesidir (OECD Report, 2023).

Öğretmenlere yıllık 8 haftalık tatil izni verilmektedir. Ayrıca bir öğretmenin 12 haftaya kadar ücretli izin alma hakkı bulunmaktadır. Bunun yanında bir öğretmen 24 haftaya kadar da ücretsiz izne ayrılabilir.

iii. Letonya’da Sınıf Öğretmenlerinin Ekonomik Olarak Durumları

Ekonomik olarak Avrupa Birliği ülkelerine göre düşük bir gelir seviyesi bulunan Letonya’da öğretmenlerin yıllık kazançları da doğal olarak Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasının altındadır. Letonya’da öğretmenlik mesleği devlet memurluğu vasfında değildir. Letonya’da öğretmenlik toplumda saygı görülen bir meslek olarak ilgi görse de askeri ücretin üstünde maaş alınan ortalamanın üzerinde kazanç getiren bir meslek olarak görülmektedir.

Letonya’da bir sınıf öğretmenin yıllık ortalama kazancı ortalama 7139 Euro civarındadır. Bu oran Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasının altındadır. 2014 yılında Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Letonya’daki öğretmen ücretlendirme sistemini gözden geçirmesi için Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nü (OECD) davet etti. OECD raporu, ülkede süregelen tartışmalara bir katkıdır ve Letonya’nın okul finansmanı ve öğretmen maaş sistemlerini politika hedeflerine ulaşmak için etkili bir araç olarak kullanma seçeneklerini daha iyi anlamasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır (OECD, Report, 2023).

BÖLÜM V

TÜRKİYE

Ülkelerin eğitim sistemleri, ülke yapısını oluşturan tarihi, siyasi, ekonomik, nüfus, toplumsal ve sosyal olgulardan etkilenmekte ve bu olguları önemli oranda etkilemektedir. Bu yüzden bir ülke eğitim sistemi incelenirken bu tür etkenleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Burada da Türkiye temel eğitim sistemi incelenirken eğitim sistemini etkileyen etkenlere değinilecektir.

Türkiye

Türkiye, Kuzey Yarım Küre’de Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesiştiği noktada bulunmaktadır. Ülkenin hem Avrupa Kıtasında hem de Asya Kıtasında toprakları bulunmaktadır. Avrupa Kıtasında bulunan topraklarını Trakya Bölgesi oluşturur ve yüzölçümünün yaklaşık %3’lük kısmına denk gelmektedir, geri kalan %97’lik büyük oran ise Asya Kıtasında Anadolu Bölümünde bulunmaktadır. Ülke yüzölçümü 814578 km²’dir. Ülke topraklarının üç tarafı denizler ile çevrilidir. Bu denizler, kuzeyde Karadeniz, güneyde Akdeniz ve batıda Ege Denizi’dir. Ayrıca bir iç deniz olan Marmara Denizi’ne sahiptir (Balcı, 2011).

Türkiye’nin Siyasi Yapısı

Türkiye Cumhuriyeti 29 Ekim 1923 yılında kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti bağımsızlığından yaklaşık çeyrek asır sonra 1945 yılında Birleşmiş Milletlere (BM), 1952 yılında da bir savunma ve işbirliği örgütü olan NATO’ya üye olmuştur. Günümüzdeki Avrupa Birliği’nin temelini oluşturan Avrupa Ekonomik Topluluğu’na 31 Temmuz 1959 yılında başvuru yapmış 12 Eylül 1963 yılında da AET’nin başvurusu kabul etmesi ile Türkiye ve Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında Ankara Anlaşması imzalanmış ve böylelikle Türkiye’nin AB’ye üyelik süreci başlamıştır. Türkiye 1996 yılında imzaladığı anlaşma ile Avrupa Birliği’ne üye olmadan Gümrük Birliği’ne giren ilk ülke olmuştur. AB üyelik sürecindeki en önemli gelişme 2005 yılında tam üyelik müzakerelerinin başlaması ile olmuştur.

Türkiye Devleti cumhuriyet yönetim şekli ile yönetilen üniter yapıya sahip bir ülkedir. Üniter bir devlet olduğu için ülke içerisinde eyalet, özerk ve bölge gibi alt

yönetim birimleri yoktur ve tek merkezden başkentten yönetilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'dır ve tüm resmi kurumlar başkent Ankara'da konumlanmıştır. Güçler ayrılığı prensibinin hakim olduğu parlamenter demokrasi sistemi hakimdir. Güçler ayrılığı çerçevesinde yargı, yürütme ve yasama organları farklı kurumların sorumluluğundadır. Resmi devlet anayasasına göre yargı bağımsız mahkemeler tarafından, yürütme devlet başkanı ve Bakanlar Kurulu yönetiminde, yasama Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde temsil edilir.

Ülke, 1941 yılında gerçekleştirilen Türkiye I. Coğrafya Kongresi ile 7 coğrafi bölge ve 21 bölüm olarak ayrılmasına karar verilmiştir. Bu bölge ve bölümler tamamen coğrafi şartlara göre ayrılmıştır ve resmi olarak bir yaptırımı bulunmamaktadır.

Türkiye idari olarak da bölümlere ayrılmıştır. İlk anayasalar olan 1921 ile 1924 anayasalarında yapılan düzenlemeler neticesinde ülke idari yapılanma olarak yeniden şekillenmiştir. Teşkilat yapısına bakıldığında da Türkiye iller, ilçeler ve bucaklardan oluşan bir teşkilat yapısına sahiptir. Yapılan bu düzenlemeler ile idari yapıyı oluşturan en büyük birim illerdir. Her küçük alt birim bir üst birimin bünyesinde ve sorumluluğundadır. Ülkenin sahip olduğu merkezi yönetim sebebiyle bu yönetim kademelerine merkezden yani başkentten yönetici görevlendirilir. Bu kapsamda en büyük idari birim olan illere valiler, bir alt yönetim birimi olan ilçelere kaymakamlar görevlendirilir.

Türkiye'de merkez ve taşra yönetim yapısı yanında yerel yönetim yapısı da mevcuttur. Bu kapsamda 1982 Anayasası ile belirlenen yerel yönetimler bünyesinde köyler, belediyeler (il, ilçe, büyükşehir ve belde belediyeleri) ve il özel idareler bulunmaktadır. Bu yönetim birimleri kamu tüzel kişiliğine sahiptir ve bu yönetim birimlerinin yetki ve sorumlulukları yerel yönetim ilkeleri doğrultusunda kanunlar ile düzenlenmektedir. Köy ve belediye yöneticileri her beş yılda bir yapılan seçimler ile belirlenirken il özel idareleri vali tarafından yönetilmektedir.

Türkiye'nin Demografik Yapısı

Türkiye'de ilk nüfus sayımı 1923 yılında yapılmıştır. 1930 – 1990 yılları arasındaki dönemde 0 ve 5 hanelerle biten her yıl nüfus sayımı yapılmıştır. Son yapılan nüfus sayımına göre Türkiye nüfusu 85.279.553'dür. Erkek nüfusu 42.704.112 kişi iken kadın nüfusu 42.575.441 kişidir. Buna göre toplam nüfusun %49,9'u kadın, %50,1'i

erkektir. Nüfusun %22'sini 0 – 14 yaş, %68,1'i 15 – 64 yaş, %9,9'u 65 yaş üstü bireylerden oluşmaktadır. Yaşlı nüfus oranının önceki yıllara oranla arttığı görülmektedir. Yıllık nüfus artış oranı 7,1 olmuştur (TÜİK, 2023).

TÜİK verilerine göre nüfus yoğunluğu Türkiye genelinde 'km²'ye düşen kişi sayısı' olarak ifade edilmektedir. Son yapılan nüfus sayımına göre Türkiye'de bir kilometrekareye düşen kişi sayısı önceki yıla göre 1 kişi artarak 111 kişiye yükselmiştir. İstanbul, 3062 kişi/ km² ile nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ildir. İstanbul'u sırasıyla 576 kişi/ km² ile Kocaeli ve 371 kişi/ km² ile İzmir izlemektedir. Nüfus yoğunluğunun en az olduğu il ise bir önceki yıl olduğu gibi kilometrekareye düşen 11 kişi/ km² ile Tunceli'dir. Tunceli'yi sırasıyla 19 kişi/ km² ile Ardahan ve 21 kişi/ km² izlemektedir. Yüzölçümü bakımından en büyük il olan Konya'nın nüfus yoğunluğu 59 kişi/ km², yüzölçümü olarak olan en küçük il olan Yalova'nın nüfus yoğunluğu 350 kişi/ km²'dir. Son yapılan nüfus sayımına göre il ve ilçelerde yaşayanların nüfus oranı %93,4 iken köyde yaşayanların nüfus oranı %6,6'dır. Bu oranlar doğrultusunda Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunun şehirleşmiş bir nüfus yapısı olduğu görülmektedir. Türkiye'nin iç göç istatistikleri incelendiğinde 2021 yılında 2.777.797 kişi ülke içi göç etmiştir. Buna göre ülke nüfusunun yaklaşık %3,28'i ülke içi yer değiştirmiştir.

Türkiye'nin resmi dili Türkçedir. Anayasaya göre eğitim kurumlarında Türk vatandaşlarına Türkçenin tek anadil olarak öğretilmesini şart koşturmaktadır. Yine Anayasaya göre eğitim kurumlarında yabancı dil öğretimi veya yabancı dilde eğitim olanağı da öngörmektedir. Yabancı dil öğretimi Yabancı Dil Eğitimi Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanun her kademedeki eğitim kurumlarında okutulacak yabancı dillerle ilgili esasları ve yabancı dilde eğitim veren eğitim kurumlarının tabi olacağı esasları belirler.

Yabancı dil eğitimi ilkököl 2. sınıftan itibaren başlar ve yükseköğretimden mezun olana kadar devam eder. Ayrıca lise ve yükseköğretim kademelerinde (Tarih, Türk Dili vb. dersler hariç) yabancı dil öğretimi için eğitim kurumları veya müfredatlar oluşturmak mümkündür. Hâlihazırda kısmen veya tamamen yabancı dilde eğitim veren birçok lise ve yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Kurumlar arasında en yaygın yabancı dil İngilizcedir.

Lozan Barış Antlaşmasına dayanan azınlık okulları ve yabancı kurumların hakları Anayasa ile korunmaktadır ve bu okullar anadillerinde eğitim vermektedirler. Bu

kapsamda yer alan okullar Fransız, Alman, İtalyan, Avusturyalılar ve Amerikalılar tarafından kurulan özel yabancı okullardır ve bu okullar kayıt için Türk öğrenci kabul etmektedir. Öte yandan Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklar tarafından kurulan azınlık okulları da (ilk ve orta öğretim okulları) bulunmaktadır. Bu okullarda Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrenciler ve azınlık sınıfı mensupları devam edebilir okullar kendi dillerinde eğitim vermeye yetkilidirler.

2021 – 2022 yılı güz dönemi itibariyle ilkokul eğitimi veren 23 azınlık okulu bulunmaktadır. Yabancı dilde eğitim verilen tüm okullarda Türkçe dersleri ve Türk kültürü ile ilgili dersler Türkçe işlenmektedir (MEB, TTKB, 2021).

Türk vatandaşlarının günlük hayatlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğretilmesi amacıyla özel kurslar açılabilmektedir. Ayrıca Özel Öğretim Kurumları Kanunu doğrultusunda diğer derslerde de dil ve lehçe konularının öğretilmesi mümkündür. Buna Türkiye’de hangi dil ve lehçelerin eğitim ve öğretiminin yapılacağına Cumhurbaşkanlığı karar verir.

Türkiye laik bir ülkedir. İnanç özgürlüğü Anayasa’nın koruması altındadır. Her birey vicdan, inanç ve kanaat özgürlüğüne sahiptir. Diyanet İşleri Başkanlığı devlet tarafından diyanet işlerinin denetimi ve yürütülmesi amacıyla Cumhurbaşkanlığına bağlı bir kuruluş olarak hizmet vermektedir.

Türk Milleti’nin %98’i Müslüman’dır. Ancak her bir Türk vatandaşı, dini veya etnik kökeni ne olursa olsun “Türk” olarak tanımlanır. Türkiye’de farklı dini inançlara mensup çeşitli topluluklar bulunmaktadır. Bunlar Hristiyan mezheplerinden (Rum Ortodoks, Ermeni Apostolik, Süryani, Keldani) Musevilik, Yezidilik ve diğer çeşitli mezheplerden oluşmaktadır. Gayrimüslim azınlıkların hakları Lozan Barış Antlaşması ile güvence altına alınmış kendi ibadet yerlerini kurmalarına izin verilmekte ve bu azınlıkların dini hizmetleri mensup oldukları cemaatleri tarafından düzenlenmektedir. Laiklik, Türk milli eğitim sisteminin temel prensiplerinden biridir (Milli Eğitim Temel Kanunu, Madde 12). Din eğitimi, devletin gözetim ve denetimi altında yürütülür. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ilkokullar ve ortaokullarda öğretilen zorunlu derslerden biridir (Anayasa 1982, Madde 24).

Türkiye'nin Ekonomik Özellikleri

Türkiye, rekabet kuralları sürecinde el değiştirebilen, ekonominin özel ve kamu kesiminin liberal dış ticaret politikasının uygulanmasında düzenleyici rol oynamasına yol açan, kişi ve kurumlara mal ve hizmetler arasında engel teşkil eden bir serbest piyasa ekonomisidir.

Türkiye’de son yıllarda ekonomide yapısal reformlara büyük önem verilmektedir. Son dönemde özelleştirme sürecinin hız kazanması, tarımın yanı sıra kamu maliyesini de düzene sokmuştur. Mali piyasalardan yola çıkarak farklı işletmeler, sosyal güvenlik, enerji ve haberleşme gibi sektörlerde önemli reformlar gerçekleştirilmiştir.

Reformlarla ekonomik kurumların alt yapısı geliştirilmiş, özerk kurumların oluşturulması ekonomiyi uluslararası piyasada meydana gelebilecek dalgalanmalara karşı daha dayanıklı hale getirmiştir. Sermaye piyasaları modern çağın yaklaşımlarına uygun olarak revize edilmiş ve çoğu bürokratik engel kaldırılmış veya minimum boyuta getirilmiştir.

G20’nin aktif bir üyesi olan Türkiye, dünyanın 18. ve Avrupa’nın 7. büyük ekonomisi ile dünyanın en güçlü ekonomilerinden birini temsil etmektedir.

Türkiye sahip olduğu zengin coğrafya ve tarihi zenginlikleri nedeniyle sadece kıyı turizmi değil, sağlık, kültür, din, spor, mağara, avcılık, yayla ve konferans turizmi gibi alanlarda da güçlü bir altyapıya sahiptir. Dünyanın en iyi 10 turizm destinasyonu arasında yer alan Türkiye’ye 2022 yılında 51 milyon yabancı turist ziyaret etmiş ve turizm geliri 46 milyar doları geçmiştir (TÜİK, 2023).

Türkiye'nin Kültürel Özellikleri

Doğu ile Batı arasındaki coğrafi konumu, üç tarafı denizlerle çevrili oluşu nedeniyle Türkiye her zaman büyük ticaret, ipek ve baharat yollarının merkezi olmuştur. Bugün ülkenin en ucra köşelerinde bile farklı kültür ve medeniyetlerin izleri rahatlıkla görülebilmektedir. Ülke genelinde Türk kültürü, modern düşüncüyü ve etkileri burada yaratılan edebiyata, güzel sanatlara ve mimariye entegre etme niyetiyle çok katmanlı ve çok kültürlü bir geçmişi temsil ediyor.

Günümüz Türkiye'si, 1923'te çok ırklı ve çok dilli, dini kanunlarla yönetilen Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması sonucu kurulmuştur. Osmanlı yönetiminden sonra, din ve devlet işlerini ayırmak için laiklik benimsendi. Arap alfabesinin yerini Türk diline daha uygun olan Latin alfabesi aldı ve kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildi. Bu yenilikler ve sosyal hayatın her alanında yapılan diğer yenilikler, Türkiye'yi bugün olduğu gibi tam anlamıyla modern bir ülke olma yolunda ilerletmektedir (Yılmaz, 1995).

Yine de Türk kültürü birçok yönden geçmişle bugün arasında köprü kuran sürekliliği temsil ediyor. Türkler hem doğu hem de batı geçmişlerinden geniş bir anlayış miras alıp geliştirmişlerdir. Doğulu ya da Batılı, Asyalı ya da Avrupalı tüm bu miraslar, modern Türkiye'nin medeniyetinde iç içe geçmiştir. Bugün Türkiye, hem Doğu hem de Batı kültürlerini inanılmaz derecede heterojen bir kültürde bünyesinde barındırıyor.

TÜRKİYE EĞİTİM SİSTEMİ

Türkiye Anayasası'na Göre Eğitim

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk milli eğitim sisteminin temel ilkeleri şunlardır (RG. 24/06/1973/14574):

- Laik ve sosyal bir hukuk milleti olan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında belirtilen tüm politika ve ilkelere uygun olarak görev ve sorumluluklarını bilen ve bu doğrultuda hareket eden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmek,
- Yapıcı, yaratıcı ve üretken, insan haklarına saygılı, bedenlen, zihnen, ahlaken, ruhen dengeli ve sağlıklı bir karaktere sahip bireyler yetiştirmek,
- Bireyleri yetenek, beceri ve tutum geliştirmeleri için gerekli bilgilerle donatarak, onları mutlu edecek işler vererek ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak işler sağlayarak hayata hazırlamak;
- Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak için; diğer yandan da milli birlik ve iktisadi bütünlük, sosyal ve kültürel kalkınma ve çağdaş medeniyete ivme kazandırmak ve nihayet Türk milletini yapıcı, yaratıcı ve üstün bir ortak haline getirmektir.

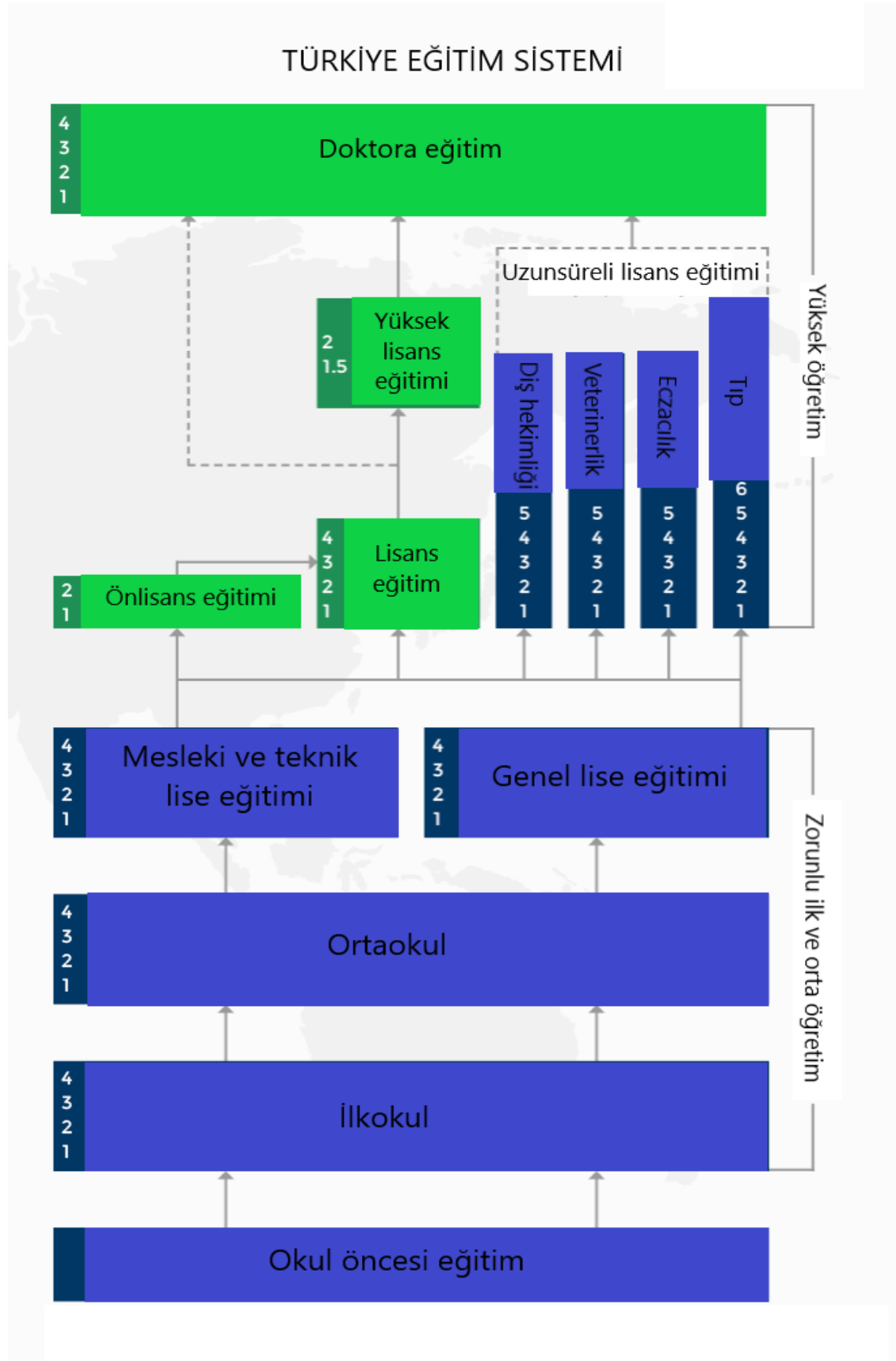
1961 senesinde çıkarılan 222 sayılı İlköğretim Kanunu, Türkiye'de eğitim hizmetlerinin temel eğitim düzeyini düzenleyen kanundur. Temel eğitimden sonra, Türkiye'de zorunlu olmayan okul öncesi eğitim, zorunlu ilk ve orta kademeleri içerir.

Zorunlu eğitim çağına gelmemiş çocukları eğitmek okul öncesi eğitim kurumların görevidir. Üst düzey eğitim kurumlarına gitmeyen vatandaşların genel bilgilerini çoğaltmak, onları daha iyi iş ve üretken unsurlar olarak yetiştirmek için yetiştirilirler. Bu kurumlar, belediyeler dâhil yönetimler tarafından gerçek tüzel kişiler tarafından açabilirler.

Türkiye’de öncesinde 1997 yılı 222 sayılı kanunla ilköğretim dahil 5 yıl olarak kabul zorunlu eğitim, 2012 yılında 8 yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim olarak değiştirilmiştir. 222 sayılı kanunun 8 yıllık zorunlu eğitimdeki reform niteliğindeki değişiklik, kesintisiz 12 yıllık zorunlu eğitim aşamasına dönüştürülmüştür. 4 yıllık eğitimin ilk aşaması ilkokul (1., 2., 3. ve 4. sınıf) 4 yıllık eğitimin ikinci aşaması ortaokul (5., 6., 7. ve 8. sınıf) ve 4 yıllık eğitimin üçüncü aşaması lise (9., 10., 11. ve 12. sınıf) kademelerinden oluşur (MEB, TTKB, 2023).

İlköğretim, 222 sayılı kanunda öngörülen amacı gerçekleştirmek üzere dörder yıllık ilk ve orta öğretimden oluşur. 2012 yılında yapılan değişiklikle ortaöğretim kurumları zorunlu eğitim sürecine dahil edilmiştir.

Şekil II: Türkiye Eğitim Sistemi

Şekil II: Türkiye Eğitim Sistemi: Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yönetilen bir yapıya sahiptir. Temel eğitim kademeleri anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise olarak sıralanır. Yükseköğretim ise üniversiteler tarafından yürütülür. İşte Türkiye'nin eğitim sistemi hakkında genel bir bakış:

1. Anaokulu: 3-6 yaş arasındaki çocuklar için gönüllü olarak katılınan bir eğitim seviyesidir. Bu aşama, çocuklara temel beceriler kazandırmayı amaçlar.
2. İlkokul: Anaokulunu tamamlayan çocuklar, 6-14 yaş arasındaki dönemde ilkokula başlar. İlkokul, 4 yıl sürer ve temel eğitim konularını kapsar.
3. Ortaokul: İlkokulu tamamlayan öğrenciler, 14-18 yaş arasındaki dönemde ortaokula devam ederler. Ortaokul, 4 yıl sürer ve genişleyen bir müfredatla öğrencilere daha karmaşık konuları öğretir.
4. Lise: Ortaokulu tamamlayan öğrenciler, liseye geçerler. Lisans eğitimi genellikle 3 veya 4 yıl sürer ve genel veya mesleki eğitim olmak üzere çeşitli programları içerir. Lise mezunları, üniversite sınavına girerek yükseköğrenim için seçim yapabilirler.
5. Yükseköğretim (Üniversite): Türkiye'de birçok devlet ve vakıf üniversitesi bulunmaktadır. Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde çeşitli programlar sunulmaktadır.

Türkiye’de Temel Eğitim

Zorunlu eğitim, Türkiye’de ilk ve orta öğretimdeki öğrenciler için 12 yıl olarak yapılmaktadır. 2012 – 2013 Eğitim Öğretim Yılı itibari ile başlayan 4+4+4 şeklinde işleyen bu sistemde öğrenciler hazırlık sınıfları hariç ilkokul, ortaokul veya İmam Hatip ortaokulları ve liselerde ardışık olarak 4 yıl eğitim almaktadır.

Temel eğitim, okul öncesinden sonra ve ortaokuldan önce gelen, genellikle örgün eğitimin ilk aşamasıdır. İlköğretim olarak da adlandırılan temel eğitim öğrencilere hayatları boyunca kullanacakları becerilerle birlikte çeşitli konularda temel bir anlayış sağlar. Temel eğitim, öğrencilere akademik kariyerlerinin geri kalanı için temel oluşturacak temel becerileri kazandırır. Öğrencilere okuma, yazma, kişiler arası iletişim gibi temel becerileri kazandırır. Temel eğitim kurumları, çocuklara farklı din, ırk ve sosyo-ekonomik statüden insanlarla ve farklı engelleri olan bireylerle tanışmak için ilk fırsatlarından biridir.

İlköğretimin ilk aşamasını oluşturan ilkokul Türkiye’de zorunludur ve 4 yıllık bir eğitim öğretim sürecini kapsar. İlkokula yeni kayıtlar her sene Temmuz ayının ilk iş gününde yapılır. Ulusal veri tabanındaki adrese göre kayıt yapılır. E-okul sistemi üzerinden kayıt yaptıran bireylerden hiçbir belge istenmez.

Kayıtların yapıldığı yılın Eylül ayı sonu itibarıyla 69 ayını doldurmuş çocukların ilkokul birinci sınıfına kaydı yapılır. Daha önce ilkokullara 66 ayını doldurmuş çocuklar kabul edilirken, yeni değişiklikle 69 ayını dolduran çocukların ilköğretim okullarına kabul edileceği belirtilmektedir. Aynı zamanda 66, 67 ve 68 aylık olan çocuklar velisinin yazılı talebi bulunan çocuklar da birinci sınıfa kayıt yaptırabilir. Öncesinde bu süreler 60 ay ile 66 ay arası şeklindeydi. Okul idareleri, yaş olarak kayıt olmaya hak kazanan çocuklarda 69, 70 ve 71 aylık olanları anne babasının yazılı isteği bulunması durumunda bir önceki kademe olan okul öncesi eğitime yönlendirir veya ilkokul birinci sınıfa kayıtlarını bir sene erteleyebilirler. Öğrencilerden, gerçek yaşı yerine nüfusta büyük ya da küçük yazılmış olanlarının yaşlarının düzeltilmesi okul idaresince velilerden talep edilir. Bu talep üzerine eğer veli herhangi bir girişimde bulunmazsa bu duruma yönelik gereği yapılmak üzere il ve ilçe milli eğitim müdürlüğüne bildirilir. Zorunlu ilkokul çağında olup herhangi bir sebeple okula kaydı yapılmamış okuma yazma bilmeyen çocukların kayıtları birinci sınıfa yapılır (MEB, TTKB, 2023).

Türkiye’de Temel Eğitimin Süresi

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren temel eğitimin zorunluluk süresi kademeli olarak hep artış göstermiştir. Türkiye’nin gelişmekte olan bir ülke olması ve gelişen dünyaya ayak uydurulması açısından başta temel eğitim olmak üzere eğitim süresinin uzatılması ve sürekliliğinin esas kılınması önem arz etmiştir. Bu doğrultuda, belirli aralıklarla eğitim süresinin yeterliliği ve gelişen toplum modeline uygunluğuna ve ihtiyacına göre zorunlu eğitim sürecinin gözden geçirilmesine ve buna yönelik iyileştirme yollarına gidilmiştir.

Türkiye’de öncesinde 1997 yılı 222 sayılı kanunla ilköğretim dahil 5 yıl olarak kabul zorunlu eğitim, 2012 yılında 8 yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim olarak değiştirilmiştir. 222 sayılı kanunun 8 yıllık zorunlu eğitimdeki reform niteliğindeki değişiklik, kesintisiz 12 yıllık zorunlu eğitim aşamasına dönüştürülmüştür. 4 yıllık eğitimin ilk aşaması ilkokul (1., 2., 3. ve 4. sınıf) 4 yıllık eğitimin 2. aşaması ortaokul (5., 6., 7. ve 8. sınıf) ve 4 yıllık eğitimin 3. aşaması lise (9., 10., 11. ve 12. sınıf)

kademelerinden oluşur. Bu doğrultuda günümüzde Türkiye’de zorunlu eğitim, ilk ve orta öğretimdeki öğrenciler için 12 yıl olarak verilmektedir. 4+4+4 şeklinde yürütülen bu sistemde öğrenciler hazırlık sınıfları hariç ilkokul, ortaokul/İmam Hatip ortaokulları ve liselerde sırasıyla 4 yıl eğitim almaktadır (Güler, 2022).

Türkiye’de Eğitimin Yönetimsel Özellikleri

Türk eğitim sistemi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, devlet politikaları, eğitimi düzenleyen yasalar, milli eğitim ile ilgili yapılan şuralar dikkate alınarak düzenlenmektedir. Türkiye’de eğitim ile ilgili iş ve işlemlerinin yürütülmesi ve denetlenmesi Milli Eğitim Bakanlığı’nın sorumluluğu altındadır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın askeri okullar üzerinde bir yetki ve sorumluluğu yoktur (Çelik ve Gür, 2009).

Türkiye’de zorunlu eğitimin süresi 2012 yılında 8 yıldan 12 yıla çıkartılmış ve üç bölüme ayrılmıştır. Türkiye’de eğitim ile ilgili her şey Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğundadır. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı okulların yaptırılması, bu okulların eğitim öğretime hazırlanması ve açılması, eğitim kurumlarının denetlenmesi, eğitim öğretim yılının sonlandırılması ve eğitim kurumlarında öğretilecek eğitim – öğretim programlarının oluşturulmasında ve düzenlenmesinde yetkili ve görevli birimdir. Ayrıca okullarda çalışacak olan öğretmenlerin atanması, herhangi bir durum sonrası görevden alınması ve öğretmenlerin genel çalışmalarıyla ilgili tüm süreçlerin yürütülmesinden de tek yetkili sorumlu birimdir. Milli Eğitim Bakanı Milli Eğitim Bakanlığı yapılanmasının en tepedeki amiridir (Yaşar, 2017).

Bakanlığın hizmet birimlerinden birisi olan Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, kendisine bağlı bulunan ilkokullarda okutulacak olan öğretim politikalarının belirlenmesinde yetkili ve sorumludur. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ayrıca Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının öneri ve yönlendirmeleri ile okullarda kullanılacak eğitim malzemelerini ve okutulacak olan öğretim programlarını hazırlamaktadır.

Türkiye’de eğitim ile ilgili tüm kararlar merkezde Millî Eğitim Bakanlığı’nda alınmaktadır. Merkezde alınan bu kararlar yerelde il ve ilçe millî eğitim müdürlükleri tarafından uygulamaya koyulmaktadır. Eğitim kurumlarının açılması, bu eğitim kurumlarında çalışacak öğretmenlerin atanması ve tayin işlemleri, eğitim ile ilgili

finansman işlemleri ve eğitim ilgili diğer tüm kararlar merkezde MEB tarafından alınmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı, sadece merkez teşkilatından oluşmamakta bunun yanında taşra ve yurtdışı teşkilatları mevcuttur. MEB taşra yapılanması il millî eğitim müdürlüğü, ilçe millî eğitim müdürlüğü, okul müdürlüğünden oluşmaktadır. Türkiye’de bulunan tüm illerde il milli eğitim müdürlüğü, ilçelerde ise ilçe milli eğitim müdürlüğü bulunmaktadır. İl ve ilçelerde bulunan bu millî eğitim müdürlükleri çalışmalarını Milli Eğitim Bakanlığı, Valilik ve Kaymakamlığın denetimi ve gözetiminde yürütürler. İlçe millî eğitim müdürlükleri çalışmalarını yürütürken bağlı oldukları ilin millî eğitim müdürlüklerine karşı da sorumluluk taşımaktadırlar. Taşra yapılanmasında okulların açılması ve kapatılmasıyla ilgili iş ve işlemler illerde bulunan bağlı oldukları il bünyesindeki Valilikler tarafından da yapılır ve Bakanlığa bilgi verilir (MEB, TTKB, 2010).

Türkiye’de Temel Eğitimdeki Öğrenci Mevcutları

Okul, gençlerin kişisel gelişimleri için gerekli olan temel yaşam becerilerini ve yeterliliklerini kazanmalarına yardımcı olur. Bir öğrencinin okul deneyiminin kalitesi sadece gelişimini değil aynı zamanda toplumdaki gelecekteki yerini, eğitim düzeyini ve istihdam fırsatlarını da etkiler. Temel eğitim, öğrencileri eğitimlerinin orta öğretim düzeyine hazırlamak için önemlidir yani temel taşıdır. Bu doğrultuda Türkiye’de son yıllardaki gelişmeler doğrultusunda temel eğitimde öğrenci katılımının arttığı görülmektedir.

Türkiye Milli Eğitim Bakanı 24 Mayıs 2022’de yaptığı açıklamada, Türkiye’deki öğrenci sayısının dünyadaki 150’ye yakın ülkenin nüfusundan fazla olduğunu söyledi. Londra’da düzenlenen Dünya Eğitim Forumu’nda konuşan Milli Eğitim Bakanı, okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve liselerde yaklaşık 19 milyon öğrencinin eğitim gördüğünü söyledi.

Genel olarak bakıldığında Türkiye, son yıllarda birçok standart eğitim göstergesinde önemli ölçüde ilerleme kaydetmiştir, fakat görece olarak birçok OECD ülkesinin gerisinde kalmaya devam etmektedir. Türkiye’de temel eğitim dönemi yaş aralığını da kapsayan 5-14 yaş arası çocukların yüzde 95’i okula devam ederken, yüzde 98 olan OECD oranı ile kıyaslandığında ilk ve orta öğretimde kayıt seviyeleri nispeten yüksektir (OECD, 2023).

Milli Eğitim Bakanlığının en son yayınladığı istatistiki verilere göre Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla temel eğitimde 5 milyon 433 bin 901 öğrenci öğrenim görmektedir. Yalnız bu oran tüm Türkiye’deki okullarda eşit şekilde dağılmamaktadır. Ülkenin en kalabalık şehri olan İstanbul’da sınıflardaki öğrenci mevcudu ülke sınıf mevcudu ortalamasının çok üstündedir. Aynı şekilde ülkenin seyrek bölgelerinde sınıflardaki öğrenci sayıları azdır hatta öğrenci yetersizliği sebebiyle kapanan çok fazla okul mevcuttur. Sınıf mevcutlarının kalabalık oluşunda İstanbul’u sırasıyla Şanlıurfa, Diyarbakır, Van ve Ankara takip etmektedir. Sınıf mevcutların en az olduğu ilk 5 il ise sırasıyla Artvin, Yalova, Bilecik, Karabük ve Tunceli’dir (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/2023).

Ayrıca Türkiye’de Suriyeli mültecilere de eğitim verilmekte ve Türk eğitim sisteminde yaklaşık 1 milyon Suriyeli öğrencinin bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu oran da temel öğretimdeki resmi öğrenci sayılarına dahil edilmiştir.

Türkiye’de Okullaşma Oranı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre ülkede temel eğitim vatandaşlara zorunlu ve ücretsiz sağlanmaktadır. Verilere göre ülkedeki okullaşma oranı sırasıyla okul öncesi eğitimde %92,17 temel eğitimde %95,81 ortaokulda %95,40 lisede 89,68 ve yükseköğretimde %44,4 oranındadır. Okullaşma oranının en yüksek olduğu kademe temel eğitim kademesidir. Türkiye’de temel eğitim ve ortaöğretim süreçlerinin zorunlu olması okullaşma oranının yüksek olmasının en büyük etkenlerden biridir. Bu eğitim kademelerinin zorunlu tutulması ve bireylerin küçük yaşlardan eğitim sürecine dahil edilmesi Türkiye’nin eğitim öğretime yönelik verdiği değeri göstermektedir (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/2023).

Türkiye Temel Eğitim Programı

Türkiye’de temel eğitimde okutulacak olan öğretim programları merkezi olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmakta ve ülkedeki tüm ilkokullarda aynı öğretim programları uygulanmaya konulmaktadır. Temel eğitim ve öğretim programları, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak veya hazırlatılarak Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

Temel eğitimde dersler ülkenin resmi dili olması sebebiyle Türkçe olarak işlenmektedir. Öğretim programları, gerek duyulduğunda Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ve Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından güncellenebilmektedir.

Temel eğitim öğretim programında bulunan dersler zorunlu dersler ve seçmeli olmak üzere ikiye ayrılır. İlkokullarda dersler ve işlenecek ders saatleri sınıf durumuna göre planlanmıştır. Temel eğitimde düzenlenen seçmeli dersler, dersi seçecek olan öğrencinin ilgi ve yeteneği göz önünde bulundurularak, anne ve babasının da gözetiminde öğrenciler tarafından seçilmektedir.

Türkiye’de okullarda ders yılı süresinin en az 180 iş günü olması prensibi temel alınır. Eğitim öğretim yılı süreci içerisinde yapılacak ara tatil, yarıyıl ve yaz tatilinin başlangıç ve bitme zamanları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Çalışma Takvimi’nde yer alır. Temel eğitim kurumlarında haftalık ders saati toplam 30 saatten oluşur. İlkokullarda her bir ders 40 dakikadan oluşur. Teneffüs olarak adlandırılan ders aralarında geçirilen süre eğer okul tam gün ise 15 dakika, eğer okul sabahçı ve öğlenci olarak eğitim yapan ikili öğretimse 10 dakika olmak üzere okul idareleri tarafından belirlenir. Ayrıca tam gün eğitim yapan okullarda öğle arası olarak adlandırılan yemek ve dinlenme arası süresi en az 40 dakika en fazla 90 dakika olmak üzere okul idaresi tarafından belirlenir. Bu süreler her ne kadar okul idaresi tarafın belirlenense okulların fiziki ve çevresel şartları doğrultusunda bu şekilde belirlendiğine yönelik il ve ilçe milli eğitim müdürlüğüne bilgilendirme yapılır. İkili öğretim yapılan ilkokullarda sabahçı grupların okuldan çıkışı ile öğlenci grupların arasında ortalama 30 dakikalık bir süre bulunur (MEB, TTKB, 2023).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan ilkokul eğitim öğretim programına göre 1. sınıfın ilk döneminde ses temelli yöntem doğrultusunda harf gruplarıyla öğrencilere okuma ve yazma becerileri kazandırılmaya çalışır. Okuma ve yazma becerisi kazanıldıktan sonra 1. sınıfın ikinci döneminde bu kazanılan beceriyi geliştirmeye yönelik dersler yapılır. İlkokulda 1. sınıftan 4. sınıfa kademe artıka ders sayısı ve derslerin zorluk derecesi artış gösterir. İlkokulda Türkçe, matematik, hayat bilgisi, görsel sanatlar, beden eğitimi ve oyun, müzik, serbest etkinlik dersleri yapılmaktadır. Sınıf kademelerine göre bu derslerin işleniş saatleri değişiklik göstermektedir. İlkokul 2. sınıfta öğrenciler yabancı dil eğitimi kapsamında İngilizce öğrenmeye başlarlar. İlkokul 4. sınıfa gelindiğinde de öğrencilere Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi verilmeye başlanır. Bu iki

ders harici tüm derslere ilkokulda sınıf öğretmeni girerken bu derslere o dersin branş öğretmenleri girer (Türkoğlu, 2020).

Türkiye Temel Eğitim Sisteminde Sınıf Tekrarı ve Sınıf Geçme

Temel eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencinin başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi dönem içerisinde okutulan derslerde ve önceden belirlenen öğretim programlarında belirtilen amaçlar ile kazanımlar göz önüne alınarak yapılır. İlkokul 1., 2. ve 3'üncü sınıflarda sınav olmadığı için değerlendirme puanlama sistemi ile yapılmaz ve öğrencinin eğitim öğretim sürecindeki tutumu ve gelişimi göz önünde bulundurulur. Karneye de öğrencinin ölçme ve değerlendirme sonucu “çok iyi”, “iyi” ve “geliştirilmeli” şeklinde yansıtılır. 4'üncü sınıfta ise öğrenci başarısını ölçmek için, 4'üncü sınıfta okutulan her dersten bir dönemde iki sınav yapılır. İlkokul 4. sınıf dönem puanı, yılsonu puanı ve yıl onu başarı puanı 100 tam puan üzerinden belirlenmektedir. Buna göre bu 100'lük puan sisteminde 0-44,99 aralığındaki puanlar başarısız, 45,00 ve üzeri alınan puanlar başarılı olarak nitelendirilmektedir (MEB, TTKB, 2023).

Temel eğitim süresince derslerde başarı gösteremeyen öğrenciler için sınıf tekrarı yaptırılmaması tavsiye edilir. Fakat eğer istenilen yeterlik seviyesine ulaşamamış ilkokul öğrencilerine anne babalarının yazılı isteği üzerine, okul idaresi ve sınıf öğretmenin ortak verdiği karar doğrultusunda öğrencinin temel eğitimi öğrenimi süresi içerisinde bir kerelik sınıf tekrarı yaptırılabilir. Sürekli devamsız öğrenciler ve ilkokul 4. sınıfta yapılan sınavlara mazeretsiz girmeyen öğrenciler sınıf tekrarına bırakılır.

Temel eğitimi tamamlayan öğrenciler, ilkokuldan ortaokula geçerken herhangi bir sınava girmezler ve resmi adresleri doğrultusunda yakın çevresinde bulunan ortaokula kaydı e-okuldan yapılır.

Türkiye Temel Eğitiminin Ekonomik Özellikleri

Türkiye'deki Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan devlet okullarına, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kamu bütçesinden finansman sağlanmaktadır. Bu kapsamda en temelde, faaliyet gösterecek olan temel eğitim kurumlarının yaptırılması ve bakımının yapılması bu finansmanın büyük bir kısmının kullanılmasına sebep olmaktadır. Temel eğitim kurumlarında kullanılmakta olan eğitim ve öğretim ile ilişkili tüm malzemeler devlet tarafında karşılanmakta ve neticesinde malı niteliği taşır. Temel eğitim

kademesindeki devlet okullarında çalışan öğretmenlerin maaşları, aynı şekilde öğretmenlerin yanında diğer okul personelinin maaşları, okul araç ve gereçleri için yapılan harcamalar ve eğitimle ilgili diğer tüm harcama giderlerinin büyük bir kısmının merkezi bütçeden sağlanan kaynaklarla karşılanmaktadır. Ayrıca temel eğitim kurumlarındaki eğitimi desteklemeye yönelik gerçekleştirilen diğer etkinlikler için yapılan harcamalara bu kurumlarda bulunan okul-aile birlikleri vasıtasıyla kaynak oluşturulmaktadır. Okul-aile birliklerinin öğrencilerin ailelerinden ve çocuk kulüplerinden sağladıkları katkılar, gerçekleştirdikleri farklı aktiviteler ve okul aile birliklerine yapılan bağışlardan gelmektedir. Tüm Türkiye’de coğrafi ve bölgesel farklılıklara bakılmaksızın tüm çocuklar eşit şekilde eğitim öğretim hakkından yararlanmaktadır. Temel eğitimden herkesin eşit şekilde yararlanması amacı ile öğrenci taşıma uygulaması yapılmaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Sisteminde Öğrencilere Sunulan Sosyal Hak Ve Hizmetler

Temel eğitim ülkede yaşayan her vatandaş için zorunlu ve ücretsizdir. Ülkenin coğrafi ve fiziki durumuna bakılmaksızın ülkede yaşayan tüm çocuklar eğitim sürecinde tüm olanaklardan aynı oranda eşit şekilde yararlanmaktadır. Buna bağlı olarak sosyal devlet anlayışı gereği ülkede yaşayan tüm öğrencilerin eğitim öğretim hakkından eşit bir şekilde ve aynı şartlar dahilinde yararlanabilmesi ve eğitime sürecine erişim olanaklarının artırılması sebebiyle temel eğitimde taşınalı eğitim uygulaması gerçekleştirilmektedir. Bunun yanında taşınalı eğitim kapsamındaki öğrencilere öğrenim gördükleri okullarda öğle yemeği de verilmektedir.

Temel eğitim kurumlarında okutulan derslere yönelik ders kitapları önceden satın alınırken eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik yapılan değişiklik doğrultusunda günümüzde eğitim öğretim süresince okutulacak olan derslere yönelik bu ders kitapları ücretsiz dağıtılmaktadır. Çocuklara yönelik sağlanan maddi desteğin yanı sıra manevi olarak bazı hak ve destekler de sunulmaktadır örneğin psikolojik olarak sağlıklı gelişimleri ve ortaya çıkabilecek problemlerin yerinden ve hızlı çözülebilmesi amacıyla temel eğitim kurumlarında rehber öğretmen görev yapmaktadır.

Türkiye Temel Eğitim Yapısının Denetlenmesi

Temel eğitim yapısına yönelik denetim süreci Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından merkezden yürütülmektedir. Millî Eğitim

Bakanlığı bünyesinde kurulmuş olan İç Denetim Birimi Başkanlığı temel eğitim sistemi içerisinde kaynakların etkili ve verimli kullanılması yönünden incelemeler yapmakta ve bu doğrultuda öneriler sunmaktadır.

Temel eğitimde eğitim ve öğretim sisteminin yerelde ve okul bazında denetimi, fiili olarak Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Teftiş Kurulu Başkanlığının görev ve yetkisi altına verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bu Teftiş Kurulu Başkanlığı Başkan ile Başkanlık bölümlerinde ve farklı çalışma merkezlerinde görev yapan Bakanlık Eğitim Müfettişleri ve Bakanlık Eğitim Müfettiş Yardımcılarından oluşmaktadır.

Teftiş Kurulu Başkanlığının görev ve sorumlulukları Milli Eğitim Bakanlığın yetki alanına giren alanlarda MEB personeline, devlet okullarına ve eşdeğerindeki eğitim kurumlarına, özel eğitim öğretim okullarına ve tüzel ve gerçek kişilere rehberlik etmektir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığın yetki alanına giren alanlarda faaliyet göstermekte olan kamu kurum ve kuruluşları tüzel ve gerçek kişilerle birlikte gönüllü kuruluşlara, yaptıkları işlerde rehber niteliğinde olacak plan ve programlar oluşturup rehberlik etmeyi de amaçlamaktadır. Genel olarak bakıldığında denetim süreci Bakanlık yapılanmasıyla birlikte Bakanlığın denetimindeki tüm kuruluşların gerçekleştirdikleri iş ve işlemlerine yönelik olarak görevi kötüye kullanmaları önleyen, eğiten ve rehberlik yaklaşımını öne süren bir anlayışı benimseyerek Milli Eğitim Bakanlığının görev ve sorumluluklar doğrultusunda inceleme, soruşturma ve denetleme yapma gibi önemli yetki ve sorumlulukları barındırır.

Türkiye’de Temel Eğitim Kademesinde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerin Özellikleri

Türk toplumunda öğretmenlik mesleğine çok büyük saygı duyulmakta, peygamber mesleği olarak görülmek ve bu sebeple kutsal bir meslek olarak görülmektedir. Türkiye’deki öğretmen profili her zaman saygınlığı, bilgeliği ve yol göstericiliği temsil etmiştir. İş olarak bakıldığında maddi getirisi orta halli olan bir meslek olmasına rağmen toplum genelinde imrenilen ve olunmak istenen bir meslek durumundadır.

i. Türkiye’de Sınıf Öğretmenliği Eğitimi

Günümüz anlamında Türkiye’de öğretmen yetiştirilmesinin geçmişi Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçekleşen Tanzimat Dönemi’ne dayanmaktadır. İlk defa

1848 yılında Darülmualimin ismiyle bir Erkek Öğretmen Okulu açılmıştır. Bu açılan öğretmen okulu, Osmanlı'nın çağdaşlaşma sürecinde medrese harici öğretmen yetiştirmek için açılan ilk eğitim kurumu olması sebebiyle önem arz etmektedir.

29 Ekim 1923 öncesi Türkiye Cumhuriyeti daha ilan edilmeden ve Kurtuluş Savaşı devam ederken 15 Temmuz 1921 yılında, Ankara'da bir Maarif Kongresi toplanmıştır. Bu eğitim kongresinin açılışını Mustafa Kemal cepheden gelerek çok önemli bir açılış konuşmasıyla yapmıştır. Kongreden ülkenin tarihi ve ulusal özelliklerine uydun olacak bir 'Millî Terbiye Programı' oluşturmasını isteyen Atatürk, öğretmenler için "gelecekteki kurtuluşumuzun saygıdeğer öncüleri" olarak ifadelerini kullanmış ve "Öğretmenler! Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakârlığınızın derecesiyle oranlı bulunacaktır" diyerek, öğretmenler ile ilgili beklentilerini dile getirmiştir.

Cumhuriyetin ilanını takip eden ilk zamanlarda illerde açılmış olan ilk öğretmen okulları olan muallim mektebi ve Erkek ve Kız İlk Muallim Mektepleri il özel idarelerinden alınarak Eğitim Bakanlığının yetki ve sorumluluğuna verilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında 20 Muallim Mektebi bulunmakta ve bu eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programın çoğunluğu genel kültür derslerinden oluşmaktayken bunun yanında öğretmenlik mesleğine yönelik derslerden oluşmaktaydı. İlk zamanlar 5 senelik olan bu okullardaki öğrenim süresi 1932-1933 eğitim-öğretim yılında yapılan değişiklik ile 6 yıla çıkarılmıştır. Bu 6 yıllık öğrenim süresinin ilk 3 senesi ortaokul seviyesindeki derslerden, son 3 senesi de meslek derslerinin olduğu bir öğretim programdan oluşmaktaydı.

Türkiye'de öğretmen yetiştirmeye ilgili 17 Nisan 1940 yılında "Köy Enstitüsü" ismiyle özgün olan bir eğitim kurumu açılmıştır. Faydacı eğitim felsefesi anlayışına dayanan bu eğitim kurumların kurulmasındaki temel amaç dönemin şartları gereği Türkiye nüfusunun çoğunluğunu oluşturan kırsal bölgelerde yaşayan kişilere temel eğitim vermekle birlikte, hem kırsal kesimde yaşayan bu kişilerin hem de Türkiye'nin refah seviyesini artıracak üretimle alakalı temel bilgi ve becerilerin kazandırmaktır. 1954 yılında Köy Enstitüleri ilk öğretmen okullarıyla aynı çatı altında birleştirilmiştir.

1971 senesine kadar ortaokul sonrasında üç sene süreyle eğitim vermekte olan ilk öğretmen okullarının eğitim süresi bir yıl daha artırılarak dört seneye çıkarılmıştır. 1973 yılında çıkartılan 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile "Öğretmenlik devletin,

eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir” kanunu getirmiş ve bu kapsamda öğretmenlerin öğretim kademesi fark etmeksizin, yükseköğrenim görmelerinin gerekliliği saptanmıştır. Bu kapsamla 1974-1975 öğretim yılıyla birlikte bazı ilk öğretmen okulları iki senelik eğitim enstitüsü statüsüne getirilmiştir. Bu yapı sonrasında 1982 senesinde üniversitelere aktarılmasına kadar devam etmiştir. Bu süreçten sonra günümüze kadar lisans derecesinde üniversiteler öğretmen yetiştirmektedir.

ii. Türkiye’de Sınıf Öğretmenlerinin Çalışma Süresi

Temel eğitim kurumlarında sene boyu yapılacak olan ders yılı süresinin 180 iş gününden az olmaması gerekmektedir. (Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 5; Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, madde 15). İlkokullarda çalışan öğretmenlerin sorumlu olduğu haftalık ders saati 2006 senesinde Bakanlar Kurulu Kararı’yla güncellenmiştir. Yapılan bu yeni düzenlemeye göre ilkokulda görev yapan sınıf öğretmenleri aylık maaş karşılığı 18 saat ve aylık ek ders ücreti karşılığı 12 saat olmak üzere haftalık 30 saat çalışmakla yükümlüdür. Branş öğretmenleri ise sınıf öğretmenlerinden farklı olarak aylık maaş karşılığı 15 saat ve ek ders ücreti karşılığı da 15 saat olmak üzere haftalık yine 30 saat ders vermekle yükümlüdürler. İlkokullarda görev yapan sınıf öğretmenleri bir haftada en az 30 saat okulda bulunmak zorundadırlar. Branş öğretmenlerinin böyle bir yükümlülüğü yoktur ve dersleri bitince okuldan çıkabilirler. Fakat branş fark etmeksizin bütün öğretmenler eğitim-öğretim görevlerinin haricinde, resmi düzenlemeler ve okul idaresi tarafından yetkilendirilen nöbet, kurul, komisyon, sosyal etkinlikler gibi görevleri yerine getirmek durumundadırlar. Temel eğitim kurumlarında çalışan sınıf öğretmenleri yaz tatili süresince aralıksız iki ay boyunca izinli sayılırlar. Resmi tatil günleri olan cumartesi ve pazarla birlikte diğer ulusal resmi tatil günlerinde sınıf öğretmenleri izinli olurlar ve bu izin günlerinde tatil sebebiyle maaşlarından herhangi bir kesinti yapılmaz.

iii. Türkiye’de Sınıf Öğretmenlerinin Ekonomik Olarak Durumları

Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda kadrolu olarak görev yapan sınıf öğretmenlerinin maaşları 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 36. maddesinde yer alan derece ve kademe esaslarına göre belirlenip ve ödenmektedir. Yasa kapsamında sınıf öğretmenleri eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfı içerisinde yer almakta olup bu sebeple

maaşları bu sınıfa, derece ve kademelerine göre belirlenmektedir. Türkiye’de görev yapan öğretmenlerin maaşları taban aylık ve ek ders ücreti olmak üzere iki kalem üzerinden hesaplanır. Ayrıca öğretmenlere aynı kanun kapsamında her sene Bakanlar Kurulu tarafından saptanan oranda eğitim ve öğretim tazminatı ve yan ödeme ödenmektedir. Bunların yanında sınıf öğretmenin ana maaş ödemesine ek olarak her yeni eğitim öğretim döneminin başında bir defaya mahsus olmak üzere “Eğitim-öğretime Hazırlık Ödeneği” verilmektedir. Aylık karşılığı ders görevini yerine getiren sınıf öğretmenlerine, aylık karşılığının üzerine yaptıkları her bir ders saati için ek ders ücreti ödenmektedir. Bunun yanında öğretmenler tuttıkları nöbet karşılığında haftada üç saat ek ders ücreti ödenir.

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda ve eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler eğer yüksek lisans veya doktora yapmışlarsa girdikleri ders için ödenen ek ders ücreti yüksek lisans mezuniyetinde %7 doktora mezuniyetinde ise %20 artırımlı ödenmektedir. 657 sayılı Kanun kapsamında yer diğer devlet memurları gibi, öğretmenlere yönelik de sosyal haklar doğrultusunda görev yapan öğretmenin çalışmayan eşi ve sahip olduğu çocukları için aile yardım ödeneği, doğum ve ölüm yardımı ve hastalığına yönelik tedavi yardımı gibi ek ödemeler yapılır. Yabancı Dil Sınavına (YDS) girmiş olup da en az 70 puan üzeri alan öğretmenler her ay “yabancı dil tazminatı” almaktadır. YDS’den alınan puan arttıkça yabancı dil tazminat ücreti değişmektedir.

Öğretmenlerin hizmet süresi, aylık miktarı ve yaş durumları gibi emeklilik ile ilgili iş ve işlemleri Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunuyla düzenlenmektedir. (5510 Sayılı, 2006 tarihli). Bu yasaya göre kadın öğretmenleri 58, erkek öğretmenlerin ise 60 yaşını doldurmaları halinde kendi istekleri doğrultusunda emekli olabilme hakkına sahiptirler. Emeklilik hakkını elde eden öğretmenlere emekli maaşı bağlanmaktadır.

Türkiye’nin de içerisinde bulunduğu OECD ülkelerindeki öğretmen maaşları ile Türkiye’de görev yapan öğretmen maaşlarını kıyasladığımızda Türkiye’de görev yapan öğretmenlerin OECD ülkelerinin ortalamasının altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir.

BÖLÜM VI

TÜRKİYE VE LETONYA TEMEL EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye Ve Letonya'nın Siyasi Yönden Karşılaştırılması

Parlamente demokrasi yönetim sistemine sahip Letonya'da 100 sandalyesi bulunan bir meclis (Saeima) her dört yılda bir yapılan seçimle yenilenmektedir. Tüm ülke için kritik kararların alındığı bu meclis ülkenin başkenti Riga'da bulunmaktadır. 2020 yılında yapılan değişikliklerle ülke 36 belediye (novadi) ve 7 eyalet şehrinden (valstspilseta) oluşan toplam 43 yerel yönetim biriminden oluşmaktadır. Başkent Riga'da bulunan bakanlıkların ve yönetim birimlerinin bu yerel yönetimlerde de bir temsilcisi bulunmaktadır. Bu kapsamda bu yerel yönetimler yerel toplumu ve yerleşim yerini ilgilendiren birçok konuda yetkiye sahiptir. Temelde başkentteki ilgili bakanlıklara bağlı birçok okulun, hastanenin ve diğer kamu binalarının işleyişi ve karar alma süreçlerinde bu yerel yönetimlerin geniş yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır (Riga Büyük Elçiliği, Letonya Ülke Notu, 2023).

Türkiye cumhuriyet yönetim şekli ile yönetilen üniter yapıya sahip bir ülkedir. Üniter bir devlet olduğu için ülke içerisinde eyalet, özerk ve bölge gibi alt yönetim birimleri yoktur ve tek merkezden başkentten yönetilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'dır ve tüm resmi kurumlar başkent Ankara'da konumlanmıştır. Güçler ayrılığı prensibinin hakim olduğu parlamente demokrasi sistemi hakimdir. Güçler ayrılığı çerçevesinde yargı, yürütme ve yasama organları farklı kurumların sorumluluğundadır. Resmi devlet anayasasına göre yargı bağımsız mahkemeler tarafından, yürütme devlet başkanı ve Bakanlar Kurulu yönetiminde, yasama Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde temsil edilir. Letonya ile benzer bir şekilde başkent Ankara'da yer alan bakanlıkların tüm il ve ilçelerde temsilcilikleri bulunmaktadır.

Letonya'da yerel yönetim yapısının kamu kurum ve kuruluşlarının üzerindeki sahip olduğu geniş yetki ve sorumluluklar doğrultusunda özellikle okullardaki sorun ve gereksinimlere anında ulaşma ve çözüm getirme gibi konularda başarılı olunmuş bu da en yerelden merkeze kadar eğitim işlerinin iyi yürütmesine ve ülke eğitim başarısının

yüksek olmasına olanak sağlamıştır. Sovyetler Birliği'nden kalma yönetim anlayışı ile ülkenin en ücra köşelerinde bile eğitim ile ilgili bir çalışma yürütülmektedir.

Türkiye'de her ne kadar yerel yönetim yapısı bulunsa da Letonya'nın aksine yerel yönetimlerin bünyesinde bulunan okullar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları üzerinde herhangi bir yaptırım, yetkisi veya sorumluluğu yoktur. Ülkede merkezi yönetim anlayışından kaynaklı eğitim ile ilgili her iş ve işlem başkentte bulunan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmekte ve kararlar burada alınmaktadır. İl ve ilçelerde bulunan Milli Eğitim Müdürlükleri ile merkezden alınan bu kararlar yürürlüğe sokulmaktadır.

Türkiye Ve Letonya'nın Nüfus Yönünden Karşılaştırılması

Nüfus, bir ülkenin ilerlemesini nihai olarak etkileyen insan kaynağı olduğu için önemli bir kaynaktır. Okuryazarlık ve ortalama yaşam süresi gibi niteliksel yönleri, bir ulusun ekonomik ve sosyal ilerlemesine katkıda bulunur. Okuryazarlık ve ortalama yaşam süresinin yüksek olduğu Batı ülkelerindeki nüfus oranlarına bakıldığında nüfusun gittikçe azaldığı ve yaşlı nüfus oranının arttığı görülmektedir. Bu sebeple birçok Batı ülkesinde bu durumun ileride büyük krizlere yol açacağı hatta o ülkelerin geleceklerinin tehlike altında olduğu öngörülmektedir.

Letonya'da nüfus sayımı en son 2021 yılında yapılmıştır Bu son yapılan nüfus sayımına göre ülke nüfusu 1,880,000 civarındadır. Bu nüfus miktarının 2050 yılına gelindiğinde 1,200,000'lere kadar düşeceği öngörülmektedir. Nüfusun %15'ini 0-14 yaş arası, %9'nu 15-25 yaş arası, %40'ını 25-54 yaş arası, %14'ünü 55-64 yaş arası, %20'sini de 65 yaş üzerindeki bireyler oluşturmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda Letonya'nın Avrupa'nın az ve seyrek nüfuslu ülkelerden biri olduğu görülmektedir. Letonya nüfusu her geçen yıl büyük oranda azalmaktadır. Ülke nüfusunun az olması sebebiyle eğitim ile ilgili yapılacak her türlü harcama ve yatırımların ülke ekonomisini ve bütçesini için çok önemli oranda etkileme söz konusu değildir (Statistics Latvia, Age Structure Of Population On, 2021).

Türkiye'de son yapılan nüfus sayımına göre Türkiye nüfusu 85.279.553'dür. Erkek nüfusu 42.704.112 kişi iken kadın nüfusu 42.575.441 kişidir. Buna göre toplam nüfusun %49,9'u kadın, %50,1'i erkektir. Nüfusun %22'sini 0 – 14 yaş, %68,1'i 15 – 64 yaş, %9,9'u 65 yaş üstü bireylerden oluşmaktadır. Yaşlı nüfus oranının önceki yıllara

oranla arttığı görülmektedir. Yıllık nüfus artış oranı 7,1 olmuştur. Türkiye nüfusunun Letonya nüfusuna nazaran önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Bu durumda eğitim ile ilgili harcama ve yatırımların ülke ekonomisini önemli ölçüde etkilediği görülmektedir (TÜİK, 2023).

Türkiye ve Letonya ülke eğitim sistemleri karşılaştırmasında en önemli fark nüfus oranları arasındaki aralığın çok geniş olmasıdır. Türkiye nüfusu Letonya nüfusunun neredeyse 40 katından fazladır. Üstelik Türkiye'deki çocuk ve genç nüfus oranı Letonya'daki çocuk ve genç nüfus oranına kıyasla çok büyük bir kesimi oluşturmaktadır. Bu durum da Türkiye, Letonya'ya nazaran eğitim ile ilgili harcama ve yatırımlar konusunda daha çok fazla para harcamaktadır. Letonya nüfusuna oranla tüm nüfus içinde az bir kesimi temsil eden çocuk ve genç nüfusun eğitim ile harcama ve yatırımlar konusunda Türkiye'ye göre daha etkin ve işlevsel bir pozisyonundadır.

Türkiye'de nüfus yoğunluğunun Letonya'ya göre fazla olması sebebiyle okullardaki sınıfların İstanbul ve Şanlıurfa gibi bazı bölgelerde aşırı kalabalık olması sorununu doğurmaktadır. Bu durumda kalabalık sınıf ortamında işlenen dersin verimini düşürmekte, öğretmenin kalabalık daha çok çaba ve emek harcamasına ve öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasına ve derse odaklanamamasına sebep olmaktadır. Türkiye'nin aksine nüfusun çok az olduğu Letonya'da sınıflar genellikle az öğrenci mevcuduna sahiptir ve buna paralel olarak dersin verimliliği artmakta ve birebir öğrenme ortamına fırsat oluşturmaktadır.

Türkiye Ve Letonya'nın Ekonomik Yönden Karşılaştırılması

Bir Avrupa Birliği üyesi olan Letonya ekonomisi diğer Dünya ülkeleri ile kıyaslandığında iyi bir ekonomik görünüme sahip olsa da parçası olduğu Avrupa Birliği'nin diğer ülkeleri ile kıyaslandığında yaşam şartları ve satın alma gücü pariteleri göz önüne alındığında dünyanın en zengin ülkelerinden biri olmadığı söylenebilir. Avrupa Birliği üyesi ülkeleri arasında yüksek ekonomik büyüme oranıyla adından söz ettirse de ülke, istihdam eksikliğinden kaynaklı dışarıya çok fazla yetmişmiş iş gücü kaybı vermektedir. Bu durum da ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir (The Worldbank, 2023).

Dünya Bankası verilerine bakıldığında Letonya gelişmiş bir ülkedir. Dünya ülkeleri ortalamasına göre refah düzeyi iyi durumda olan Letonya kuzey komşusu

Estonya ile birlikte teknoloji alanında attığı adımlar ve yaptığı önemli yatırımlarla Avrupa'nın Silikon Vadisi olma konusunda emin adımlarla yürümektedir. Buna paralel olarak ülkede AR – GE ve inovasyon alanında iyi bir altyapıya sahip olunduğu görülmektedir. Bu sahip olduğu güçlü altyapı sayesinde de çok yakın bir gelecekte Avrupa'nın parlayan bir yıldızı ve güçlü bir ekonomiyle gelişmiş bir ülke olacağı öngörülmektedir.

Türkiye'de son yıllarda ekonomide yapısal reformlara büyük önem verilmektedir. Son dönemde özelleştirme sürecinin hız kazanması, tarımın yanı sıra kamu maliyesini de düzene sokmuştur. Mali piyasalardan yola çıkarak farklı işletmeler, sosyal güvenlik, enerji ve haberleşme gibi sektörlerde önemli reformlar gerçekleştirilmiştir.

Reformlarla ekonomik kurumların alt yapısı geliştirilmiş, özerk kurumların oluşturulması ekonomiyi uluslararası piyasada meydana gelebilecek dalgalanmalara karşı daha dayanıklı hale getirmiştir. Sermaye piyasaları modern çağın yaklaşımlarına uygun olarak revize edilmiş ve çoğu bürokratik engel kaldırılmış veya minimum boyuta getirilmiştir.

Son yıllardaki yüksek büyüme oranları ile G20'nin aktif bir üyesi olan Türkiye, dünyanın 18. ve Avrupa'nın 7. büyük ekonomisi ile dünyanın en güçlü ekonomilerinden birini temsil etmektedir.

Bir ülkenin ekonomisinin güçlü olması eğitim harcamalarını da doğrudan ilgilendirmektedir. Eğitim ile ilgili tüm harcamalar, eğitim kurumlarının yaptırılması ve devamında bakım ve onarımının yapılması, eğitim kurumlarında çalışacak olan öğretmen ve diğer personellerin istihdamı ve okullar için gerekli araç ve gereçler genel ülke harcamalarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Letonya ülkenin genel bütçesinin yanı sıra parçası olduğu Avrupa Birliği'nin sağladığı destek fonlarıyla da eğitime yönelik harcamalarda ihtiyaç olunan kaynağı sağlayabilmektedir. Türkiye ise güçlü bir devlet bütçesine sahip olsa ve son zamanlarda eğitime sağlanan kaynak artırılsa da ne yazık ki büyük ülke olmasından da kaynaklı eğitim ile ilgili sorunları giderme de istenilen seviyeye gelinebilmemiştir.

Türkiye Ve Letonya'nın Kültürel Yönden Karşılaştırılması

Leton halkı, okuma yazma oranı yüksekliği bakımından dünyanın önde gelen ülkelerindendir. Ülkede okuma oranı neredeyse %100 oranındadır. Bağımsızlık öncesi

Sovyetler Birliği'nin işçilerin eğitilmesi prensibinden yola çıkılarak en ücra yerlerinde dahi okuma yazma seferberliği başlatması sonucu Letonya gibi Sovyetlerden bağımsız olan birçok ülkede bu okuma yazma oranı dünyadaki en yüksek oranlarıdır. Leton edebiyatı geçmişte Rus ve Rusça baskısı altında hayatta kalmaya çalışmış ve büyük gelişmeler kaydetmiştir. Bu durum da Letonca'nın da Rus asimilasyonu karşısında direnmesini sağlamıştır. Ülke bağımsızlıktan sonra dildeki birçok Rusça kökenli kelimeleri ayıklamış ve yerine Proto-Leton sözcükleri getirmiştir.

Bir ülkenin eğitimli bir toplum yapısına sahip olduğunun ve gelişmişliğinin göstergesi o ülkenin okuma – yazma oranıyla doğru orantılıdır. Günümüzde baktığımızda birçok gelişmiş ülkede okuma – yazma oranının yüksek olduğu görülmektedir. Letonya bu konuda dünyada önde gelen ülkelerden olsa da Türkiye ne yazık ki bu seviyeyi yakalayamamıştır. Türkiye’de temel eğitim zorunlu olsa da günümüzde dahi bazı bölgelerde özellikle kız çocuklarının okula gönderilmediği eskiye nazaran azalsa da devam ettiği görülmektedir. Devletin bu soruna yönelik gerçekleştirdiği etkili projeler ve etkili takibi sayesinde bu durumun gittikçe azaldığı görülmektedir.

İki ülke toplum yapılarının farklı olması sebebiyle ailelerin çocuklarının eğitime katılması ile ilgili duyarlılıkları arasında büyük bir fark bulunmaktadır. Bu durum sonrasında eğitim – öğretim süreci boyunca da devam etmektedir. Ailenin çocuğun kitap okuma alışkanlığı kazanması konusunda rol model olduğu düşünüldüğünde kitap okuma oranlarında da iki ülkenin birbirinden çok farklı olduğu görülmektedir. Letonya’da edebiyat çalışmalarının fazla olması ve yakın geçmişteki bağımsızlık sonrası ülkenin kendi dilini ve edebiyatını ön planda tutması sebebiyle ülkede kitap okuma oranı yüksektir. Bu durum köklü bir edebiyat geçmişi barındırması ve zengin bir dil yapısına sahip olmasına rağmen Türkiye’de düşüktür.

Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitimlerinin Yapısı Yönünden Karşılaştırılması

Bugün Türkiye’de uygulanmakta olan 4+4+4 eğitim modeli getirilmeden önce uygulanmakta olan 8 yıllık kesintisiz eğitim süresi ile benzerlik gösteren günümüz Letonya eğitim modeli 9 yıl ve kesintisizdir. Bu toplam kesintisiz eğitim süresinin ilkökul ve alt seviye ortaokul kademesinden oluşmaktadır. Türkiye’de yapılan değişiklik ile zorunlu eğitim, ilk ve orta öğretimdeki öğrenciler için 12 yıl olarak verilmektedir. 4+4+4 şeklinde yürütülen bu sistemde öğrenciler hazırlık sınıfları hariç ilkökul, ortaokul/İmam Hatip ortaokulları ve liselerde sırasıyla 4 yıl eğitim almaktadır.

Günümüzde yürürlükte olan Letonya temel eğitim programı 2018’de onaylanmış ve Eylül 2020’den beridir yürürlüktedir. Program (2020 – 2021 eğitim öğretim yılından itibaren 1., 4. ve 7. sınıflarla kademeli olarak devreye giriyor ve 2022 – 2023 eğitim öğretim yılına kadar tam olarak uygulanması planlanmaktadır.) her ders alanı için toplam ders sayısını 3 yıllık 3 döneme dağıtır. Okulun çalışma içeriğini esnek bir biçimde planlamasına ve öğrenme sürecini elde edilecek sonuçlara, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve okulun olanaklarına göre düzenlemesine olanak sağlar. Bu durum okul iş takviminde toplam eğitim – öğretim günlerinin veya saatlerinin sayısında bir artışa yol açmaz, ancak okullara öğretme ve öğrenmeyi nasıl organize edecekleri konusunda daha fazla esneklik sağlar (Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023).

Günümüzde her ne kadar Letonya kendi milli eğitim sistemine sahip olsa da aslında bağımsızlık öncesi Sovyetler Birliği eğitim sisteminin güncellenmiş versiyonu niteliğindedir. Bunun Sovyetler Birliği’nden bağımsızlığını kazanmış diğer ülkelerin de eğitim sistemleriyle benzerlik gösterdiğini görmekteyiz. Bu durum da Letonya yeni bir devlet olsa da Avrupa Birliği normlarıyla bütünleşmiş köklü bir eğitim sistemine sahip olduğunu göstermektedir. Zaman zaman yapılan küçük çaplı değişiklikler bulunsa da Letonya eğitim sistemi istikrarlı oluşudur. Bu durum da ülke eğitim başarısını olumlu yönde etkilemektedir.

Leton eğitim sisteminin istikrarlı oluşu Letonya’da eğitim başarısını artırırken Türkiye’de ise bu durum tam tersinedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar eğitim sisteminde sürekli yapılan yenilik ve değişiklikler sebebiyle kötü dahi olsa belli bir sistemin oturmasına engel olmuş ve bu sebeple istikrarsız bir yapıda olmasından dolayı Türk eğitim sisteminin başarısız bir eğitim sistemi olarak adlandırılması sonucunu doğurmuştur. Eğitim sistemi üzerinde yapılan değişikliğin çıktı sonuçlarının dahi beklenmeden yeni bir değişiklik yoluna gidilmesi Türk eğitim sisteminde mevcut olan sorunun düzeltilmesine yarar sağlamaktan ziyade zarar vermektedir.

Letonya, Sovyet geçmişinden getirdiği özelliği sebebiyle her ne kadar teorik ağırlıklı bir eğitim sistemi ve yapısına sahip olsa da Avrupa Birliği entegrasyonu sonucunda eğitim ile ilgili uygulamalarda teknolojik ve bilimsel gelişmeleri yakından takip edebilmekte ve ülke eğitim sistemi üzerinde bu yenilik ve gelişmeleri farklı yöntem ve araç ve gereçler ile uygulamaya çalışmakta bu da başarıyı beraberinde getirmektedir. Türkiye, Letonya’ya göre büyük ve maddi imkanları eğitim harcamalarını

karşılayabilecek bir ülke olması sebebiyle herhangi bir birlik veya kuruluştan yardım ya da fon almadan kendi imkanları ile dünyadaki teknolojik ve bilimsel gelişmeler doğrultusunda eğitime yönelik yeni yöntemleri, teknikleri uygulayabilmekte ve ihtiyaç olunan araç ve gereç desteğini okullara sağlayabilmektedir. Bu durum da eğitimdeki başarıyı artırmaktadır.

Letonya’da eğitim yapısının 9 yıl kesintisiz ve süresiz olması sebebiyle bu sürenin ilk aşamasını bitiren öğrenciler ara vermeden basitleştirilmiş ortaokul eğitimine devam ederler. Türkiye’de 4+4+4 eğitim modeli ile birlikte ilk aşamayı; bitiren öğrenciler herhangi bir sınava girmeden adrese dayalı olarak ikinci dört olan ortaokul kademesine geçiş yaparlar.

Türkiye Ve Letonya Temel Eğitim Sürelerinin Karşılaştırılması

Türkiye’de öncesinde 1997 yılı 222 sayılı kanunla ilköğretim dahil 5 yıl olarak kabul zorunlu eğitim, 2012 yılında 8 yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim olarak değiştirilmiştir. 222 sayılı kanunun 8 yıllık zorunlu eğitimdeki reform niteliğindeki değişiklik, kesintisiz 12 yıllık zorunlu eğitim aşamasına dönüştürülmüştür. 4 yıllık eğitimin ilk aşaması ilkokul (1., 2., 3. ve 4. sınıf) 4 yıllık eğitimin ikinci aşaması ortaokul (5., 6., 7. ve 8. sınıf) ve 4 yıllık eğitimin üçüncü aşaması lise (9., 10., 11. ve 12. sınıf) kademelerinden oluşur. Bu doğrultuda günümüzde Türkiye’de zorunlu eğitim, ilk ve orta öğretimdeki öğrenciler için 12 yıl olarak verilmektedir. 4+4+4 şeklinde yürütülen bu sistemde öğrenciler hazırlık sınıfları hariç ilkokul, ortaokul/İmam Hatip ortaokulları ve liselerde sırasıyla 4 yıl eğitim almaktadır (Güler, 2022).

Letonya’da zorunlu temel eğitim 9 yıldır. Türkiye’de uygulanmakta olan 4+4+4 eğitim modeli getirilmeden önce uygulanmakta olan 8 yıllık kesintisiz eğitim süresi ile benzerlik gösteren günümüz Letonya eğitim modeli 9 yıllık eğitim süresi kesintisizdir. Bu toplam kesintisiz eğitim süresinin ilkokul ve alt seviye ortaokul kademesinden oluşmaktadır.

Türkiye’de uygulanmakta olan eğitimin süresinin Letonya’ya göre uzun olması sebebiyle ilk bakıldığında daha iyi sonuç veriyormuş gibi görünse de bu eğitim süresi sürecinde verilen eğitimin etkili ve verimli oluşu eğitim kalitesini ve iyi sonuç vermesini etkilemektedir. Bu sebeple Letonya’da zorunlu eğitim süresinin Türkiye’ye nazaran kısa olması Letonya’nın eğitim yapısının daha başarısız olduğunu göstermez ki baktığımızda

da Leton eğitim süresinin kısa olmasına rağmen Türkiye'ye göre eğitimde başarılı olduğu alanlar mevcuttur. Türkiye'de zorunlu eğitim süresinin artırılması önemli bir adımdır. Bu durum özellikle ülkenin okuma yazma oranının artmasına katkı sağlamaktadır.

Türkiye Ve Letonya'nın Temel Eğitimlerinin Yönetimsel Yapıları Yönünden Karşılaştırılması

Türkiye'de eğitim işlerinden sorumlu tek yetkili kurum Milli Eğitim Bakanlığı'dır. Letonya'da da Türkiye'de olduğu gibi eğitim işlerinden sorumlu kurum Letonya Eğitim ve Bilim Bakanlığı'dır. Türkiye'den farklı olarak Letonya'da yerel yönetim ve belediyelerin de eğitim iş ve işlemlerinde yetki ve sorumlulukları bulunabilmektedir.

Letonya'da yerel yönetim ve belediyelerin eğitim kurumları üzerindeki yetki ve sorumlulukları ile eğitim ile ilgili herhangi bir ihtiyacın veya sorunun yerel düzeyde hızlı bir şekilde giderilmesine olanak sağlamaktadır. Bu durum da eğitim başarısını artırmaktadır. Letonya küçük bir ülke olmasına rağmen bu gerçeği görebilmiş ve bu kapsamda yerel yönetim ve belediyelere eğitim iş ve işlemleri ile ilgili konularda geniş yetkiler vermiştir.

Türkiye'de eğitim iş ve işlemleri üzerinde belediye ve yerel yönetimlerin Letonya'daki olduğu gibi bir yetki ve sorumluluğu yoktur. Yerelde eğitim ile ilgili yaşanan herhangi bir sorun veya ihtiyacın giderilmesi için oluşturulacak olan talep ya da başvuru önce ilçe milli eğitim müdürlüğüne sonrasında il milli eğitim müdürlüğüne oradan da bakanlığa itikal eder ve bu şekilde eğitim ile ilgili o sorunun veya ihtiyacın giderilmesine çalışılır. Bu şekilde hiyerarşi sürecinin uzaması bazen çözümü geciktirebilir ve eğitim sürecinin olumsuz yönde etkilenmesine ve başarısızlığa sebep olur.

Türkiye'deki eğitim kurumlarının özellikle finansman ile ilgili konularda sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Türkiye'nin büyük bir ülke olduğu düşünüldüğünde ülkenin her köşesindeki eğitim kurumuna ulaşım finansman sorununa anında müdahale edebilmesi pek kolay olamayabilir. Bu sebeple Letonya'daki gibi Türkiye'de de en azından ekonomik konularda yerel yönetim ve belediyelerin yetkilendirilmesi eğitim kurumlarının daha donanımlı olmasına olanak sağlayacaktır.

Letonya’da da Türkiye’de olduğu gibi bir okula müdür veya yönetici olmak için öğretmenlik veya yine eğitim ile ilgili bir bölümden en az lisans mezuniyeti yeterliliği gerekmektedir. Letonya’da Türkiye’den farklı olarak okul idarecilerinin okullarda görevlendirilmesi bakanlık bilgisi dâhilinde yerel yönetimler bünyesinde başvuru ve mülakat ile yapılmaktadır. Okul yöneticileri bulundukları okulun en üst kademesini oluşturur, yönetim, denetleme, finansal durum, yapılacak iş ve işlemlerin belirlenmesi ve yürütülmesi gibi tüm süreçlerden sorumludur.

Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitimdeki Öğrenci Mevcutlarının Karşılaştırılması

Letonya’nın nüfus özellikleri Avrupa Birliği’ndeki diğer ülkelerde olduğu gibi nüfus oranının büyük oranda yaşlı kesimin hakim olduğu bir nüfus yapısı barındırır. Bu sebeple çocuk ve genç nüfus oranı düşüktür. Doğal olarak Letonya’da eğitim öğretime katılan ve eğitilen kişi sayısı az sayıda olmaktadır. Bu durum nüfusu gün geçtikçe azalan Letonya için önlem alınması gereken kritik bir sorun haline gelmektedir. Diğer yönden çocuk ve genç ülkede nüfusunun az sayıda olması beraberinde eğitimde az öğrenci sayılı sınıf ve birebir eğitim alanında daha fazla olanak sağlamakta bu durum da kaliteli bir eğitim yapısına sahip olma sonucunu doğurmaktadır.

Resmi olarak tanınan kaynaklardan derlenen Dünya Bankası kalkınma göstergelerini koleksiyonuna göre Letonya’daki temel öğrencilerinin sayısının 2020 yılında 120050 olduğu bildirilmiştir. Bu sayı 2 milyon nüfuslu küçük bir ülke için önemli bir orandır. Ülke nüfusunun %5’inden fazlası temel eğitim sürecine dahil olduğunu göstermektedir. 2 milyondan az bir nüfusa sahip ülke için bu %5 oranı oldukça fazla gibi görünse de burada Letonya’daki temel eğitim süresinin ortaokulu da kapsayan 9 yıllık süreçten oluştuğu göz ardı edilmemelidir.

Türkiye Milli Eğitim Bakanı 24 Mayıs 2022’de yaptığı açıklamada, Türkiye’deki öğrenci sayısının dünyadaki 150’ye yakın ülkenin nüfusundan fazla olduğunu söyledi. Londra’da düzenlenen Dünya Eğitim Forumu’nda konuşan Milli Eğitim Bakanı, okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerde yaklaşık 19 milyon öğrencinin eğitim gördüğünü söyledi.

Milli Eğitim Bakanlığının en son yayınladığı istatistiki verilere göre Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla temel eğitimde 5 milyon 433 bin 901 öğrenci öğrenim görmekteydi. Yalnız bu oran tüm Türkiye’deki okullarda eşit şekilde dağılmamaktadır. Ülkenin en

kalabalık şehri olan İstanbul'da sınıflardaki öğrenci mevcudu ülke sınıf mevcudu ortalamasının çok üstündedir. Aynı şekilde ülkenin seyrek bölgelerinde sınıflardaki öğrenci sayıları azdır hatta öğrenci yetersizliği sebebiyle kapanan çok fazla okul mevcuttur. Sınıf mevcutlarının kalabalık oluşunda İstanbul'u sırasıyla Şanlıurfa, Diyarbakır, Van ve Ankara takip etmektedir. Sınıf mevcutların en az olduğu ilk 5 il ise sırasıyla Artvin, Yalova, Bilecik, Karabük ve Tunceli'dir.

Genel anlamda Türkiye, son yıllarda birçok standart eğitim göstergesinde önemli ölçüde ilerleme kaydetmiştir, ancak görece olarak, diğer birçok OECD ülkesinin gerisinde kalmaya devam etmektedir. Türkiye'de temel eğitim dönemi yaş aralığını da kapsayan 5-14 yaş arası çocukların yüzde 95'i okula devam ederken, yüzde 98 olan OECD oranı ile kıyaslandığında ilk ve orta öğretimde kayıt seviyeleri nispeten yüksektir. Letonya'nın ise aynı listede daha üst sıralarda bulunduğu görülmektedir. İki ülkenin hem yüz ölçümü hem de nüfus olarak birbirinden çok farklı olduğu bu durum da ülkelerdeki öğrenci mevcutlarının nüfusa oranla dağıldığı görülmektedir. Letonya göç veren bir ülke konumundayken Türkiye göç alan bir ülkedir. Bu durum da sınıf mevcutlarının kalabalık ve seyrek oluşu üzerinde önemli etki oluşturur. Türkiye'nin bu konuda yaşadığı sıkıntının en önemli sebebi barındırdığı çocuk ve genç nüfus oranının yüksek olmasıdır.

Türkiye Ve Letonya'nın Temel Eğitimde Okullaşma Oranlarının Karşılaştırılması

Letonya Cumhuriyeti Anayasasına göre ülkede temel eğitim vatandaşlara zorunlu ve ücretsiz sağlanmaktadır. Elde edilen verilere göre ülkedeki okullaşma oranı sırasıyla okul öncesi eğitimde %93, temel eğitimde %97, ortaöğretimde %94 ve yükseköğretimde %95 oranındadır. Okullaşma oranının en yüksek olduğu kademe temel eğitim kademesidir. Genç nüfusu ifade eden 15-25 yaş aralığındaki kesimin okuma yazma oranı neredeyse %100'e yakındır. Ülkede okul öncesi ve temel eğitim sürecinin zorunlu olması okullaşma oranının yüksek olmasının en büyük etkenlerden biridir. Bu eğitim kademelerinin zorunlu tutulması ve bireylerin küçük yaşlardan eğitim sürecine dahil edilmesi Letonya'nın eğitim öğretime verdiği değeri göstermektedir (Eurydice, 2022).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre ülkede temel eğitim vatandaşlara zorunlu ve ücretsiz sağlanmaktadır. Verilere göre ülkedeki okullaşma oranı sırasıyla okul öncesi eğitimde %92,17 temel eğitimde %95,81 ortaokulda %95,40 lisede 89,68 ve yükseköğretimde %44,4 oranındadır. Okullaşma oranının en yüksek olduğu kademe temel eğitim kademesidir. Türkiye'de temel eğitim ve ortaöğretim süreçlerinin zorunlu

olması okullaşma oranının yüksek olmasının en büyük etkenlerden biridir. Bu eğitim kademelerinin zorunlu tutulması ve bireylerin küçük yaşlardan eğitim sürecine dahil edilmesi Türkiye'nin eğitim öğretime yönelik verdiği değeri göstermektedir (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/2023).

Elde edilen verilere bakıldığında iki ülkenin okullaşma oranları birbirine benzerlik göstermektedir. Hem Türkiye'nin hem de Letonya'nın okullaşma oranının istenilen düzeyde Avrupa ve Dünya standartları seviyesinde olduğu görülmektedir. Bu şekilde iki ülkenin de okullaşma oranı yüksek olması ülkelerin okuma – yazma oranının yüksek olmasına katkı sağlamakta Türkiye ve Letonya'nın eğitim öğretime verdiği önemi göstermektedir

Türkiye Ve Letonya'da Temel Eğitim Programlarının Karşılaştırılması

Letonya temel eğitim programı 2018'de onaylanmıştır ve Eylül 2020'den beridir yürürlüktedir. Program (2020 – 2021 eğitim öğretim yılından itibaren 1., 4. ve 7. sınıflarla kademeli olarak devreye giriyor ve 2022 – 2023 eğitim öğretim yılına kadar tam olarak uygulanması planlanmaktadır.) her ders alanı için toplam ders sayısını 3 yıllık 3 döneme dağıtır. Okulun çalışma içeriğini esnek bir biçimde planlamasına ve öğrenme sürecini elde edilecek sonuçlara, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve okulun olanaklarına göre düzenlemesine olanak sağlar. Bu durum okul iş takviminde toplam eğitim – öğretim günlerinin veya saatlerinin sayısında bir artışa yol açmaz, ancak okullara öğretme ve öğrenmeyi nasıl organize edecekleri konusunda daha fazla esneklik sağlar. Türkiye'de ise Letonya'da olduğu gibi öğretim programları merkezi olarak hazırlanmaktadır fakat burada Letonya'nın aksine okulların öğretim programları üzerinde çok bir esneklik yapma yetkisi yoktur ve bu sebeple ülkedeki tüm ilkokullarda merkezden belirlenen aynı öğretim programları uygulanmaktadır. Temel eğitimde dersler Türkçe olarak işlenmektedir. Türkiye'de Letonya'da belirlenen program dersleri ve müfredat devlet tarafından belirlenen ve okullara gönderilen kitaplar ve kazanımlar doğrultusunda okutulmaktadır. Letonya'da bu durum Türkiye'ye göre daha esnektir ve gerektiğinde şartlara göre müfredat dışına çıkılarak farklı yöntem ve uygulamalarla okutulacak olan ders işlenmektedir. İki ülkede de yapılandırmacı eğitim modeli ağırlık basmaktadır. Türkiye'de sistemde derslerin tamamına yakınının yapılandırmacı bir eğitim modeli ile öğretilmeye çalışılsa da genellikle sınıfların kalabalık oluşu sebebiyle istenilen seviyeye ulaşılamamıştır. Bu durumun son dönemlerde daha da iyileşmeye başladığı ve 2005

yılında getirilen anlayışın oturmaya başladığı görülmektedir. Sovyetlerden kalma teorik ders anlatımı alışkanlığının ve bu anlayışın başarılı görülerek tam olarak terk edilmemesi sebebiyle yapılandırmacı eğitim modeli Letonya’da da istenilen seviyeye ulaşmasına engel olmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi son dönemlerde Avrupa Birliği ile bütünleşme çerçevesinde yapılandırmacı eğitim modelinin yavaş yavaş oturmaya başladığı görülmektedir.

Letonya’da zorunlu temel eğitim programı; dil (Letonca, yabancı diller, azınlık ana dilleri), sosyal ve sivil (sosyal bilimler, sosyal bilimler ve tarih, Letonya ve dünya tarihi), sanatta kültürel anlayış ve kendini ifade etme (görsel sanatlar, müzik, edebiyat, tiyatro), doğa bilimleri (fen bilimleri, fizik, kimya, biyoloji, coğrafya), matematik, teknoloji (mühendislik, teknoloji ve tasarım, bilişim teknolojileri), sağlık ve fiziksel aktivite (spor ve sağlık) konularıyla birlikte yedi çalışma alanında yapılandırılmıştır. Leton temel eğitim programına bakıldığında Türkiye’deki temel eğitim programı ile çoğu ders alanında benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Letonya uzun ve başarılı bir müfredat dışı eğitim geleneğine sahiptir. Müfredat dışı eğitim ilgi alanına dayalı eğitim ya da hobi eğitimi olarak da adlandırılmaktadır. Türkiye’deki seçmeli derslere benzeyen bu sistem ile genellikle bu derslerde öğrenciler ders bitiminde herhangi bir ölçme ve değerlendirme sürecine tabi olmaz ve genellikle kendi ilgi alanları doğrultusunda dersleri tercih ederler ve katılım sağlarlar. Hem Türkiye’de hem de Letonya’da alınan bu müfredat dışı veya seçmeli dersler sayesinde öğrenciler kendi ilgi ve yeteneklerini daha iyi tanırlar ve kendilerini o alanlarda geliştirirler. Aynı zamanda bu dersler gelecekte yapmayı isteyecekleri mesleğe yönelik de bir alt yapı oluşturmaları açısından önemlidir. Bu derslerin seçimi ile ilgili iki ülke arasındaki en büyük fark Letonya’da öğrencinin kendi ilgi ve yeteneğine göre öğretmen rehberliğinde seçim yapılırken Türkiye’de ailelerin görüş ve önerilerinin ön planda olması ve buna göre seçim yapılmasıdır. Bu durum da bazen öğrencinin kendi ilgi ve yeteneğine yönelik olmayan bir seçmeli ders ile vakit kaybetmesine asıl ilgi ve yeteneğinin körelmesine sebep olmaktadır.

Her iki ülkede de haftada 5 gün ders yapılır ve haftalık ders saati neredeyse aynıdır. Letonya’da haftalık ders saati sayısı kademeye göre 1 – 2 saat farkla artmaktadır.

Letonya’da resmi dil Letonca’dır ve ülkedeki ders programı okullarda resmi dil olan Letonca okutulmaktadır. Etnik azınlık eğitim programları için okul, yabancı diller

de dahil olmak üzere bir eğitim öğretim dönemindeki toplam ders saatinin en az %80'i oranında resmi dil olan Letonca dilinde alınması gereken dersleri ve konuları belirler. Ayrıca etnik azınlık eğitim programı sunan okullar kendi seçtikleri bazı ek dersleri sunma olanağına sahiptirler. Türkiye'de ise tüm dersler resmi dil olan Türkçe ile okutulmakta ve etnik azınlıklar için farklı bir dille öğretim yapılmamaktadır.

Türkiye Ve Letonya'nın Temel Eğitim Sisteminde Sınıf Tekrarı ve Sınıf Geçme Yönünden Karşılaştırılması

Öğrenme performansının değerlendirilmesini oluşturan kriterler elde edilen bilginin kapsamı ve kalitesi, öğrenilen beceriler, öğrenme süresine yönelik tutum ve öğrenme performansı geliştirme dinamikleridir. Letonya'da öğrenci başarısı birinci sınıfta notsuz olarak yani tanımlayıcı bir değerlendirme kullanılarak değerlendirilir. 2. ve 3. sınıfa gelindiğinde ise Letonca, matematik, azınlıklar için Letonca dersleri için 1 – 10 arası puanlama sistemi ile değerlendirme yapılırken diğer dersler için tanımlayıcı değerlendirme kullanılır. 4. sınıftan 9. sınıfa kadar tüm dersler 1 – 10 arası puanlama sistemi ile değerlendirme yapılır. Türkiye'de ise öğrenci başarısı temel eğitimin ilk üç kademesinde notsuz olarak "geliştirmeli", "iyi" ve "çok iyi" olarak değerlendirilmektedir. Temel eğitimin son kademesi olan dördüncü sınıfta ise öğrenci başarısını ölçmek için, 4'üncü sınıfta okutulan her dersten bir dönemde iki sınav yapılır. İlkokul 4. sınıf dönem puanı, yılsonu puanı ve yıl onu başarı puanı 100 tam puan üzerinden belirlenmektedir. Buna göre bu 100'lük puan sisteminde 0-44,99 aralığındaki puanlar başarısız, 45,00 ve üzeri alınan puanlar başarılı olarak nitelendirilmektedir. Sınav sonuçlarından alınan puanlar ve derslerde gösterilen performansa verilen puanların ortalaması dönem sonu değerlendirmesi karneye yansıtılır (MEB, TTKB, 2023).

Temel eğitim süresince derslerde başarı gösteremeyen öğrenciler için sınıf tekrarı yaptırılmaması tavsiye edilir. Fakat eğer istenilen yeterlik seviyesine ulaşamamış ilkokul öğrencilerine anne babalarının yazılı isteği üzerine, okul idaresi ve sınıf öğretmenin ortak verdiği karar doğrultusunda öğrencinin temel eğitimi öğrenimi süresi içerisinde bir kerelik sınıf tekrarı yaptırılabilir. Sürekli devamsız öğrenciler ve ilkokul 4. sınıfta yapılan sınavlara mazeretsiz girmeyen öğrenciler sınıf tekrarına bırakılır (MEB, TTKB, 2023).

Leton temel eğitim sisteminde bir sonraki yıla geçiş otomatik olarak gerçekleşir. Sene sonu verilen okul karnesi, okul müdürünün ve idaresinin öğrenci için bir sonraki

sınıfa geçişiyle ilgili kararını içerir. İlk dört sene sınav olmadığı için karne notuna göre sınıf tekrarı 5. sınıftan itibaren başlar. 5. sınıftan 9. sınıfa kadar müfredatta yeterince başarı gösteremeyen ve birden fazla dersten 10 üzerinden 4 not ortalamasının altında alan öğrenciler sınıf tekrarı yapar. Sınıf tekrarı için sınıf öğretmeni önceliğinde oluşturulan komisyon öğrenciyi sınav ve teste tabi tutabilir. Yönetmeliğe göre öğrenme güçlüğü olduğu belgelenen öğrenciler sadece bir sene sınıf tekrarı yaparlar ve bir sonraki üst kademeye geçmesi için öğretmenler tarafından desteklenir.

Her iki ülkede temel eğitimde öğrencilere sınıf tekrarı yaptırılmaması esastır fakat gerekli görülen durumlarda ve şartlarda öğretmen ve idarecilerin tavsiyesi ve veli bilgisi, izni ve isteği doğrultusunda başarı sağlayamayan öğrenciye sınıf tekrarı yaptırılabilir. Bu karar alınırken öğrencinin sınıf tekrarı ile birlikte yaşayabileceği sosyal ve psikolojik negatif etkileri ve sınıf tekrarına kalınması halinde öğrenci başarısının olumlu yönde etki edip etmeyeceğinin göz önünde bulundurulması önemlidir.

Türkiye Ve Letonya'nın Temel Eğitiminin Ekonomik Özellikleri Yönünden Karşılaştırılması

Letonya'da eğitim harcamaları için planlanan finansman kaynağı merkezi devlet bütçesinden fon senelik olarak tahsis edilir ve yerelde belediyeler düzeyinde bölünür. Eğitim kurumları, bağış ve sponsorluk, hizmet sunumu gibi diğer gelir kaynaklarından ekstra finansman alabilirler. Merkezi bütçenin yanı sıra bir Avrupa Birliği üyesi olan Letonya, AB yapısal fonları tarafından sağlanan mali desteği, özellikle eğitimle ilgili çeşitli yönlerin ve konuların ihale usulü yoluyla iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için kullanmaktadır. Hem devlet bütçesi hem de AB fonlarından gelen bu finansman desteği ile Letonya'da eğitimin kalitesinin artmasına büyük katkı sağlamaktadır.

Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan devlet okullarına, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kamu bütçesinden finansman sağlanmaktadır. Bu kapsamda en temelde, faaliyet gösterecek olan temel eğitim kurumlarının yaptırılması ve bakımının yapılması bu finansmanın büyük bir kısmının kullanılmasına sebep olmaktadır. Temel eğitim kurumlarında kullanılmakta olan eğitim ve öğretim ile ilişkili tüm malzemeler devlet tarafında karşılanmakta ve neticesinde malı niteliği taşır. Temel eğitim kademesindeki devlet okullarında çalışan öğretmenlerin maaşları, aynı şekilde öğretmenlerin yanında diğer okul personelinin maaşları, okul araç ve gereçleri için yapılan harcamalar ve eğitimle ilgili diğer tüm harcama giderlerinin büyük bir kısmım

merkezi bütçeden sağlanan kaynaklarla karşılanmaktadır. Türkiye, Letonya gibi Avrupa Birliği üyesi bir ülke olmasa da AB'ye üye ülke statüsünde olduğu için AB fonlarından yararlanabilmektedir. Merkezi bütçeden gelen finansmana kıyasla az bir finansman desteği olsa da AB fonları ile Türkiye'de eğitim uygulamalarının iyileştirilmesine yönelik önemli adımlar atılmıştır.

Letonya'daki yerel yönetimler eğitim ile ilgili etkin yetki ve sorumlulukları mevcuttur. Devlet kontrolü altında eğitim görülecek okulların ve diğer eğitim kurumlarının yaptırılması ve sonrasındaki süreçte yürütülmesi yerel yönetimlerin eğitim ile ilgili başlıca görevlerindendir. Aynı zamanda zorunlu temel eğitim kapsamında eğitim öğretim süreci boyunca kullanılacak olan ders kitapların, okullarda kullanılan araç ve gereçlerin, okul bulunmayan uzak bölgelerden okul bulunan belediyelere ulaşım konusunda ihtiyaç olunan toplu taşımanın, gün içerisinde okulda verilen beslenmenin büyük çoğunluğu belediyeler tarafından karşılanmaktadır. Türkiye'de ise yerel yönetimlerin ve belediyelerin eğitim iş ve işlemleri ile ilgili herhangi bir yetki ve sorumluluğu bulunmadığı için böyle bir durum söz konusu değildir. Eğitime ayrılan kaynağın merkezden dağıtılması ve kontrol edilmesi sebebiyle yerelde bu gelen finansman kaynağının dağıtımı ve gerekli yerlere harcanması konusunda sıkıntılar yaşanabilmekte ve kaynağın ülke genelinde eşit dağıtılmasına engel olabilmektedir. Letonya'da ise yerel yönetimlerin yetkileri sayesinde okulların ihtiyacı olan eksikliklerin yerinde yerelden çözülmesine olanak sağlamakta Türkiye'deki gibi bir sorun yaşanmamaktadır.

Türkiye Ve Letonya'da Temel Eğitim Sisteminde Öğrencilere Sunulan Sosyal Hak Ve Hizmetlerin Karşılaştırılması

Letonya gibi birçok Avrupa Birliği ülkesinde sosyal devlet anlayışı gereği çocuklara sağlanan hak ve hizmetler dünya ortalamasına göre oldukça yüksek düzeydedir. Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Letonya'da da aile ve çocuklara yönelik yapılan yardımlar ailelerin gelir durumu, etnik yapısı ve toplumdaki pozisyonu gibi durumlara bakılmaksızın eşit bir şekilde maddi ve manevi olarak tüm vatandaşlara sağlanmaktadır. Birçok AB ülkesinde olduğu gibi Letonya'da da bu durum gerek yaşanan nüfusa karşı genç nüfusu artırmak gerekse vatandaşın yaşam koşullarını geliştirip ülkenin geleceği olarak görülen çocukların en iyi şekilde yetişmesine yönelik önemli bir durum olarak görülmektedir. Bu sebeple belirli bir yaş altında çocuğu olan tüm

aileler bu hak ve hizmetlerden ve yardımlardan yararlanabilmektedir (Hacıbayramoğlu, 2009). Letonya’da zorunlu temel eğitim Türkiye’deki gibi ücretsizdir. Letonya’da özel okullar genellikle büyük kentlerde az sayıda bulunsa da Leton toplumunda öğrenciyi özel okula gönderme kültürü pek yaygın değildir.

Türkiye’de Temel eğitim kurumlarında okutulan derslere yönelik ders kitapları önceden satın alınırken eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik yapılan değişiklik doğrultusunda günümüzde eğitim öğretim süresince okutulacak olan derslere yönelik bu ders kitapları ücretsiz dağıtılmaktadır. Çocuklara yönelik sağlanan maddi desteğin yanı sıra manevi olarak bazı hak ve destekler de sunulmaktadır örneğin psikolojik olarak sağlıklı gelişimleri ve ortaya çıkabilecek problemlerin yerinden ve hızlı çözülebilmesi amacıyla temel eğitim kurumlarında rehber öğretmen görev yapmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi Letonya’da da okutulacak olan derslere yönelik hazırlanan ders kitapları devlet tarafından öğrencilere ücretsiz dağıtılmaktadır.

Letonya’da eğitim öğretim gören öğrencilere yönelik sağlanan maddi desteğin yanı sıra öğrencilerin ihtiyacı olan psikolojik ve rehberlik hizmetleri gereği tüm okullarda en az bir rehber öğretmen, özel eğitim öğretmeni, okul sağlık personeli hemşire bulunmaktadır.

Letonya’da öğrencilere sağlanan imkânlar Avrupa Birliği standartlarına göre istenen seviyede olmasa da nüfusunun az olması sebebiyle Türkiye’ye oranla ülkedeki öğrencilerin tümüne ulaşma konusunda daha kapsamlıdır. Türkiye’de ise nüfusun kalabalık oluşu, ülke nüfus dağılımının düzensiz oluşu ve bazı bölgelere coğrafi ulaşımın zor oluşu gibi sebeplerden dolayı öğrencilere ve ailelerine sağlanan imkânların ülke genelindeki öğrencilerin tümüne eşit şekilde ulaşması mümkün olmamaktadır.

Türkiye Ve Letonya’nın Temel Eğitim Yapısının Denetlenmesi Yönünden Karşılaştırılması

Letonya’da Temel Eğitim Yasası gereği ülkede temel eğitim sisteminin yönetimi ile ilgili süreçlerden ve eğitim politikalarını uygulamaya yönelik gerçekleştirilen adımlardan Letonya Milli Eğitim ve Bilim Bakanlığı sorumludur. Güncellenen yasa gereği Letonya Milli Eğitim ve Bilim Bakanlığı yanı sıra yerel yönetimlere de temel eğitim kurumlarını denetlemeye yönelik yetkiler verilmiştir. Bunun sebebi ise belediyelerin kendi bünyesindeki temel eğitim kurumlarının finansmanını sağlamasıdır.

Letonya’da okulları denetlemenin asıl amacı okul yönetimini ve okulda görev yapan öğretmenleri sürekli kontrol altında tutmak değil eğitim kurumlarının ihtiyaçları hakkında bilgi toplamak, kurumun eksikliklerini gidermek ve okulun ve öğrencilerin başarı durumu önündeki engelleri ortadan kaldırıp başarıyı sağlamaktır.

Günümüzde Letonya’da okul içi değerlendirme, dış değerlendirme ile yakından bağlantılıdır. Okul işleyişinin yanı sıra öz değerlendirme ve dış değerlendirme aynı kriterler adı altında yürütülmektedir. Dış değerlendirme, Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından onaylanan uzman ekipler tarafından gerçekleştirilir. Uzman ekip, bir ekip lideri ve dış değerlendirme ilkeleri, iş organizasyonu, değerlendirme kriterleri, değerlendirme seviyeleri, değerlendirme sürecinde açıklama ve uygulamalar, değerlendirme yöntemleri, değerlendirme süreci ve rapor geliştirme gibi eğitim programlarını tamamlamış uzmanlardan oluşur. Uzmanlar genellikle okul yöneticileri ve yükseköğretim kurumlarının öğretim görevlileri arasından seçilir.

Türkiye’de dış denetim bakanlık düzeyinde ve iller düzeyinde olmak üzere ikilik gösterir. İlkokullar illerde bulunan müfettişler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte ortaokullarda yapılan denetimler de illerdeki müfettişler tarafından yapılırken liselerdeki denetimler ise bakanlık müfettişleri tarafından yapılmaktadır. Bu şekilde denetlemede bir bütünlük olmayışı bazen sorunlara yol açabilmektedir.

Türkiye’de bulunan Teftiş Kurulu Başkanlığınca görevlendirilen maarif müfettişlerinin bu kadar çok alanda görev ve sorumluluğu olduğu için Türkiye’de eğitim kurumlarında kapsamlı denetim yapılmasını zora sokmaktadır.

Türkiye ve Letonya’nın kendi özel durumlarına göre bazı farklılıklar gösterse de iki ülkede de temel eğitim kurumlarının denetleme süreci genel olarak benzerlik göstermektedir. Türkiye ve Letonya’da bakanlık düzeyinde ve yerel düzeyde denetim yetkilendirmesi benzerlik gösterse de bu durum Letonya’da kurumlar arasında esneklik daha fazla olduğu için denetleme sürecini kolaylaştırmaktayken Türkiye’de bu durum ikiliğe sebep olmakta ve denetleme sürecini tam anlamıyla gerçekleştirmeyi zora sokabilmektedir. Letonya, Türkiye’ye göre küçük bir ülke olduğu, okul sayısı daha az olduğu için denetleme süreci daha işlevsel ve hızlı olmaktadır.

Türkiye Ve Letonya’da Temel Eğitimde Çalışan Sınıf Öğretmenlerinin Özelliklerinin Karşılaştırılması

Her toplumda olduğu gibi Türk ve Leton toplumlarında öğretmenlik mesleğine çok büyük saygı duyulmakta, kutsal bir meslek olarak görülmektedir. Her iki ülkedeki öğretmen profili her zaman saygınlığı, bilgeliği ve yol göstericiliği temsil etmiştir. İş olarak bakıldığında her iki ülkede de maddi getirisi orta halli olan bir meslek olmasına rağmen toplum genelinde imrenilen ve olunmak istenen bir meslek durumundadır.

Letonya’da temel eğitimin başarılı olmasının en büyük etkenlerinden birisi temel eğitimde görev yapan sınıf öğretmenleridir. Bu yüzden öğretmenlik mesleğini icra edecek öğretmenlerin seçilmesine ve yetiştirilmesine Letonya hükümeti tarafından çok büyük önem verilmektedir. Letonya, ülkede eğitim başarısının anahtarının kaliteli ve iyi yetişmiş öğretmenlerin elinde olduğunun farkındadır. Letonya’da öğretmenlik mesleği en çok ilgi gören mesleklerden biridir. Bu sebeple öğretmen olabilmek için çok sayıda başvuruda bulunmakta belli eğitim ve aşamalardan geçerek bu mesleği edinmeye çalışmaktadır.

Letonya’da sınıf öğretmenliği eğitimi veren üniversitelerin lisans programlarına girmenin öncelikli koşulu bir lise mezuniyet belgesine sahip olmak olsa da üniversitelerin kendi program ve uzmanlık alanına bağlı olarak ek seçme ve yerleştirme koşulları ve yöntemleri olabilir. Son zamanlarda devlete bağlı yükseköğretim kurumları lise sonrası devlet tarafından gerçekleştirilen merkezi sınav puan ve sıralamalarına göre alım gerçekleştirmektedir. Buna ek olarak bazı üniversiteler programa alım yaparken lise mezuniyet notunu da göz önünde bulundurmaktadır. Puan ve mezuniyet not ortalaması bazında alım yapıldıktan sonra bazı üniversiteleri mülakat süreci de mevcuttur. Üniversitelerin neredeyse tamamında öğretmenlik eğitimi veren bir programa yerleşme için yaş kriteri veya belirli bir bölgede ikamet zorunluluğu şartı yoktur.

Türkiye’de de Letonya ile benzer şekilde sınıf öğretmenliği eğitimi veren üniversitelerin lisans programlarına girmenin öncelikli koşulu bir lise mezuniyet belgesine sahip olmaktır. Ama yalnızca lise diplomasına sahip olmak sınıf öğretmenliği eğitimi veren üniversitelerin lisans programlarına girmek için yeterli değildir. Devlete bağlı yükseköğretim kurumları lise sonrası devlet tarafından gerçekleştirilen merkezi sınav puan ve sıralamalarına göre alım gerçekleştirmektedir. Öğretmenlik eğitimi veren üniversitelerin lisans programlarına girmek için maksimum sıralama 300.00’dir ve bu sıralamayı aşan üniversite öğrenci adayı öğretmenlik programlarını tercih edemez. Aynı

şekilde Letonya’da olduğu gibi ülkedeki üniversitelerin neredeyse tamamında öğretmenlik eğitimi veren bir programa yerleşme için yaş kriteri veya belirli bir bölgede ikamet zorunluluğu şartı yoktur.

Bir bütün olarak bakıldığında sınıf öğretmeni eğitiminin pedagojik kısmı teorik ve pratik olmak üzere iki bileşenden oluşur. Belirli bir eğitim kademesinde çalışmak üzere eğitilen öğretmenler, müzik ve resim gibi sanat dersleri, spor dersleri, yabancı dil dersleri ve Letonca ve Türkçe dersi gibi spesifik bilgi ve yetenek gerektiren alanlarda öğretmenlik yapamaz.

Türkiye’de bir sınıf öğretmenin üniversite mezuniyeti sonrası bir devlet okulunda sınıf öğretmenliği yapabilmesi için devlet tarafından gerçekleştirilen merkezi bir sınav olan Kamu Personel Seçme Sınavı’na girmesi gerekir. Ülkedeki devlet okullarına bu KPSS sonucu baz alınarak adayların tercihleri doğrultusunda atama yapılmaktadır. Devlet okulu yerine herhangi bir özel okulda sınıf öğretmenliği yapmak isteyen bir sınıf öğretmenliği lisans mezunu kişi herhangi bir sınava girmeyip direk kuruma başvuru yapabilmektedir. Ancak bazı özel okullar kendi seçme, yerleştirme ve mülakat süreçlerine sahiptir ve bu doğrultuda işe alım yapmaktadırlar.

Letonya’da ise üniversite mezuniyeti sonrası bir devlet okulunda sınıf öğretmenliği yapabilmesi için devlet tarafından gerçekleştirilen merkezi bir sınavı bulunsa da Türkiye’de olduğu gibi tek şart değildir. Bu sınav daha çok merkezi noktalardaki belirlenen bazı okullara giriş için geçerlidir. Sınıf öğretmenliği lisans mezunu bir kişi merkezi sınav şartı bulunmayan veya bir yerel yönetim bünyesindeki devlet okuluna bireysel başvuru yaparak o kurumda sınıf öğretmeni olarak çalışmaya başlayabilir. Bu tür kurumlar merkezi sınav şartı öne sürmese de kendi seçme, yerleştirme ve mülakat süreçlerine sahiptir ve bu doğrultuda işe alım yapmaktadırlar.

Letonya ve Türkiye’nin üniversite mezuniyeti sonrası devlet okullarına sınıf öğretmeni seçme ve yerleştirme süreçleri arasındaki farkın temel sebebi nüfus oranıdır. Türkiye kalabalık bir ülke olduğu ve çok fazla öğretmenlik okuyan ve öğretmenlik mezunu barındırdığı için devlet okullarına öğretmen seçme ve yerleştirme sürecinde devlet tarafından gerçekleştirilen merkezi bir sınav uygulaması kaçınılmazdır. Bu uygulamaya rağmen birçok öğretmenlik mezunu aday devlet kurumlarına atanmak için beklemektedir. Letonya ise Türkiye’nin tam aksine küçük ve az nüfuslu bir ülke olduğu

için bazı zamanlarda öğretmenlik lisans mezunu kişi sayısı devlet okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamakta yeterli olmayabilmekte öğretmen açığı sorunu oluşmaktadır.

Her ülkenin öğretmenlerinin çalışma süresi birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Öğretmenler için yönetmelikler çerçevesinde belirlenen çalışma süresi okulda öğretmenin eğitim verdiği zaman dilimidir. Ancak öğretmenlikte çalışma süresi sadece okulda ders anlatımı sırasında geçen zaman değildir. Öğretmenin ders sırasında eğitim – öğretim uygulamaları haricinde okul içinde ve dışında gerçekleştirilen derse hazırlık, öğrenci rehberliği ve yönlendirmesi, öğrenci gözlemlenmesi gibi yapılması gereken birden fazla görevi bulunmaktadır. Bu sebeple öğretmenler için mesai planlaması yapılırken bu tür okulda fiili ders anlatımı harici geçirilen vakitler göz önünde bulundurulması buna göre ayarlanmalıdır.

Letonya’da eğitim öğretim yılındaki gün sayısı yıldan yıla değişebilir. Eğitim ve Bilim Bakanlığı her yıl bununla ilgili yönetmelikler çıkarır. Eğitim öğretim döneminin başlangıç tarihi okulun ilk günüdür. Genellikle Eylül ayının ilk pazartesi gelen 1, 2 veya 3 Eylül tarihleridir. Eğitim öğretim döneminin bitiş tarihi ise okulun son günüdür. Eğitim öğretim dönemi 1. sınıftan 9. sınıfa kadar 170, 9. sınıflarda 185 günden oluşur. Bakıldığında Türkiye’deki ve Letonya’daki senelik eğitim süreleri ve öğretmenlerin çalışma süreleri birbiriyle benzerlik gösterir. Temel eğitim kurumlarında sene boyu yapılacak olan ders yılı süresinin 180 iş gününden az olmaması gerekmektedir. Türkiye’de ve Letonya’da temel eğitim veren okullar haftanın 5 günü eğitim öğretim faaliyetlerini gerçekleştirirler. Hafta sonu olan cumartesi ve Pazar günleri okul kapalıdır. Haftalık ders saati eğitim kademelerine göre Letonya’da farklılık gösterir. Sınıf kademesi yükseldikçe haftalık ders saati artar. Türkiye’de böyle bir durum söz konusu değildir. Letonya’da eğitim öğretim dönemi süresince resmi tatiller harici belediyelerin tatil konusunda bünyelerinde bulunan ve finansmanını sağladığı okullar için kendi kararlarını alma hakkı vardır. Türkiye’de ise belediyelerin eğitim iş ve işlemleri ilgili herhangi bir yetkisi bulunmadığı için tatil kararı sadece bakanlık tarafından konulur.

Ülkelerin eğitim öğretime verdiği önemin en önemli göstergelerinden birisi öğretmenlerine sunduğu hak ve kazanımlardır. Bir ülke öğretmenini ne kadar memnun edebiliyorsa o öğretmenin çalışma motivasyonu daha yüksek olacaktır ve bu durum da eğitim başarısını beraberinde getirecektir.

Ekonomik olarak Avrupa Birliği ülkelerine göre düşük bir gelir seviyesi bulunan Letonya’da öğretmenlerin yıllık kazançları da doğal olarak Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasının altındadır. AB üyesi olamayan ve gelişmekte olan bir ülke olarak adlandırılan Türkiye’de ise öğretmenlerin yıllık kazançları Avrupa ülkeleri ortalamasının altındadır. Letonya’da öğretmenlik mesleği devlet memurluğu vasfında değildir. Türkiye’de ise öğretmenlik mesleği Letonya’nın aksine devlet memurluğu vasfındadır. Türkiye ve Letonya’da öğretmenlik toplumda saygı görülen bir meslek olarak ilgi görse de askeri ücretin üstünde maaş alınan ortalamanın üzerinde kazanç getiren bir meslek olarak görölmektedir.

Türk ve Leton ulusu eğitim öğretimi ön planda tutmakta ve eğitime çok büyük bir önem vermektedir. İki toplumun genelinde halk arasında eğitimli bir kişi olmak çok varlıklı zengin bir birey olmaktan daha önemli görölmektedir. İki ülkede de öğretmenlik mesleği maddi açıdan çok iyi bir gelir getirmese de maddi kazancı öğretmenliğe nazaran çok maaş alınan doktorluk, mühendislik ve avukatlık gibi meslek gruplarına göre daha çok ilgi ve saygı görmektedir. Hem Türkiye’de hem Letonya’da küçük büyük tüm kesimler öğretmenlere büyük saygı göstermektedirler.

TIMSS Ve PISA sınavlarında Türkiye ve Letonya'nın Karşılaştırılması

PISA 2019 Sonuçları (Matematik, Fen Bilimleri, Okuma):

Ülke	Matematik Puanı	Fen Bilimleri Puanı	Okuma Puanı
Türkiye	454	468	466
Letonya	496	487	479

Açıklamalar:

- PISA, 15 yaşındaki öğrencilerin yeteneklerini ölçen bir programdır.
- Puanlar genellikle 1000 üzerinden ifade edilir, yüksek puanlar daha iyi performansı gösterir.
- Türkiye ve Letonya'nın puanları ve sıralamaları öğrenci başarılarını değerlendirmek için kullanılır.

TIMSS 2019 Sonuçları (Matematik ve Fen Bilimleri):

Ülke	Matematik Puanı	Fen Bilimleri Puanı
Türkiye	523	526
Letonya	546	542

Açıklamalar:

- TIMSS, matematik ve fen bilimleri yeteneklerini ölçen bir programdır.
- Puanlar genellikle 1000 üzerinden ifade edilir, yüksek puanlar daha iyi performansı gösterir.
- Türkiye ve Letonya'nın puanları ve sıralamaları öğrenci başarılarını değerlendirmek için kullanılır.

BÖLÜM VII

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın alt problemleri “Türkiye ve Letonya’nın politik, toplumsal, kültürel, ekonomik yapıları ve bu durumların eğitim sistemleri üzerindeki etkileri nelerdir?”, “Türkiye temel eğitim sisteminin genel yapısı nasıldır?”, “Letonya temel eğitim sisteminin genel yapısı nasıldır?”, “Türkiye ve Letonya’nın temel eğitim sistemlerinin benzer yönleri nelerdir?”, “Türkiye ve Letonya’nın temel eğitim sistemlerinin farklı yönleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu alt problemler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

Değişimlerin çok çabuk ve sürekli olduğu bir dönemde yaşamaktayız. Bununla birlikte günlük alışkanlıklar, toplum yapısı ve değerler de değişmektedir. Değişim ile birlikte eş zamanlı olarak sürekli geliştirme ve iyileştirme süreci de devam etmektedir. Günümüzde ülkelerin gelişmişlik seviyelerini belirleyen en önemli etkenlerden birisi; belki de en önemlisi eğitilmiş bir toplum yapısına sahip olmasıdır. Bir ülkenin eğitilmiş bir toplum yapısına sahip olmasının temelinde ise o ülkenin sahip olduğu eğitim sistemi yatmaktadır. Bu sahip olunan eğitim sistemi ne kadar işlevsel, etkili ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilme bakımından yeterli ise o ülke iyi bir eğitim sistemine sahiptir diyebiliriz. Bu sebeple gelişmiş bir ülke olmak için ülke eğitim sistemi üzerine iyi çalışılmalı, eksiklikler olabildiğince çabuk giderilmeye çalışılmalıdır.

Ülkeler ve uluslararası etkileşimin kaçınılmaz olduğu günümüzde ülkeler eğitim sistemlerini iyileştirmek ve geliştirmek için ise sahip oldukları eğitim sistemi ile diğer ülkelerin eğitim sistemlerini karşılaştırmakta ve sonucunda sahip oldukları eğitim sisteminin durumunu tespit edip, eksikliklerini görme ve bu eksikliklerini giderme yoluna gitmektedirler. Eğitim sistemleri karşılaştırması sürecinde karşılaştırma yapılan ülkeye karşı bir eksiklik gibi görülmemeli tam aksine tamamlayıcı bir durum gibi görülmelidir.

İlk zamanlardan beri toplumlar, farklı ülke ve kültürlerin eğitim uygulamalarını ve sistemlerini gözlemleyip ve inceleme yapmışsalar da karşılaştırmalı eğitim bilimin tam anlamıyla eğitim alanında bir bilim olarak anılmaya başlaması 1800’lü yıllarda gerçekleşmiştir. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde yazılan “Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir Çalışma Ve Öngörüşler” başlıklı kitabın yazarı Marc Antoine Jullien karşılaştırmalı eğitimin ilk temsilcisi olarak kabul edilir. Bu çalışmadan sonra başta Avrupa’da olmak

üzere tüm dünyada karşılaştırmalı eğitim ile ilgili önemli çalışmalar ortaya konmuştur. Bu süreçte bu konuyla ilgili çalışmalar Türkiye’de de yapılmaya başlansa da yeteri kadar çalışma yapılamamıştır. Bu sebeple Türkiye’de karşılaştırmalı eğitim ile ilgili çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu eksikliği gidermek için Türkiye’de karşılaştırmalı eğitim ile çalışmalar yapılmalı karşılaştırmalı eğitime yer verilmelidir.

Ülkelerin sahip oldukları eğitim politikaları aynı zamanda o ülkelerin ulusal politikalarını da yansıtmaktadır. Bu sebeple eğitim ile ilgili bir politika belirlenirken veya karar alınırken siyasi konjektör göz ardı edilmeli ve uzun vadeli düşünülmelidir. Türkiye’de belirlenen eğitim politikalarının kısa süreli ve sürekli değiştiği için istikrar sağlanamamıştır ve bu durum eğitimde de başarısızlığa yol açmaktadır. Türkiye’nin aksine Letonya’nın eğitim politikalarında istikrarlı oluşu Leton eğitim sisteminde başarıyı beraberinde getirmektedir. Bu sebeple Türkiye’nin de eğitimde başarılı olabilmesi için uzun soluklu eğitim politikaları üretmeye ihtiyacı vardır.

Türkiye’de öncesinde 8 yıl olan zorunlu eğitim yapılan değişiklik ile 12 yıla çıkarılmıştır. Zorunlu eğitim süresinin uzatılması kuşkusuz ki Türkiye örneğinde olduğu gibi eğitimde başarıyı da artırmaktadır. Türkiye’de uygulanmakta olan eğitimin süresinin Letonya’ya göre uzun olması sebebiyle ilk bakıldığında daha iyi sonuç veriyormuş gibi görünse de bu eğitim süresi sürecinde verilen eğitimin etkili ve verimli oluşu eğitim kalitesini ve iyi sonuç vermesini etkilemektedir. Bu sebeple Letonya’da zorunlu eğitim süresinin Türkiye’ye nazaran kısa olması Letonya’nın eğitim yapısının daha başarısız olduğunu göstermez ki baktığımızda da Leton eğitim süresinin kısa olmasına rağmen Türkiye’ye göre eğitimde başarılı olduğu alanlar mevcuttur. Türkiye’de zorunlu eğitim süresinin artırılması önemli bir adımdır. Fakat burada sadece eğitim süresinin uzatılmasıyla kalınmamalı aynı zamanda eğitim daha verimli işlevsel hale getirilmeli ki daha iyi bir sonuç alınabilsin.

Letonya yönetim yapısına bakıldığında ülkede etkili bir yerel yönetim yapısı mevcuttur. Bu yerel yönetim yapısının kamu kurum ve kuruluşlarının üzerindeki sahip olduğu geniş yetki ve sorumluklar doğrultusunda özellikle okullardaki sorun ve gereksinimlere anında ulaşma ve çözüm getirme gibi konularda başarılı olunmuş bu da en yerelden merkeze kadar eğitim işlerinin iyi yürütmesine ve ülke eğitim başarısının yüksek olmasına olanak sağlamıştır. Sovyetler Birliği’nden kalma yönetim anlayışı ile ülkenin en ücra köşelerinde bile eğitim ile ilgili bir çalışma yürütülmektedir. Türkiye’de

her ne kadar yerel yönetim yapısı bulunsa da Letonya'nın aksine yerel yönetimlerin bünyesinde bulunan okullar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları üzerinde herhangi bir yaptırımı, yetkisi veya sorumluluğu yoktur. Ülkede merkezi yönetim anlayışından kaynaklı eğitim ile ilgili her iş ve işlem başkentte bulunan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmekte ve kararlar burada alınmaktadır. İl ve ilçelerde bulunan Milli Eğitim Müdürlükleri ile merkezden alınan bu kararlar yürürlüğe sokulmaktadır. Letonya benzeri bir yapı oluşturulmaya çalışılması ve eğitim gibi önemli bir alanın yerel yönetimlere bırakılması büyük bir ülke olan Türkiye'de birçok ayrılığa sebep olacaktır. Bu sebeple eğitim ihtiyaç ve eksiklerinin hızlıca giderilebilmesi için Letonya'daki gibi yerel yönetimlere geniş yetki verme yerine merkezi yönetim anlayışı doğrultusunda daha farklı Türkiye'nin kendi yapısına uygun yöntemler uygulanmalıdır.

Letonya küçük bir ülke olduğu ve katı oturtulmuş Sovyet eğitim sistemi geçmişi kültürüne sahip olduğu için okullaşma oranı ve sınıf mevcutlarının idealliği açısından iyi durumdadır. Türkiye'de ise bu olgular geçmiş yıllara nazaran iyileşme eğilimleri gösterse de tam istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Özellikle bazı bölgelerde okul ve derslik sayılarının ihtiyacı karşılayamaması sınıfların aşırı kalabalık olması sonucunu doğurmaktadır. Bu durumda eğitimden alınan verimi düşürmekte hem öğretmen hem de öğrenci için çileye dönüşmektedir. Bu sebeple bu sorunun bir an önce düzeltilip oranların iyileştirilmesi eğitimde başarıyı ve kaliteyi artırma adına önemli bir adım olacaktır.

Leton eğitim yapısının iyi olarak kabul edilmesini sağlayan en önemli etkenlerden birisi de Leton halkının okuma alışkanlığının yüksek oluşudur. Okuma kültürü yüksek olan bir toplumda yetişen bir çocuk doğal olarak büyüklerinden gördükleri bu okuma alışkanlığına küçük yaşlardan itibaren aşına olup bu davranışı edinecektir. Böyle bir toplumda yetişen Leton çocukları küçüklükten alıştıkları okuma kültürü sayesinde eğitim hayatı boyunca başarılı olabilmektedirler. Türkiye'de ise okuma kültürü toplum bazında henüz yerleşik değildir. Bu durum da Leton çocuklarının aksine okuma kültürü deneyimleyememiş Türk çocukları okul hayatı boyunca zorluk yaşamakta özellikle okuduğunu anlamada sıkıntı yaşamaktadır. Bu sebeple öğrencilerin yanında topluma yönelik de okuma alışkanlığı kazandırmaya çalışmada önemli çalışmalar yapılmalıdır.

İki ülkenin de temel eğitim programı genel olarak benzerlik göstermektedir. Letonya başarılı bir müfredat dışı eğitim geleneğine sahiptir. Müfredat dışı eğitim ilgi alanına dayalı eğitim ya da hobi eğitimi olarak da adlandırılmaktadır. Türkiye'deki

seçmeli derslere benzeyen bu sistem ile genellikle bu derslerde öğrenciler ders bitiminde herhangi bir ölçme ve değerlendirme sürecine tabi olmaz ve genellikle kendi ilgi alanları doğrultusunda dersleri tercih ederler ve katılım sağlarlar. Hem Türkiye’de hem de Letonya’da alınan bu müfredat dışı veya seçmeli dersler sayesinde öğrenciler kendi ilgi ve yeteneklerini daha iyi tanırlar ve kendilerini o alanlarda geliştirirler. Aynı zamanda bu dersler gelecekte yapmayı isteyecekleri mesleğe yönelik de bir alt yapı oluşturmaları açısından önemlidir. Türkiye’de seçmeli derslerin getirilmesi ile kemikleşen eğitim program anlayışını ortadan kaldırmış daha serbest özgür bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Fakat bu derslerin seçimi ile ilgili iki ülke arasındaki en büyük fark Letonya’da öğrencinin kendi ilgi ve yeteneğine göre öğretmen rehberliğinde seçim yapılırken Türkiye’de ailelerin görüş ve önerilerinin ön planda olması ve buna göre seçim yapılmasıdır. Bu durum da bazen öğrencinin kendi ilgi ve yeteneğine yönelik olmayan bir seçmeli ders ile vakit kaybetmesine asıl ilgi ve yeteneğinin körelmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple bu anlayıştan bir an vazgeçilmeli öğrencilerin ilgi ve istekleri doğrultusunda seçim yapılmasına önem verilmelidir.

Türkiye’de okulların ihtiyaçlarına yönelik finansman kaynağı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. Bakanlık okullara kaynak aktarırken ortaöğretim kademesine özellikle de meslek liselerine fazla kaynak aktarmakta ilkokullara yeterince kaynak sağlanamamaktadır. Bu durum da ilkokulların ihtiyaçlarını karşılamakta sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır. Bu sorunun ortadan kalkması için ilkokullara da yeterli kaynak sağlanmalıdır. Letonya’da okul binalarının geneli eskiden Sovyetler döneminden kalma yapılar olsa da engelli merdivenlerinin ve yeterli oyun alanlarını oluşu gibi ihtiyaçlar düşünülerek inşa edilmiş ve hala günümüz gereksinimlerini karşılamaktadır. Türkiye’de özellikle son dönemlerde çok fazla yeni okul binası inşa edilmiş ve mimari olarak eski tekdüze binalar yerine estetik açıdan güzel ve Türk kültürünü yansıtan binalardır. Ama ne yazık ki bu okullar yeni olmalarına rağmen inşa sürecinde engelli öğrencilerin kullanımı ve yeterli oyun alanı gibi birçok ihtiyaç göz önünde bulundurulmamıştır. Bu sebeple en azından yeni yapılacak okulların plan ve projeleri bu ihtiyaçları göz önünde bulundurmaları faydalı olacaktır.

Türkiye’de denetim süreci merkezi ve taşra olarak ikiye ayrılmakta bu ikilik de bazen sorunlar oluşturmaktadır bu sebeple bu ikilik ortadan kaldırılmalı tek merkezde toplanmalıdır. Türkiye’de yapılan dış denetim hala okulu ve öğretmeni gözetim altında tutma ve kontrol etme olarak görülmekte bu durum da öğretmenlerin ve okulun kendini

baskı altında hissetmesine sebep olmaktadır. Bu durumun ve algının giderilmesi öğretmenin motivasyonunu artırıp işini daha rahat ve iyi yapmasına sebep olacaktır. Ayrıca dış denetimden ziyade Letonya’da olduğu gibi iç denetimin ön planda tutulması okul performansını artıracaktır.

Okulların başarılı olmasındaki en büyük etkenlerden biri de okulların yönetim yapısı ve personelinin çalışma kültürüdür. Bir eğitim kurumunun yönetimi işini ne kadar düzgün, disiplinli, adaletli ve liyakat çerçevesinde yaparsa o eğitim kurumunun başarısı o kadar yüksek olur. Bir okulun yönetimin başarı olmasının temelinde ise o okulda görev yapan yöneticinin sahip olduğu liderlik ve profesyonellik becerilerine bağlıdır. Bu sebeple okullara yönetici seçimi yaparken adayın bu özelliklere sahip olup olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir ülkenin eğitim başarısını etkileyen en önemli unsur öğretmenleridir. Türkiye ve Letonya, Bologna eğitim süreci dahilinde üniversite eğitimi verdikleri için benzer öğretmen yetiştirme programlarına sahiptirler ve iki ülkenin de Avrupa’ya eşdeğer iyi bir öğretmen yetiştirme programına sahip olduğu söylenebilir. Fakat Türkiye’de bu programlara giriş sürecinde bazen ihtiyacın çok üstünde alım yapılmakta bu da mezuniyet sonrası birçok işsiz öğretmen sorunsalını ortaya çıkarmaktadır. Bu duruma sebep olunmaması için en başta eğitim fakültelerine alım sürecinde geleceğe yönelik ihtiyaç doğrultusunda kontenjanlar belirlenmelidir.

Ülkenin geleceği olan çocukların yetiştirilmesi kendini geliştirmiş ve öğretmenlik mesleğine profesyonel yaklaşan öğretmenler ile mümkündür. Öğretmenlik mesleğinde yetenek ve kaliteli tutum hiç kuşkusuz başarıyı da beraberinde getirecektir. Öğretmenlerin işini yüksek motivasyonla ve profesyonelce yapması teşvik edilmelidir. Bu kapsamda başarılı öğretmenler çeşitli ödüller verilmesi, ekonomik koşullarının iyileştirilmesi, sosyal haklar tanınması öğretmenlerin motivasyonu artıracak ve işini daha iyi yapmasına zemin hazırlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Alexey, V., Viktor, V., & Inta, O. (2010). The effectiveness of the Latvian education system assessed by the population. *Baltic Region*, 2(3), 44-53.
- Akbaba, U. (2014). Türkiye-Litvanya Eğitim Sistemlerine Karşılaştırmalı Genel Bir Bakış. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 1(2), 32-41.
- Akyüz, Y. (2008). *Türk Eğitim Tarihi (MÖ 1000-MS 2008)*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Badjanova, J., & Ilisko, D. (2014). Holistic philosophy based teaching approaches in Latvian primary schools: Primary education teachers' view. *REEP*, 7, 22-28.
- Balcı, A. (Edt.). (2013). *Beş Kitada 31 Ülke Eğitim Sisteminin Türk Eğitim Sistemi İle Karşılaştırılması*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Bakioğlu, A. (2013). *Karşılaştırmalı Eğitim Yönetimi, Pisa'da Başarılı Ülkelerin Eğitim Sistemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Basaran, O. A. (1982, March). Profiles of electrified drops and bubbles. In *JPL Proc. Of the 2d Intern. Colloq. on Drops and Bubbles*.
- Başegmez, M., & Aydın, C. C. (2021). The Covid-19 pandemic teaching modalities in Turkey: An evaluation of school gardens and classes. *Health Policy and Technology*, 10(3), 100546.
- Birhan, M. (2020). *Gri Tahminleme Ve Gri İlişkisel Analiz Kullanılarak Türkiye İle AB Ülkeleri Eğitim Sistemi Performanslarının Karşılaştırılması*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Antalya.
- Burceva, R. (2006). Izglītības vide augstskolā. No: Izglītības iestāžu mācību vide: problēmas un risinājumi. Zinātnisko rakstu krājums. Rēzekne, RA Izdevniecība, 87.-92.lpp.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008).

Bilimsel araştırma yöntemleri.

- Çelik, M. A. (2016). *Finlandiya Ve Türkiye Zorunlu Eğitim Sisteminin Karşılaştırılması*. (Yayımlı Yüksek Lisans Tezi), *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzincan.
- Demirel, Ö. (2000). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, s.1-14.
- Education System in Latvia* <https://www.izm.gov.lv/en/education-system-latvia>
Erişim: 22.01.2023.
- Erbilgin, E., & Boz, B. (2013). A comparison of mathematics teacher training programs in Turkey, Finland, Japan, and Singapore.
- Erdoğan, İ. (2003). Türk Eğitim Bilimleri Çalışmaları İçinde Önemsizmesi Gereken Bir Alan: Karşılaştırmalı Eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 268.
- Erginer, A. (2009). *Avrupa Eğitim Sistemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Ergün, M. (1985). *Karşılaştırmalı eğitim*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü: <http://www.egitim.aku.edu.tr/kegitim.pdf> Erişim: 14.02.2023
- Erkan, S. S. Ş. *Türkiye, Fransa, İtalya ve İspanya Öğretmen Yetiştirme Sistemleri Karşılaştırması*. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (1), 7-15.
- European Commission Official Web Page* <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/>
Erişim: 11.02.2023.
- Fidan, N. (1996). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Alkım.
- Genç Sel, V. (2004). Dünyada ve Türkiye’de karşılaştırmalı eğitim: Kavram, kapsam ve eğilimler. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9.
- Göksoy, S. (2013). Türkiye Ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Zorunlu Eğitim Uygulamaları. *Asya Öğretim Dergisi*. 1(1), 30-41.
- Güler, C. (2022). *Finlandiya, Çin, Hollanda ve Türkiye’de Uygulanan İlkokul Yabancı*

Dil (İngilizce) Eğitim Programlarının Karşılaştırılması. (Master's thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Gür, B. S., & Çelik, Z. (2009). Türkiye’de milli eğitim sistemi: Yapısal sorunlar ve öneriler (National educational system in Turkey: Structural problems and suggestions). Ankara: Seta Rapor. Ankara.

Hacıbayramoğlu, M. G. (2009). The Impact of succession on family business innovation: a case study on machinery manufacturing sector in Ankara (Master's thesis, Middle East Technical University).

Hamčanovska, I. (2002). *Vides izglītība skolā*. Rīga: RaKa.

Kubow, P. K. ve Fossum, P. R., (2007). *Comparative Education. Exploring Issues in International Context (Second Edition)*. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.

Latvian Education System

<https://www.worldbank.org/en/search?q=latvian+education+system> Erişim: 09.04.2023.

Letonya <https://vizem.net/letonya/yasam/siyaset/> Erişim: 17.03.2023.

Letonya'nın Siyasi Görünümü <https://www.mfa.gov.tr/letonya-siyasi-gorunumu.tr.mfa> Erişim: 28.03.2023.

Lauwerys, J. A., Kenneth N. ve Varış F. *Mukayeseli Eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1979.

Maslo, I., & McGinley, V. A. (2017). Towards to an effective adult learning system governance quality in Latvia. In Izaicinājumi pieaugušo izglītības kvalitātes pilnveidei: Starptautiskas zinātniskas konferences rakstu krājums [Challenges for High Quality of Adult Education: International Scientific Conference: Conference Proceedings] (pp. 140-158).

MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı <https://sgb.meb.gov.tr/> Erişim: 25.03.2023.

MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 31, 32, 33.

MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Resmi Verileri 2023

Melbārdis, J. (2009). LU sporta pedagogs zinātniski akadēmiskā darbība 1990.-2008.

gadā. No: Sporta izglītība Latvijas Universitātē. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 64.-114.lpp.

Milli Eğitim Bakanlığı Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliği.

Milli Eğitim İstatistikleri

https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf Erişim: 30.03.2023.

Ministry of Education and Science Republic of Latvia, 2023

OECD Handbook for Internationally Comparative Education Statistics

https://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-handbook-for-internationally-comparative-education-statistics_9789264279889-en;jsessionid=oLz1Tb-15tv08p2nojux12EspFDPC-JFPrmWGvOe.ip-10-240-5-137 Erişim: 16.03.2023.

Poster About Education System of Latvia

<https://www.aika.lv/en/poster-about-education-system-of-latvia/>

Erişim: 03.04.2023.

Rauhvargers, A. (2002). Latvia in Bologna process. Riga: Secretary General of Latvian Rectors' Council.

Rauhvargers, A. (2003). Latvia in Bologna process: Report on the reforms in Latvia's higher education on the way towards European Higher Education Area. Downloaded from, 25, 2004.

Riga Büyükelçiliği, Letonya Ülke Notu, 2023

Scholoro database, Education System In Latvia,

<https://www.scholaro.com/db/countries/latvia/education-system>

Erişim: 08.10.2022.

Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi*

ve *Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayınevi, İstanbul.

T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı Türk Ulusal Ajansı. (2022). 2020-2021 Raporu. Ankara: Ulusal Ajans Yayınları.

TKB, M. (2007). Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Eğitim Denetimi.

Topuzov, O., Malykhin, O., Usca, S., & Aristova, N. (2021, May). Ukrainian-Latvian

comparative studies on university education: common European values and current challenges. In *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference (Vol. 1, pp. 696-706)*.

Türkoğlu, A. (2020). *Karşılaştırmalı Eğitim: Dünya Ülkelerinde Örneklerle*. Ankara: Anı Yayınları.

Ven, B. (2007). Netherlands. In W. Hörner, H. Döbert, B. von Kopp and W. Mitter, *The Education Systems of Europe*, 555-557. Springer Netherlands.

Vilka, I. (2012). *Local government in Latvia. Local government in the Member States of the European Union: a comparative legal perspective*.

Vorobyoy Alexey, Voronov Viktor, & Ostrowska Inta (2010). The effectiveness of the Latvian education system assessed by the population. *Baltic Region*, 2(3), 49-56.

UNESCO. (2021). *Education for All: Global Monitoring Report*.

<https://en.unesco.org/gem-report/education-all-global-monitoring-report>

Erişim Tarihi: 21.01.2023

UNESCO. (2021). *Global Education Monitoring Report*.

<https://en.unesco.org/gem-report> Erişim Tarihi: 28.03.2023

Uz, İ. (2016). *Mersin Ve Riga'da Ortaokul Öğrencilerinin Tercih Ettikleri Öğrenme*

Biçim ve Stillerinin Farklı Değişkenler Açısından Analizi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Ültanır, E. (2005). *Estonya, İngiltere ve Türkiye'de yetişkinler eğitiminde profesyonel*

standartlar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-23.

Yaşar, M. D., & Sözbilir, M. (2017). Prospective science teachers' views related to the Turkish education system: Current problems and proposed solutions. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 46(1), 165-201.

Yıldırım, M. C. (2010). *Türkiye Ve Avrupa Birliği Ülkelerinin Eğitim Sistemlerinin Yönetim Yapısı*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 567-586.

Yüceer, D. ve Keskin, S. C. (2012). *Danimarka ve Türk Eğitim Sistemlerinin İlköğretim Düzeyinde Karşılaştırılması*. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 31(1).

Želvys, R., Jakaitienė, A., & Stumbrienė, D. (2017). Moving towards different educational models of the welfare state: Comparing the education systems of the Baltic countries. *Filosofija. Sociologija*, 28(2), 112-142.